

**KAMUSAL MEKAN KALİTESİNİN SAĞLANMASINDA
KENTSEL TASARIM ARAÇLARININ ROLÜ**

SABİHA NUR YENER METİN

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAMUSAL MEKAN KALİTESİNİN SAĞLANMASINDA KENTSEL TASARIM
ARAÇLARININ ROLÜ**

Sabiha Nur YENER METİN

Doç. Dr. Sibel POLAT
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

BURSA – 2020
Her Hakkı Saklıdır

TEZ ONAYI

Sabiha Nur YENER METİN tarafından hazırlanan “KAMUSAL MEKAN KALİTESİNİN SAĞLANMASINDA KENTSEL TASARIM ARAÇLARININ ROLÜ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Sibel POLAT

Başkan : Doç. Dr. Sibel Polat
0000-0003-4380-0457
Bursa Uludağ Ü. Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı

İmza

Üye : Doç. Dr. Arzu Çahantimur
0000-0002-5907-1773
Bursa Uludağ Ü. Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Anabilim Dalı

İmza

Üye : Doç. Dr. Gül Atanur
0000-0001-7240-8839
Bursa Teknik Ü. Orman Fakültesi,
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof. Dr. Hüseyin Aksel EREN
Enstitü Müdürü
06 / 02 / 2020

B.U.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

06/02/2020

Sabiha Nur YENER METİN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KAMUSAL MEKAN KALİTESİNİN SAĞLANMASINDA KENTSEL TASARIM ARAÇLARININ ROLÜ

Sabiha Nur YENER METİN

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sibel POLAT

Toplumsal yaşamın gelişmesinde ve sürdürülmesinde önemli roller üstlenen kamusal mekanlar günümüzde pek çok sorunla karşı karşıyadır. Nüfus artışıyla birlikte yetersiz kalan kamusal mekanlar, planlama- kentsel tasarım ve yönetim süreçlerindeki aksaklıklar nedeniyle kent içerisinde yapılı çevreden geriye kalan, gelişigüzel ve niteliksiz artık alanlar şeklinde biçimlenmektedir. Bütüncül bir bakış açısıyla tasarlanmayan bu kamusal mekânlar kullanıcıların fiziksel, işlevsel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerini sağlamadığında ya terk edilmekte ya da sadece bir geçiş yolu olarak kullanılmaktadır. Bu durum kamusal mekanlarda güvenlik sorunları yaratarak, kamusal yaşamın körelmesine neden olmaktadır.

Bu sorunların önüne geçebilmek için bugün pek çok gelişmiş ülkede kamusal mekanları geliştirmeye yönelik çeşitli tasarım araçları kullanılmaktadır. Kentsel tasarım araçları, kamusal mekan kalitesini arttırmak amacıyla, tasarımcıya ve uygulamacıya yol gösteren, tasarıma yön veren, kaliteyi denetleyen ve devam ettiren kılavuzlardır. Ancak ülkemizde henüz kentsel tasarım araçları geliştirilmediği için, bu çalışmada Türkiye’deki kamusal mekân kalitesinin arttırılmasında yurtdışında kullanılan kentsel tasarım araçlarından nasıl faydalanılabileceği araştırılmıştır.

Çalışmada öncelikle literatür araştırması yapılarak kamusal mekan kalitesi boyutları, ölçütleri ve bileşenleri tanımlanmıştır. Daha sonra gelişmiş ülkelerde kullanılan kamusal mekan kalitesini arttırmaya yönelik tasarım araçları, ülkenin yasal planlama-kentsel tasarım politikaları içindeki yerleri, diğer rehberlerle ilişkileri, hedef kitleleri, statüleri, kapsamı, tasarım ve uygulama kriterleri açısından incelenmiştir. Bu araçlarda kamusal mekanlarda kaliteyle ilgili hangi bileşenlerin ve farklı kentsel öğelere yönelik nasıl tasarım ilkelerinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Son olarak Türkiye’de kamusal mekanların kalitesini arttırmak için geliştirilecek bir rehberde yer alması gereken taslak başlıklar ve tasarım ilkeleri oluşturulmuştur. Yapılan çalışmanın Türkiye’deki kamusal mekanların geliştirilmesine yönelik rehberlerin hazırlanmasında merkezi ve yerel yönetimlere yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal mekân, kentsel tasarım araçları, kentsel tasarım rehberleri, kullanıcı memnuniyeti, mekân kalitesi.

2020, viii + 138 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

THE ROLE OF URBAN DESIGN TOOLS IN PROVIDING PUBLIC SPACE QUALITY

Sabiha Nur YENER METİN

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture

Supervisor: Assoc. Prof. Sibel POLAT

Public spaces, which play an important role in the development and maintenance of social life, face many problems today. Public spaces become inadequate with the increase in population, and are shaped as random and unqualified residual areas in the city due to the disruptions in planning, urban design and management processes. These public spaces, which are not designed from a holistic point of view, are either abandoned or used only as a way of transition when they do not meet the physical, functional, psychological and social needs of the users. This situation creates security problems in public spaces and causes public life to become blunt.

To prevent these problems, various design tools are used in many developed countries to develop public spaces. Urban design tools are guidelines that guide the designer and the practitioner, direct the design, control, maintain and increase the the quality of public space. As urban design tools has not yet been developed in Turkey, this study aims to investigate how we can benefit from the urban design tools used abroad in increasing the quality of public space in Turkey.

In the study, public space quality dimensions, criteria and components were identified by making a literature search at first. Later, the design tools used to improve the quality of public space used in developed countries were examined in terms of their place in the legal planning-urban design policies of the country, their relations with other guides, their target audience, their status, scope, design and implementation criteria. After that, it was determined that which components and which design principles related to different urban elements come forward about public space quality. Finally, draft titles and design principles which should take place in a design guide to increase public space quality in Turkey were developed. This study is expected to lead to central and local governments in the preparation of guidelines for the development of public places in Turkey.

Key words: Public space, space quality, user satisfaction, urban design tools, urban design guides

2020, viii + 138 pages.

TEŞEKKÜR

Öncelikle tüm ders dönemlerim ve tez çalışmam süresince kıymetli bilgileriyle bana destek olan, yardımları ve tavsiyeleriyle beni yönlendiren çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Sibel Polat’a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmama derin tecrübeleriyle katkıda bulunan tüm jüri üyelerine teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca her zaman ellerinden gelen desteği sağlayan, yüksek lisans tezimi bitirmeme büyük özveriyle yardım eden ve daima kendimi geliştirerek ilerlemem için bana destek olan çok değerli babam Mehmet Ali Yener’e ve çok kıymetli annem Güner Yener’e teşekkür ederim.

Son olarak yüksek lisans eğitimim boyunca yanımda olan ve hiçbir zorluktan kaçınmayarak benimle birlikte emek veren sevgili eşim Muhammed Metin’e teşekkür ederim.

Sabiha Nur YENER METİN
06/02/2020

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI	5
2.1. Kalite ve Kentsel Yaşam Kalitesi	5
2.2. Kamusal Mekân Kavramı ve Kamusal Mekanı Oluşturan Öğeler	8
2.3. Kamusal Mekânda Kalite Kriterleri.....	9
2.4. Kamusal Mekan ve Kentsel Tasarım.....	18
2.5. Kentsel Tasarım Araçları.....	19
2.5.1. Tasarım özeti (Design brief).....	20
2.5.2. Kentsel tasarım stratejisi (Urban design strategy)	20
2.5.3. Kentsel tasarım çerçeveleri (Urban design framework)	21
2.5.4. Kentsel tasarım rehberleri (Urban design guide).....	22
2.5.5. Şablon kitabı (Pattern book)	24
2.5.6. Kentsel tasarım kodları (Urban design code)	24
2.5.7. Erişilebilirlik eylem planı (Accessibility action plan)	25
2.5.8. Sokak peyzajı planı ve stratejisi (Streetscape plan and strategy)	26
2.5.9. Kamu sanatı stratejisi (Public art strategy)	26
2.5.10. Teknik rehberlik notu (Technical guidance note)	27
2.6. Bölüm Sonucu	27
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	32
3.1. Birleşik Krallıkta Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri	34
3.1.1. Edinburgh, İskoçya örneği.....	35
3.1.2. Bath, İngiltere örneği.....	44
3.1.3. Blyth, İngiltere örneği.....	57
3.2. Avustralya'da Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri	69
3.2.1. Tonsley, Adelaide, Avustralya örneği	70
3.3. Çin'de Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri	77
3.3.1. Hong Kong, Çin örneği.....	78
3.4. Kanada'da Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri.....	87
3.4.1. Cambridge, Kanada örneği kaynakkk.....	87
3.5. Amerika'da Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri.....	96
3.5.1. San Francisco, ABD örneği	97
3.6. Türkiye'de Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri	106
4. BULGULAR ve TARTIŞMA	116
5. SONUÇ	124
KAYNAKLAR	134
ÖZGEÇMİŞ	138

KISALTMALAR DİZİNİ

Kisaltmalar	Açıklama
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
KENTGES	Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
KTUS	Kentsel Tasarım Sempozyumları

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Yaşam kalitesine etki eden faktörlerin kavramsal modeli	6
Şekil 2.2. PPS'in Yer Diyagramına göre başarılı bir mekanın dört kriteri	11
Şekil 2.3. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Diyagramı	12
Şekil 3.1. Edinburgh'un İskoçya içindeki konumu	36
Şekil 3.2. Edinburgh hava fotoğrafı	36
Şekil 3.3. Edinburgh Tasarım Rehberliği	37
Şekil 3.4. Kolay erişilebilir kamusal mekan ve peyzaj öğeleri	40
Şekil 3.5. Kent dokusuna uygun sert zemin tasarımı	41
Şekil 3.6. Birlikte kurgulanmış yaya ve bisiklet yolları	41
Şekil 3.7. Yayaalar için tanımlı yürüme yolları	42
Şekil 3.8. Algılanabilirlik seviyesi yüksek kamusal mekan	43
Şekil 3.9. Bath Kenti'nin İngiltere içindeki konumu	44
Şekil 3.10. Bath Kenti'nin sokak ağı	45
Şekil 3.11. Bath Kamusal Mekan Çerçevesi ve Teknik Uygulamaya Yönelik Rehberlik	46
Şekil 3.12. Bath'in ağ kurgusu: sokak kademelenmesi	48
Şekil 3.13. Sokak genişliklerinin artmasıyla tasarımdaki değişikliklerin şematik gösterimine örnek	49
Şekil 3.14. Farklı aktivite imkanı sunan Bath kamusal mekan görüntüsü	49
Şekil 3.15. Sosyalleşme imkanı sunan Bath kamusal mekanlarından bir görüntü	50
Şekil 3.16. Kullanıcıların kamusal mekanlarda günümüz faaliyetlerini bir görüntü	51
Şekil 3.17. Bath kamusal mekanlarında kültürel mirasın izlerini gösteren bir görüntü	51
Şekil 3.18. Kamusal mekanda ön plana çıkarılmış tarihi izlerden örnekler	53
Şekil 3.19. Kamusal mekan içerisinde zarar verilmeden entegre edilmiş tarihi dokulardan örnekler	53
Şekil 3.20. Kamusal mekanda aydınlatma tasarımlarından örnek	55
Şekil 3.21. Blyth kent haritası	58
Şekil 3.22. Blyth kenti sokak ağı	58
Şekil 3.23. Blyth Kentsel Tasarım Rehberi ve Kamusal Mekan Stratejisi	59
Şekil 3.24. Farklı aktivitelere olanaklı bir kamusal mekan görünüşü	62
Şekil 3.25. Tarihi sokak manzaralarına ve odak yapıları saygılı yapılı çevre	62
Şekil 3.26. Komşu olan tarihi yapılarla orantılı tasarım	64
Şekil 3.27. Kaçınılması istenen uzun, aralıksız sağır duvarlara bir örnek	65
Şekil 3.28. Tonsley Şehrinin Avustralya içindeki konumu	71
Şekil 3.29. Tonsley Kentinin kuşbakışı ve sokak ağı görünümü	71
Şekil 3.30. Tonsley, Adelaide Kentsel Tasarım Protokolü	72
Şekil 3.31. Zemin katların aktif kullanıldığı bir sokak örneği	74
Şekil 3.32. Peyzaj elemanlarının sokak tasarımına dengeli dağılımına örnek	76
Şekil 3.33. Hong Kong kentinin Çin'deki konumu	78
Şekil 3.34. Hong Kong kentinin kuş bakışı görünümü ve sokak ağı	78
Şekil 3.35. Kentsel ve kırsal arasındaki bağlantılarla sağlanan geçişler	80
Şekil 3.36. Hong Kong Adası'nda farklı yükseklikteki binaların kent içindeki dağılımı	81
Şekil 3.37. Yeni Kent bölgesinde topografyaya ve doğal peyzaja uyumlu kat yükseklikleri	82
Şekil 3.38. Odak noktalar çevresinde az katlı yapılaşma	82

Şekil 3.39. Sahil ile doğrudan erişim imkanı sunan, kesintisiz sokaklar	83
Şekil 3.40. Soldaki yerine, sağdaki gibi yayalar için cazip ve ilgi çekici şekilde tasarlanmış sokak kurgusu	84
Şekil 3.41. Odak noktası, peyzaj tasarımı ve nitelikli boşluklarla mekan algısı..... oluşturmak	84
Şekil 3.42. Engelli kullanıcılar düşünülerek tasarlanmış sokak görüntüsü.....	85
Şekil 3.43. Açık ve sade bir şekilde yerleştirilmiş yönlendirici levhalar	86
Şekil 3.44. Tarihi doku yakınlarındaki yeni yapılaşmanın çevreye uyumlu tasarlanması	87
Şekil 3.45. Cambridge kentinin Kanada içindeki konumu.	88
Şekil 3.46. Cambridge kentinin kuşbakışı sokak ağı görüntüsü	88
Şekil 3.47. Cambridge Kentsel Tasarım Rehberi.....	89
Şekil 3.48. Dickson Caddesi boyunca doğuya bakış, Belediye Binası	91
Şekil 3.49. Wellington Caddesi boyunca batıya bakış	91
Şekil 3.50. Taşınabilir tabelaların kullanıldığı, düzenlemesi gereken bir sokak peyzajı	92
Şekil 3.51. Tarihi dokusunu koruyan ilk iki kat ile birlikte uyumlu ve destekleyici yeni uygulama ve malzemeler.....	92
Şekil 3.52. Kent merkezinin tarihi mirası ile kaynaşmış mütevazı yönlendiriciler	93
Şekil 3.53. Kamusal ve yarı kamusal mekanların özel alanlara dahil edildiği gelişme gösteren bir cadde görüntüsü.....	94
Şekil 3.54. Büyük binaları ayırmak ve yürünebilirliği arttırmak için blok içi bağlantıların olduğu bir yaya yolu	94
Şekil 3.55. Uygun bir kamusal sanat biçimi olarak: Duvar resimleri	95
Şekil 3.56. Waterloo Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin ana caddeyi yaşatacak, heyecan verici ve kıskırtıcı sanat eserlerine örnekler.....	95
Şekil 3.57. Waterloo Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin ana caddeye uzanan ilgi çekici sanat eserlerine örnek	96
Şekil 3.58. San Francisco kentinin ABD içindeki konumu	97
Şekil 3.59. San Francisco kentinin kuşbakışı ve sokak ağı görüntüsü.....	98
Şekil 3.60. San Francisco Kentsel Tasarım Rehberi	98
Şekil 3.61. Kaldırımın uzantısı olarak tasarlanmış açık alanlar	103
Şekil 3.62. Gölgeyi oturma seçenekleri olan, oturma imkanı sunan ve rüzgardan korunaklı bir kamusal mekan örneği	103
Şekil 3.63. Çeşitli oturma ve aktivite seçenekleri sunan bir kamusal mekan örneği	104
Şekil 3.64. Kamusal girişimlerin özgün örnekleri.	104
Şekil 3.65. Kamusal mekandaki mimari unsurlar, mahalle kültürünü ifade etmesi. ...	105
Şekil 3.66. Bisiklet şeridinin yayaları engellemeyecek şekilde konumlandırılmasına örnek.....	105
Şekil 3.67. Genişletilmiş kaldırımların farklı aktiviteler için olanak sağlaması	106
Şekil 3.68. Dış mekân çekiciliği için cephe, ölçek, odaklar ve kentsel donatılar çok boyutlu ele alınması	113
Şekil 3.69. Sokak aksı düşeyde orantılı tasarımlar ve binaların yan yana gelişinde çözümler sunulması.....	113
Şekil 3.70. Kentsel Tasarım Öğeleri	114

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Farklı uzmanlara göre kamusal mekanda kalite boyutları	16
Çizelge 2.2. Kamusal mekanda kalite boyutları, ölçütleri ve bileşenleri (Çizelge2.1. de yer alan uzmanların görüşlerinden faydalanarak hazırlanmıştır.)	17
Çizelge 2.3. Kentsel tasarım araçlarının kamusal mekanlarda kullanımı	29
Çizelge 2.4. Kamusal mekanda fiziksel boyut ölçütlerini doğrudan destekleyen kentsel tasarım araçları	30
Çizelge 2.5. Kamusal mekanda sosyal boyut ölçütlerini doğrudan destekleyen kentsel tasarım araçları	31
Çizelge 3.1. Tezde incelenen kentsel tasarım rehberleri örnekleri	33
Çizelge 4.1. Kentsel tasarım rehberlerinin fiziksel boyut analizi (1.kısım).....	117
Çizelge 4.2. Kentsel tasarım rehberlerinin fiziksel boyut analizi (2. Kısım).....	118
Çizelge 4.3. Kentsel tasarım rehberlerinin sosyal boyut analizi (1. Kısım).....	119
Çizelge 4.4. Kentsel tasarım rehberlerinin sosyal boyut analizi (2. Kısım).....	120
Çizelge 4.5. Kentsel tasarım rehberlerinin sosyal boyut analizi (3. Kısım).....	121
Çizelge 5.1. Kamusal mekan kalitesi, fiziksel boyut (1. kısım).....	125
Çizelge 5.2. Kamusal mekan kalitesi, fiziksel boyut (2. kısım).....	126
Çizelge 5.3. Kamusal mekan kalitesi, fiziksel boyut (3. kısım).....	127
Çizelge 5.4. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (1. kısım)	128
Çizelge 5.5. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (2. kısım)	129
Çizelge 5.6. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (3. kısım)	130
Çizelge 5.7. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (4. kısım)	131
Çizelge 5.8. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (5. kısım)	132

1. GİRİŞ

Kamusal mekânlar insanların gündelik ihtiyaçlarını karşıladığı ve kültürel etkinliklerini gerçekleştirdiği, bireyleri birbirine bağlayan ortak mekanlar olarak tanımlanmaktadır (Kostoff 1999). Kamusal mekânlar, sokakları, meydanları, parkları ve binaları saran tüm boşlukları kapsadığından kentler için önemli yere sahiptir. (Madanipour 1996). Kamusal mekanların kente en önemli katkısı yapılar arasında bir etkileşim alanı, bir sosyal hayat oluşturmaktır. Bu sosyal hayat, farklı noktalardan birçok insanı kamusal mekânda buluşturarak birbirleriyle iletişim kurma ve sosyalleşme fırsatları sağlamaktadır (Gehl 1996). Kamusal mekânların; kent ölçeğindeki oranı, yerleşimi, yeterliliği mekânsal kaliteyi gösteren ölçütlerdendir. Bunların yanında mekânsal kaliteyi oluşturan işlevsel, ekolojik, ekonomik, yönetsel, sosyal boyutları temel alan somut ve soyut pek çok bileşen bulunmaktadır. Kamusal mekânların tüm kullanıcıların farklı boyutlardaki gereksinimlerini karşılaması gerekmektedir. Bu gereksinimler kamusal mekânların kalitesi üzerinde çalışmalar yapılmasını gerektirmektedir.

Türkiye’de 1950’lerden sonra doğudan batıya yaşanan göçlerin hızlı kentleşmeyi beraberinde getirmesi ve imar afları ile birlikte kentlerde niteliksiz konut alanlarının gelişmesi, bu alanlar içinde kalan boşlukların da niteliksiz ve tanımsız kamusal mekânlar olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna ek olarak, tarihi kentsel dokular içindeki kamusal mekanların da gerekli müdahaleler yapılmadığı için zamanla eskime ve köhneme süreçlerine girdiği ve mekânsal kalite sorunları yaşadığı görülmektedir. Mekânsal kalitenin oluşmadığı durumlarda, kamusal mekanlarda görsel ve işlevsel sürekliliğin bozulması, yaya erişilebilirliğinin düşmesi, aktivite seçeneklerinde eksiklik, toplumsal ayrışma, terkedilme, güvensizlik ve memnuniyetsizlik hissi gibi önemli problemler ortaya çıkmaktadır. Tüm bireylere hitap etmesi gereken kent sokakları, artık temas kurulması zor bir hale gelmektedir.

Bu sorunların temel nedeni Türkiye’deki imar mevzuatının 2000’li yıllara kadar sadece parsel bazında yapılaşma koşullarını tanımlaması, ilgili yasa ve yönetmeliklerde kent planlama ve mimarlık sürecini bütünleştirecek kavramsal altyapının, tasarım ve uygulama araçlarının yer almamış olmasıdır. Halbuki gelişmiş ülkelerde yaşanabilir, kaliteli, doğal

Çevreye ve tarihi dokuya uyumlu, yenilikçi kamusal mekânlar tasarlayabilmek için çeşitli ölçek ve türde kentsel tasarım araçları kullanıldığı görülmektedir. Bu araçlar kamusal mekânların kalitesinin arttırılması ve özgün kimliğin korunması için makro ölçekten mikro ölçeğe kadar yazılı-görsel tasarım kriterlerini ve uygulama detaylarını barındırmaktadır. Böylece kamusal mekanlardaki gelişmenin kontrolü sağlanabilmektedir.

Kamusal mekanlarda kalitenin gerekliliğini ve önemini savunan bu tez çalışması hem uluslararası hem de ulusal ölçekte çeşitli raporlar, anlaşmalar ve planlardan kaynaklanan yasal dayanakları temel almıştır. Avrupa Kentsel şartı'nda kaliteli bir mimari ve fiziksel çevrenin bir kentli hakkı olduğu belirtilmiştir (Anonim 1992). HABITAT-III Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündeminde, kentleri ve yerleşim yerlerini, özellikle kamusal mekanları herkesi kucaklayan, güvenli, güçlü ve sürdürülebilir kılmak gerektiği ifade edilmiştir (Anonim 2015a). Yeni Kentsel Gündemde ise, kentin sosyo-ekonomik işlevinin gerçekleşmesini sağlayan bir unsur olarak kamusal mekanların herkese açık, güvenli ve kaliteli olması, sosyal etkileşime, iktisadi faaliyetlere ve kültürel deneyime hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir. (Anonim 2017a). Ulusal lekte Dokuzuncu Kalkınma Planı Yerleşme- şehirleşme zel İhtisas Komisyonu Raporunda, yaşam kalitesinin sağlanmasında yerleşme ve/veya tasarım ögesi ölçeğinde tasarım rehberleri oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. (Anonim 2007a). Ayrıca Onuncu Kalkınma Planı'nda da kent mimarisinin ve peyzajın insan üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak, yapılacak kentsel tasarımların ve imar planlarının peyzaja, şehrin dokusuna, estetiğine ve kimliğine katkı sağlamasına zen gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. (Anonim 2014).

Bu erevede Bayındırlık ve İşkan Bakanlığı tarafından hazırlanan Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Eylem Planı'nda yerleşmelerin mekân ve yaşam kalitesinin artırılması başlığı altında, kent kimliğini korumak ve geliştirmek hedefi benimsenmiştir. Bu noktada yapılması gereken eylemler; kent kimliğine ilişkin araştırmalar yapılması, özgün mimari, doku ve mekânsal özelliklerin tespit edilmesi, var olan ve yeni gelişen alanların kimliğinin geliştirilmesi için tasarım ilkelerinin oluşturulması, tasarım rehberlerinin hazırlanması olarak belirlenmiştir. (Anonim 2010)

Bu noktada tezin konusu; kamusal mekan kalitesinin sağlanmasında kentsel tasarım araçlarının rolünü araştırmaktır. Tезin varsayımları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- Kamusal mekanlar her kesimden insana hitap ederek, onların ihtiyaçlarını karşılar.
- Kentsel tasarım, planlama ve mimarlık arasındaki ilişkiyi kurar.

Tezde araştırılacak hipotezler ise şunlardır:

- Kamusal mekan kalitesi arttıkça kullanıcı memnuniyeti artar.
- Kamusal mekanda kaliteyi oluşturan somut ve soyut bileşenler vardır.
- Kamusal mekan kalitesi kentsel tasarım araçları ile kontrol edilebilir.
- Türkiye’deki kamusal mekan kalitesinin arttırılması için tasarım rehberlerine ihtiyaç vardır.

Tezin amacı; Türkiye’deki kamusal mekân kalitesinin arttırılmasında yurtdışında kullanılan kentsel tasarım araçlarından nasıl faydalanılabileceğini ortaya koymaktır. Bunun için öncelikle kamusal mekan kalitesi bileşenleri tanımlanmış, yurtdışında kamusal mekan kalitesini arttırmaya yönelik tasarım araçları incelenmiş ve bu araçlarda kaliteyle ilgili hangi bileşenlerin ve tasarım ilkelerinin öne çıktığı tespit edilmiş ve son olarak Türkiye’de kamusal mekanlarla ilgili bir tasarım rehberi geliştirirken rehberde yer alması gereken taslak başlıklar ve tasarım ilkeleri oluşturulmuştur. Ülkemizde kentsel tasarımın teorik ve pratik altyapısı yasal-yönetmeliksel açıdan yeni gelişmekte olduğundan, yapılan bu çalışmanın ileride yapılacak uygulamalarda kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Tezin temel yöntemi literatür araştırmasına dayanmaktadır. Kuramsal kısımda kamusal mekan kalitesiyle ve kentsel tasarım araçlarıyla ilgili çalışmalar derlenmiştir, farklı ülkelerde kullanılan kentsel tasarım araçlarına ise ilgili yerel yönetimlerin web sayfalarından ulaşılmıştır. Tez kapsamında giriş bölümünden sonra, kuramsal temeller ve kaynak araştırması kısmında kalite, kentsel yaşam kalitesi, kamusal mekan ve kamusal mekanda kalite kavramları, kentsel tasarım ve kamusal mekan ilişkisi ile kentsel tasarım araçları üzerinde durulmuştur. Kamusal mekanda kullanıcı memnuniyetini sağlayan kalite bileşenleri ve değişkenleri derlenerek bir tablo oluşturulmuştur. Daha sonra

kamusal mekan ve kentsel tasarım ilişkisi tanımlanmış, kamusal mekanlarda kaliteyi sağlamak için gelişmiş ülkelerde kullanılan kentsel tasarım araçları incelenmiştir ve sınıflandırılmıştır.

Materyal ve yöntem bölümünde kentsel tasarım araçlarının analizi için Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avustralya'dan fiziksel, sosyal, ekonomik açıdan farklı özelliklere sahip 7 kent (Edinburgh, Bath, Blyth, Tonsley, Kent Town, Cambridge, San Francisco) seçilmiş ve bu kentlerdeki kamusal mekanları ilgilendiren kentsel tasarım araçları incelenmiştir. Kentsel tasarım araçları incelenirken öncelikle ülkenin ve kent yönetiminin kamusal mekan politikaları ve stratejileri araştırılmış, aracın amacı, hedef kitlesi, statüsü, kapsamı açıklanmış ve ardından kamusal mekanlarla ilgili tasarıma ve uygulamaya yönelik kriterleri kapsamlı olarak analiz edilmiştir. Daha sonra Türkiye'deki kent planlama/mimarlık mevzuatında kamusal mekanların yeri incelenmiş, merkezi ve yerel yönetimlerin kentsel tasarım konusundaki çalışmaları değerlendirilmiştir.

Bulgular ve tartışma kısmında, örnek olarak incelenen tasarım araçlarında en çok öne çıkan kamusal mekan kalitesi bileşenleri ve tasarım kriterleri ortaya konmuştur. Daha sonra Türkiye'deki kamusal mekan sorunları ile kamusal mekan kalitesi bileşenleri ilişkilendirilerek temel başlıklar altında kategorilere ayrılmıştır. Sonuç kısmında ise, Türkiye'de kamusal mekanlarla ilgili bir tasarım rehberi geliştirirken rehberde yer alması gereken taslak başlıklar ve tasarım kriterleri oluşturulmuştur.

Özetle bu çalışma, kamusal mekanlarda optimum kalitenin kentsel tasarım araçlarıyla sağlanabileceğini ve Türkiye'de kamusal mekanlara yönelik geliştirilebilecek bir tasarım rehberi için taslak oluşturmaya çalışmaktadır. Kamusal mekanlardaki kalite sorunlarının çözülmesi, insanların mekânla ilgili memnuniyet seviyesi yükselteceğinden, kentlerin fiziksel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği açısından da önem taşımaktadır. Bu nedenle ilgili yönetimlerin kentsel tasarım rehberlerinin hazırlanmasının zorunlu hale getirilmesi için gerekli adımları bir an önce atmaları gerektiği düşünülmektedir.

2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK ARAŞTIRMASI

Kent ve kent yaşamının beraberinde getirdiği sorunlar ve beklentiler; nüfus yoğunluğunun fazla olması, yoğun çalışma hayatının bireyde yarattığı aşırı stres gibi çok yönlü ihtiyaçların karşılanma arzusu kentli bireyin yaşadığı çevreden memnuniyeti üzerinde belirleyici olmaktadır. Temel olarak bireyin kentsel ihtiyaçları karşılanırsa, memnuniyet seviyesi de yükselmektedir. İhtiyaçların gerektiği yerde, gerektiği şekilde sunulması ise mekânda kalite kavramıyla ilişkilidir.

Bu nedenle çalışmada öncelikle kalite kavramı kentsel yaşam ölçeğinde tanımlanmış, daha sonra çalışmanın odağını oluşturan kamusal mekân kavramı açıklanarak kamusal mekânda kalite kriterleri araştırılmıştır. Ayrıca mekânsal kalitenin sağlanmasında en fazla kullanılan tasarım araçlarının neler olduğu, nasıl hazırlandığı, amaçları ve içerikleri kamusal mekânlar üzerinden incelenmiştir.

2.1. Kalite ve Kentsel Yaşam Kalitesi

Kalite ile ilgili en yalın açıklamayı yapan Crosby (1996) kaliteyi şartlara uygunluk olarak tanımlamaktadır. Juran'a göre ise kalite, bir ürün veya hizmetin kullanıma uygunluk derecesi ve gerekli tüm ihtiyaçları karşılamasına ilişkin kriterler bütünüdür (Lang 1987).

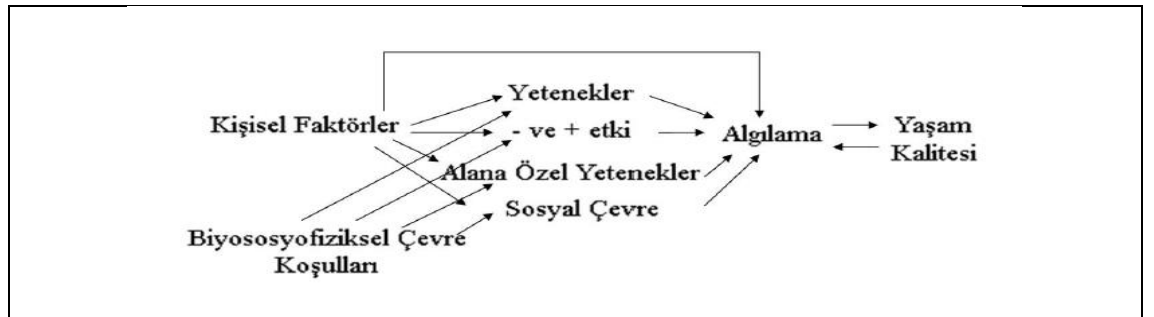
Pek çok alanda kullanılan kalite kavramı, kent ve mekânla ilgili çalışmalarda da ele alınmış ve bu alanlarda yeni kavramlar ve kaliteyle ilişkili kriterler oluşturulmuştur. Bunlardan biri kullanıcıların günlük aktivitelerindeki tüm ihtiyaçlarını karşılama düzeylerini gösteren yaşam kalitesidir.

1960'lı yıllardan itibaren öne çıkan yaşam kalitesi kavramı; bireylerin yaşadıkları kentte, fiziksel, sosyal, ekonomik ve psikolojik tüm gereksinimlerin karşılanmasını içermektedir. Bu bağlamda kentlilerin yaşam kalitesi; kentten karşıladıkları hoşnutluk ve kentin, kentlilerin ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitesi ile ölçülmektedir. Yaşam kalitesi; beklentileri, standartları, ilgileri ile bağlantılı olarak, kişilerin yaşadıkları kültür ve değer yargılarının bütünü içinde durumlarını algılama biçimi olarak tanımlanmıştır (Salihoğlu

2012). Genel olarak yaşanabilirlik (liveability) evrensel tanımı olmayan çoklu bir kavram olarak literatürde yaşam kalitesi ile ilişkili olarak açıklanmaktadır. Yaşam kalitesini ölçen kriterler sağlık ve istihdama ek olarak yapısal çevre, fiziksel ve zihinsel sağlık, eğitim, rekreasyon, boş vakit değerlendirme ve sosyal aidiyet olarak sayılabilmektedir (Anonim 2003).

Yaşam kalitesi kavramı biraz daha daraltıldığında bir alt başlık olarak kentsel yaşam kalitesi kavramı karşımıza çıkmaktadır. Kentsel yaşam kalitesi; bireyler arasındaki etkileşim, yapısal çevrenin durumu, sağlık alanında temel şartlar ile bireylerin algıladıklarının tümüdür. Shookner ve Rogerson (1997) yaptığı araştırmalarında kentsel yaşam kalitesinin hem kentsel verilere hem de öznel verilere bağlı olarak ölçülebileceğini kanıtlamıştır. Sonraki çalışmalarında, çevresel yaşam kalitesi kavramını geliştirerek, yaşamı maddesel ve kişisel yaşam alanlarına ayırarak değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeye göre; çevre koşulları ve bu koşulların özellikleri fiziksel yaşam alanı olarak tanımlanırken, kişinin özellikleri ve hoşnutluk-refah düzeyi kişisel yaşam alanı olarak tanımlanmıştır. Ayrı olarak ele alınan bu yaşam alanları; koşulların özelliklerinin kişilerin farklılıklarını etkilememesi düşüncesine dayanmaktadır.

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen faktörler çok boyutlu bir etkileşim içerisinde. Evans (1994) bu çok boyutlu yapıyı çözümlemek için kuramsal bir model hazırlamıştır. (Şekil 2.1.) Modelde yaşam kalitesi boyutları hoşnutluk, yetenekler ve sosyal çevre bir bütün olarak biososyofiziksel çevre faktörleri olarak adlandırılmaktadır. Yaşam kalitesine etki eden unsurların ilişki şeması aşağıdaki gibidir (Topçu 2004).

Şekil 2.1. Yaşam kalitesine etki eden faktörlerin kavramsal modeli (Evans 1994, Topçu 2003)

Evans'ın bu modeli yorumlandığında kentsel yaşam kalitesini kişinin bulunduğu yerin niteliklerinin etkilediği gözlenmiştir. Yerin sunduğu sosyal çevre ve aktivitelerin sağladığı olanaklar kişinin yaşam kalitesinde önemli rol oynamaktadır. Lynch'in (1984), 'Good City Form' adlı kitabında bir şehrin sahip olduğu özelliklere odaklanarak yerin kalitesini ölçebilmek için canlılık, uygun olma, insanlara, aktivitelere, kaynaklara, mekânlara, bilgiye erişim ve kontrol gibi ölçütler belirlemesi kentsel tasarım çalışmalarına önemli referanslar oluşturmuştur.

Günümüzde hala kabul edilen Vitruvius'un "De Architectura" isimli çalışmasında kalite kavramının mekân üzerinden yapılmış ilk yorumları bulunmaktadır. Vitruvius belirlediği "Utilitas, Firmitas, Venustas" (kullanışlılık, sağlamlık, güzellik) kavramları başarılı mimarlığın kriterlerini tanımlayarak kalite kavramını mekân boyutuna indirgemıştır. Böylece sağlam, işlevsel ve ilgi çekici güzelliği olan mekanlar kaliteli olarak tanımlanabilmektedir (Beardsley 1998).

Buradan yola çıkarak kentsel yaşam kalitesinin sağlanmasında kent ve kentlilerin birbirleriyle iletişimine olanak veren kamusal mekânların tasarlanması önemlidir. İnsanın temel ihtiyaçlarından olan fizyolojik ve güvenlik gereksinimlerini karşılamak yanında, mekân; hem geçmiş, bugün ve gelecek ile, hem de doğal çevre ilişkisi içinde olmalı ve kentlinin eylemlerine olanak tanımalıdır. Böylece mekânlar, yerel ve kendilerine özgü kimliğe sahip olabilecektir (Tekeli ve ark. 2004).

Özetle, kullanıcıların; etkileşim halinde olmaları onları bir araya getirmeye olanak veren mekanlara bağlıdır. Kent içerisindeki kamusal mekânlar tam olarak bu şekilde; farklı kültürlerden, yaş gruplarından ve ekonomik sınıflardan insanların karşılaştığı mekânlardır. Rastlantısal görüşmeler, güvenlik ve farklı aktivite seçenekleri kullanıcıların ihtiyaç duyduğu, tercih ettiği ve memnuniyet seviyesini arttıran durumlardır. Bu gibi kriterlerin kamusal mekanlarda yeterli seviyede sağlanması kentsel yaşam kalitesine destek olacaktır.

2.2.Kamusal Mekân Kavramı ve Kamusal Mekanı Oluşturan Öğeler

Madanipour (1999) kentsel mekanların herkes tarafından erişilebilir, kentler içerisinde kalan fiziksel mekânlar olduğunu ve dışarıdan gelenlerin minimum kısıtlamalarla bu mekanları kullanabildiklerini söylemiştir. Kamu kelimesi ise “herkese açık” anlamı taşıdığından kamusal mekanlar herkesin erişimine ve kullanımına açık kentsel mekanlar anlamına gelmektedir (Gürallar 2009).

Kamusal mekânlar ihtiyacı karşılayan, demokratik ve tanımlı olmalıdır. İhtiyaçları karşılayan mekânlar kullanıcıların öncelikli gereksinimlerine hizmet edebilecek şekilde konforlu, katılıma ve keşfetmeye olanaklı tasarlanan mekânlardır (Carr ve ark. 1992). Kamu mekânlarının sağladığı dört önemli işlev vardır. Bunlar; psikolojik gereksinimlerin (yerlerin belirgin tanımı, ortak semboller), sosyal ilişkilerin, ekonomik gereksinimlerin ve erişilebilirliğin sağlanmasıdır (Çubuk 1991). Bu mekanlarda kullanıcılar özgürce mekânı deneyimleyebilmeli ve kendini ifade edebilmeli, gündelik aktivitelerini yapabilmeli, birbirleriyle iletişime geçebilmelidir (Rapoport 1977).

Kent içerisinde, kamusal mekânlar sosyal anlamda etkileşimin yüksek seviyede olduğu yerlerdir. Kamusal mekân, işlevi gereği herkese aittir. Yüksek kalitede olması uyumlu sosyal topluluklar oluşturmak için önem taşımaktadır. Kamusal mekân; kaliteli bir yapıyla çevreye sahip olmalı, verimli iletişim kurmaya olanak sağlamalı ve insan dostu olmalıdır. Yalıtılmış bir mekân olarak düşünülmemeli; bitişik binalar ve kullanım amacı birlikte ele alınarak bir bağlam olarak yorumlanmalıdır. Kamusal mekânların temel özellikleri arasında canlı, herkes tarafından ulaşılabilir, cazip, mekân algısı yaratan, kültürel ve mekânsal kimliği yansıtan, kullanım kolaylığı olan, rastlantısal olarak karşılaşılan mekânlar olması sayılmaktadır. Bu amaçla kamusal mekân; sosyal ilişkileri, sosyal formları ve peyzaj tasarımlarını içerisinde bulundurmalıdır.

N. Schulz (1971) kamusal mekânların, kendilerini çevreleyen yapı biçimleriyle ilişkili olduklarını ve bu ilişkiye devam edebilmeleri için üç tür işlevi sağlamaları gerektiğini belirtmektedir:

- Açık kent mekânı, toplumsal yaşamın oluşmasına ve her türlü aktiviteye olanak sağlamalı ve doğal çevrenin topografik yapısıyla ilişkili olmalıdır.
- Kentsel mekânı oluşturan yapı biçimleri kolektif bir kimlik oluşturacak şekilde ifade edilmelidir.
- Mekânsal biçimler, kent dokusu içinde organizasyonu sağlayıcı bir şekilde yerleşmelidir.

Ortak kent mekânları insanların etkinliklerine zemin oluşturan, iletişim sağlayan araçlardır. Kamusal mekânlar yerel kültürü ve yaşanan zamanı yansıttıklarından kent halkının aynasıdır. Kentlerin çeşitli etkileşimleri, gelişimleri ve bir merkez olma işlevini sürdürebilmesi için bu mekânların niceliği ve niteliğiyle ilgili güçlü bir bilinç ve duyarlılığın geliştirilmesi zorunludur (Oktay 1999).

Polat'ın kamusal mekan tanımında, fiziksel boyutun önemi, erişilebilirlik, kamu mülkiyet hakkı, her kesime hitap etmek, insanların işlevsel, kültürel ve sembolik ihtiyaçlarını karşılamak yer almaktadır. Kamusal mekanı hiçbir farklılık göstermeden her kesime açık ve erişilebilir, ortak toplumsal kuralların geçerli olduğu fiziksel mekan olarak açıklamıştır. Bu gereklilikler berberinde kamusal mekanların; kullanıcı haklarıyla, psiko-sosyal ihtiyaçlarla, kullanımla ve sosyal boyutla ilişkilidir (Polat 2011).

Kamusal mekânlar kent içerisinde yoğunluğu ve etkileşimi yüksek mekânlardır. Günün büyük bir kısmında hareketli bir kullanıma açık olan kamusal mekânlar, sundukları farklı hizmetler için uygun ortam oluşturmak durumundadır. Gerekli kriterlerin sağlanması halinde kamusal mekânlarda mekân kalitesi yükseleceğinden kullanıcı memnuniyetinin de paralel olarak artış göstermesi mümkündür.

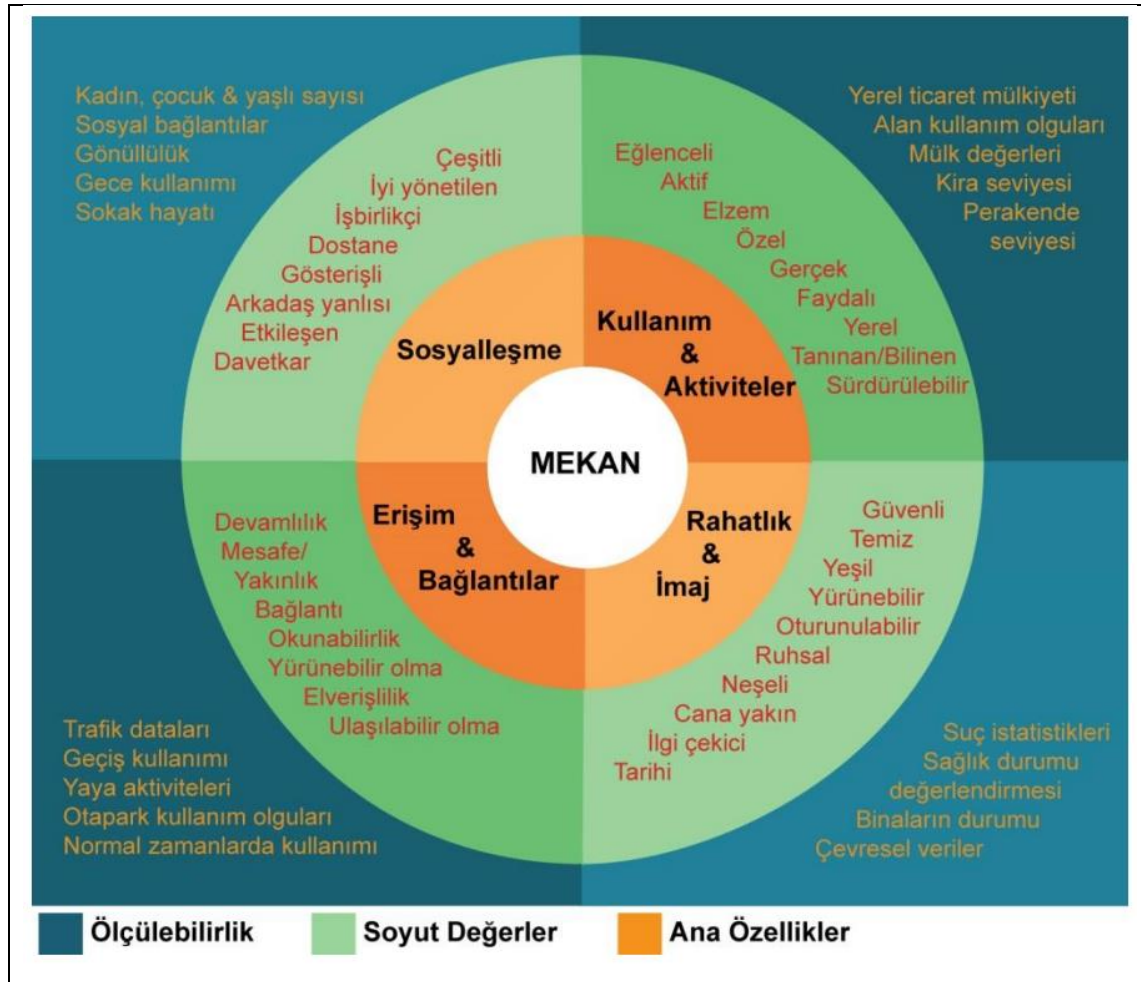
2.3.Kamusal Mekânda Kalite Kriterleri

Mekânsal kalitenin tasarımdaki dikkat çekici farklılıklar olduğunu düşünen Rapoport'a (1982) göre, 'algılanan ve gözlemlenen' çeşitlilik etkili bir unsurdur. Tanımlar ve kriterler göreceli olduğundan "mekânı kaliteli yapan etmenler" sorusunun farklı cevapları olacaktır. Mekânın ölçülebilir nitelikleriyle, mekânı deneyimleyen kullanıcıların

mekândan algıladıkları nitelikler karmaşık bir bütün halindedir (Gülersoy ve ark.2005). İç içe geçmiş niteliklerden yola çıkarak Van der Voort (2005) mekânsal kaliteyi ölçülebilir nesnel ve öznel nitelikleri kapsayacak şekilde dört ana başlıkta incelenmiştir: işlevsel kalite, estetik kalite, ekonomik kalite, teknik kalite. İşlevsel kalite genel anlamda, mekânın içerisinde olması gereken işlevler için ne kadar elverişli olduğu, kullanılabilirliğidir. Estetik kalite, mekânın ne kadar güzel, teşvik edici algılandığı, kentin özgün dokusu ve kültürü ile olan uyumu ve kullanıcı tarafından nasıl deneyimlendiği ve anlamlandırıldığı ile ilgilidir. Ekonomik kalite genel anlamda, mekânın finansal kaynaklarının etkin ve verimli kullanımına ilişkin kalite ölçütüdür. Teknik kalite mekânın ne derece güvenli, sağlıklı, havalandırma, nem, aydınlanma, doğal ışık, akustik gibi değerlerini tarifleyen fiziksel kalitedir (Demir Kahraman 2014).

Bir başka bakış açısıyla sınıflandırarak; işlevin, düzenin, kimliğin ve cazibenin mekân kalitesi için ana kriterler olduğunu söyleyen Sherwin Greene (1992) kamusal mekân kalitesini sağlarken tasarımlara yön vermek için bu kriterleri detaylandırmıştır. Kamusal mekânın kişiye güven ortamı sunması, çevresiyle bağlantı ağının olması, aktivitelerde farklı seçeneklere imkân vermesi ve tüm bunları konforlu bir şekilde sunması mekânın işlevsel açıdan kaliteli olduğunu göstermektedir. Kamusal mekânın bir bütün halinde davranarak tutarlı olması, tüm açılardan okunaklı ve açık olması, içerisinde bulunan binaların ve boşlukların dengeli olması ve tüm bu tasarım kararlarının süreklilik içerisinde devam etmesi kamusal mekânda düzeni tanımlamaktadır. İnsanların birbirlerinden farklı sahip oldukları farklılıklar gibi, kamusal mekanların da onun farklı olmasını sağlayan soyut ve somut niteliklerinden oluşmuş bir kimliği vardır (Polat 2013). Dolayısıyla kamusal mekanların özgün nitelikleri belirgin, karakteri olan, kendi içerisinde bir odak noktasına sahip ve birlik içerisinde kendini gösteren bir kimliğinin olması beklenmektedir. Kullanıcılar kamusal mekânların kalitesine dikkat ederler çünkü onlar için güçlü anlamlara sahiptir. Tasarımcılar tarafından bu anlamlar genellikle mekânın fiziksel karakteristiği ile aktarılır/sembolize edilir. Bu da kentsel yaşama anlam katmaya yardımcı olur. Cazip kamusal mekanlar; geniş saat dilimlerinde canlı tutulması, tüm öğelerinin ölçekli ve birbirleriyle uyumlu bir şekilde yerleşmesiyle sağlanabilir. PPS'e (2007b) göre Dünya genelinde 1000'den fazla kamusal mekanda yapılan araştırmalar sonucu başarılı bir kamusal mekan için dört temel kalite ölçütü Şekil 2.2.' de

görüldüğü gibi; “erişim & bağlantılar, kullanım & aktiviteler, konfor & biçim, sosyalleşebilirlik” olarak belirlenmiştir. Erişim ve bağlantıların optimum seviyede olmasını süreklilik, yakınlık, bağlı olmak, okunabilirlik, yürünebilirlik, uygunluk ve ulaşılabilirlik değişkenleriyle analiz etmiştir. Kullanım ve aktivitelerin durumunun iyi olmasını; eğlenceli, aktif, hayati öneme sahip, özel, işe yararı yerli, kutlamalara uygun ve sürdürülebilir olması yönüyle analiz etmiştir. Konfor ve biçim ölçütünü; tarihi değerler, çekicilik, büyüleyicilik, manevi hissiyat, yürünebilirlik, doğa ile iç içelik, temizlik ve güvenlik değişkenleriyle ele almıştır. Sosyalleşebilirlik ölçütünü, karşılama olanaklarına sahiplik, interaktif olmak, arkadaş canlısı olmak, gönüllülük, güçlü sosyal ağlar ve ortamdaki kadın, çocuk ve yaşlı sayısını dengeli dağılımıyla analiz etmiştir.

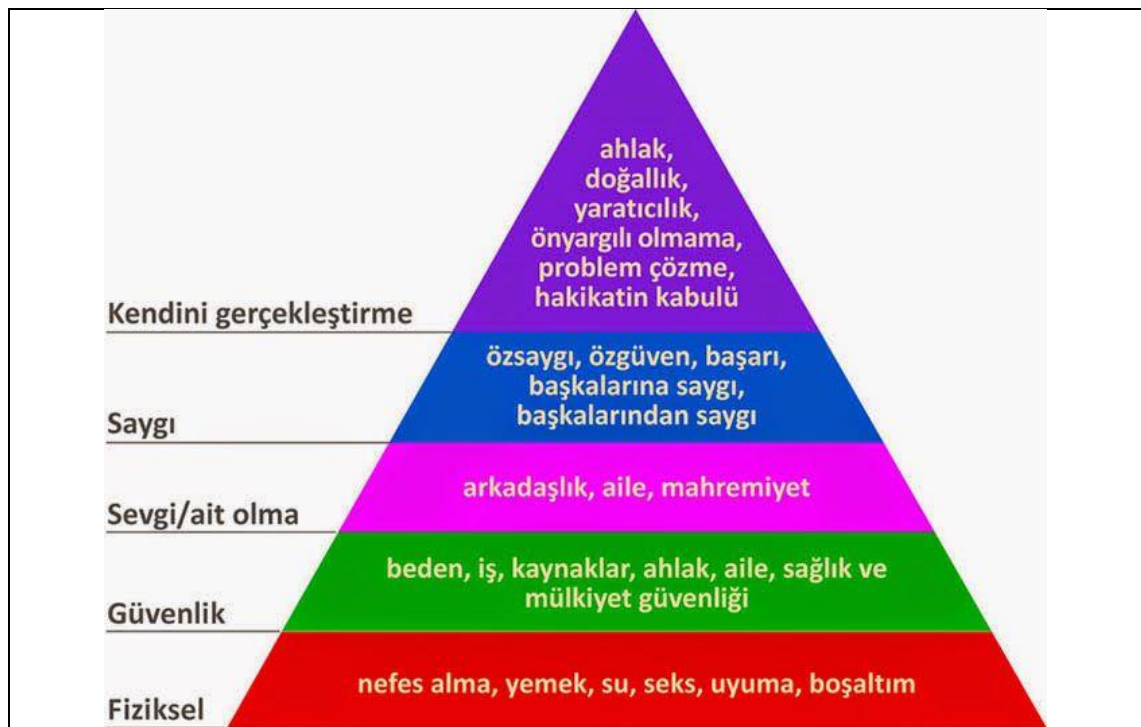

Şekil 2.2. PPS'in Yer Diyagramına göre başarılı bir mekanın dört kriteri (Akpınar 2013)

Mekânın insanın ihtiyaçlarını ve etkinliklerini destekleyebilmesi ve uzun süre kalıcı olması adına yeterli kaynaklar sağlanmalıdır. Kaliteli malzeme kullanım kararları, uzun süreli olarak fiziksel mekân kalitesini garanti etmektedir. Ayrıca sürekli bakım yapılması da önemlidir. Mimari mekânın ortaya çıkışı kendisini sınırlayan yüzeylerin veya tanımlayan unsurların birbirleriyle etkileşimiyle olmaktadır (Meiss Von, 1990). Bu sınırların ve yüzeylerin özelliğiyle doğru orantılı olarak mekânın sahip olduğu nitelikler de artacaktır.

Gülersoy’a (2005) göre değişim, kamusal mekân kalitesinde önemli bir kriterdir. Mekânlar zaman içerisinde oluşmaktadır. Dolayısıyla en iyi mekânlar zamanın getirdiği değişimi destekleyen ve ona ayak uydurmak üzere işlevsel olarak yeterince esnek olanlardır.

Lang ise kentsel mekanları insan ihtiyaçları üzerinden analiz etmiştir. Bu analizde Maslow’un (1943) “ihtiyaç hiyerarşisi” piramidini kullanmıştır. (Şekil 2.3) Piramiti oluşturan fiziksel, güvenlik, bağlılık, saygınlık ve kendini gösterme ihtiyaçları kentsel mekânın kalitesinin ölçülmesinde aynı sıralamayla önem taşımaktadır.

Şekil 2.3. Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Diyagramı (Maslow 1943)

Kamusal mekân aktivitelerini ve bunları etkileyen fiziksel koşulları açıklayan Gehl (1989) yürüyüş yapmak, ayakta durmak, oturmak, görmek, duymak ve konuşmak için gerekli nitelikleri ve ortam koşullarını tanımlamıştır. Jan Gehl'in (1989) kamusal mekânda mekânsal kalite standartlarını güvenlik, konfor ve hoşnutluk olarak üç başlık altında toplayan Birgitte Svarre (2015) bu kriterler sağlandığında kamusal mekânda kalitenin artacağını belirtmiştir.

Carr ve arkadaşları; kamusal mekanda kaliteyi konfor, dinlenmek, keşfetme duygusu, pasif etkileşim ve aktif etkileşim boyutları yönünden değerlendirmiştir. Kamusal mekanlar, aktif ve sosyal katılım için oluşturulmuş sosyal etkileşim mekanlarıdır. Bireysel ve topluluk refahını teşvik etmek, kişinin kendini ve çevresini keşfetmesini sağlamak için oluşturulmuştur. Kamusal mekanlar, kamusal yaşamı güçlendirmek için eğitici, bilgilendirici ve iletişimi destekleyici roller üstlenmiştir. Çok sınıflı, çok kültürlü bir toplumun zengin kalitesinin oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Ayrıca kenti güzelleştirerek estetik kalitesini iyileştirmekte ve arttırmaktadır (Carr ve ark. 1992).

Whyte'a göre kamusal mekanlar; sosyal etkileşime imkan vermekte, kullanıcılara farklı aktivite seçenekleri sunmakta ve kolaylıkla erişilebilir, ulaşılabilir olmaktadır. Cazip hale getirmek, kullanıcıların tercih etmelerini sağlamak kamusal mekanlar için iyi bir imaj oluşturulmaktadır. Kamusla mekanın kurgusunda yer alan tüm aktivitelere uygun olarak kullanıcılara konfor ortamı sunulmaktadır. Duraklama, yaslanma, oturma gibi imkanlar kamusal mekanın tasarım kurgusunda yer almaktadır (Whyte, 1980).

Carmona ise kamusal mekân kaliteli yapan kriterleri farklı bir sınıflandırma kullanarak morfolojik, algısal, sosyal, görsel, işlevsel ve zamansal olarak altı boyut altında incelenmektedir. Kamu alanı ve özel alanlar iyi tanımlanmış olmalı, ilgi çekici faaliyetlere uygun olmalı, kullanıcıların birbirleriyle etkileşim halinde olmasına imkan vermeli, farklı kullanıcı tiplerine yönelik aktiviteler sunmalı, kent ve insan değerlerine uygun, bütünleşik tasarımlar içermeli, sağlam trafik kurgusu ve açık, anlaşılır kütle yerleşimi ile güven ortamı oluşturmalı, farklı saat ve günlerde kullanıma elverişli olmalı, doğal ve yerel malzemelere yer verilerek uzun vadede kullanılabilir olması gerekmektedir (Carmona 2018).

Uzungören ve Erdönmez kamusal mekanda kalite bileşenlerini üç başlık altında toplayarak; sosyal etkileşim kalitesi, fiziksel kalite ve psikolojik konfor ve güvenlik kalitesi olarak tanımlamıştır. Sosyal birlikteliklere olanaklı, bireysel veya grup aktivitelerine uygun, toplumun her kesimine hitap eden, erişilebilir, insan ölçeğine uygun, fizyolojik gereksinimlere uyumlu, güvenli ve insanların rahat edebildiği kamusal mekanların optimum kalitede olduğunu öne sürmüşlerdir (Uzgören ve Erdönmez 2017)

Global kamusal mekan araçları (Global Public Space Toolkit: From Global Principles to Local Policies and Practice) çalışmasında kamusal mekanın göstergeleri tanımlanmıştır. Temel göstergelerin kent içindeki arz, kalite ve dağılım durumlarının analizi yaparak kamusal mekan gerekliliklerini ve tasarlanma şekillerine açıklamalar yapmıştır. Bulvarlar kent ölçeğinde etki ederek, gürültü seviyelerine ve estetik durumlarına göre kalite durumu belirlenmekte ve kent alanına etki edecek orantıda tasarlanmalıdır. Sokaklar aynı şekilde kent ölçeğine etki ederek, asfaltsız zeminlerin, yeterli aydınlatmaların, sokaklardaki mağazaların, kör sokak noktalarının kent ölçeğine oranına göre tasarlanmalıdır. Toplu taşıma imkanları kent çapında düşünülerek tüm kullanıcılara hitap edecek konumlarda ve sıklıkta kurgulanmalıdır. Yaya yolları engelsiz, asfaltsız döşemeli, optimum aydınlatma yapılmış ve yeterli genişliğe göre yapılmalıdır. Sokak geçişleri bağlantıyı güçlü tutacak, engelli kullanıcılar için uygun olarak yol kurgusu sağlanacak, aydınlatmalar ve gerekli bilgilendirmeler sesli bilgi verebilir şekilde tasarlanmalıdır. Ağaçlandırmalar, parklar, spor ve oyun alanları nüfus yoğunluğu ve sokak, cadde ve kent ölçeği düşünülerek belirlenmelidir (Garau ve ark 2015)

Kamusal mekânda kullanıcı öncelikle kendisini güvende hissetmelidir. Bu amaçla kurgulanmış yapı kütlelerinin ve elemanlarının orantılı tasarımı güvenli mekân algısı oluşturacaktır. Ayrıca doğru yerleştirilmiş aydınlatmalar, optimum emniyet ortamı, hava şartlarına karşı kontrollü tasarımlar mekânın güvenliğini arttıracaktır. Güvenliği temel alan kamusal mekânlar daha fazla tercih edilecek ve beraberinde yoğunluğu gün boyu yüksek tutacaktır. İnsanlar kamusal mekânı deneyimlerken konfor ortamı oluşturulmalıdır. Serbestçe hareket imkânı sunulmalı, ezici etki oluşturan tasarımlardan kaçınılmalı, farklı aktiviteler için seçenekler verilmelidir. Eylemin türüne göre (yürümek, duraklamak, beklemek, oturmak vb.) birbirleriyle arasında farklı mesafelere ve çeşitli

donatılara yer verilmesi kullanıcılar için mekânı tercih nedenidir. Kamusal mekânda hoşnutluk ortamı oluşturmak için tüm elemanlar (binalar, peyzaj elemanları, boşluklar vb.) birlikte düşünülerek insan ölçeğine uygun tasarlanmalıdır. Farklı manzaralara imkân veren çevre düzenlemeleri yapılması mekânın çekiciliğini arttıracaktır. Değişen iklim koşullarının keyif verici yanları kullanıcıya mutlaka sunulmalı, olumlu duygular oluşturacak şekilde yerleşimler yapılmalıdır. Kamusal mekânın tercih edilmesinde birçok değişik etmen olabileceği unutulmamalıdır. Mekânların karakter özellikleri insanları çekmeye çoğu zaman yeterlidir. Binaların konumlanışı ya da yapı elemanlarının biçimsel birlikteliği ilgi çekici olabilirken, farklı bir peyzaj tasarımı da mekânı özelleştirecektir. Yere özgü etnik izler ve kamusal mekânın sahip olduğu doğal güzellikler deneyimlenmesi istenen ve geniş kitlelere hitap eden kriterlerdir. Bu araştırmalar bağlamında “kamusal mekanda kaliteyi oluşturan somut ve soyut bileşenler vardır” ve “kamusal mekan kalitesi arttıkça kullanıcı memnuniyeti artar” hipotezleri doğrulanmıştır. Kamusal mekanda kalite üzerine bu gerekliliklerin uzman kişiler tarafından yapılmış farklı sınıflandırmaları Çizelge 2.1’de belirtilmiştir. Bu uzmanların görüşlerinden faydalanarak boyutlar, ölçütler ve bileşenler çizelge 2.2. de sınıflandırılmıştır.

Çizelge 2.1. Farklı uzmanlara göre kamusal mekanda kalite boyutları

Uzmanlar	Kamusal Mekanda Kalite Boyutları ve Kriterleri
Lynch (1981)	Kontrol, uygunluk, hissetmek, yaşamsal güç, erişim
Bentley et all (1985)	Kişiselleştirme, sağlamlık, zenginlik, çeşitlilik, geçirgenlik, görsel uygunluk
Jon Lang (1987)	Fiziksel kalite , güvenlik, bağlılık, saygınlık
Jacobs and Appleyard (1987)	Kimlik, kentsel özgüven, eğlence, yaşanabilirlik, fırsatlara erişim, herkese hitap etme
Tibbalds (1988)	Herkese hitap etme, herkese danışma, devamlılık, uyum, insan ölçeği, kullanım birlikteliği, eğlence, görsel zevk, yürünebilirlik, geçmişe saygı, bağlam
Carr ve arkadaşları (1992)	Konfor, dinlenme, pasif etkileşim, aktif etkileşim, Keşfetme duygusu yaratma
Sherwin Greece (1992)	İşlev, düzen, kimlik, cazibe
Congress for New Urbanism (1993)	Taşıtlar ve yayalar için tasarım, tanımlı olmak, karma kullanım, karma nüfus, evrensellik, erişilebilirlik, yerellik, tarihsellik, iklimsel, ekolojik
Urban Task Force (1999)	Kalıcılık, sürdürülebilirlik, çevreye duyarlılık, bağlam, ölçek, karakter, arazi kullanımı ve yoğunluğu dengesi, aktiviteleri birleştirme, karma kullanım süresi, erişim, geçirgenlik
Whyte (2000)	Sosyal etkileşim, ulaşılabilirlik, aktivite çeşitliliği, İyi imaj, Konfor
DETR and CABA (2000)	Adapte olabilirlik, karakter, süreklilik, kapalılık, çeşitlilik, hareket kolaylığı
Llewelyn Davies (2000)	Manzara bütünlüğü, biçimlerin birlikteliği, bağlantı, zenginleştirme
Carmona et al (2002)	Algısal, görsel, işlevsel, morfolojik, sosyal, zamansal nitelik, sürdürülebilirlik, şehir manzaraları, karma kullanım, karma kullanım süresi, bağlama uygunluk
Gehl (2004)	Güvenlik, konfor, hoşnutluk
Van der Voort (2005)	İşlevsel kalite, estetik kalite, ekonomik kalite, teknik kalite
Project for Public Spaces (PPS) (2007)	Erişim ve bağlantılar, konfor ve biçim, kullanım ve aktiviteler, sosyallik
Uzgören ve Erdönmez (2017)	Sosyal etkileşim, fiziksel kalite, psikolojik konfor ve güvenlik

Çizelge 2.2. Kamusal mekanda kalite boyutları, ölçütleri ve bileşenleri (Çizelge2.1. de yer alan uzmanların görüşlerinden faydalanarak hazırlanmıştır.)

KAMUSAL MEKANDA KALİTE BOYUTLARI, ÖLÇÜTLERİ VE BİLEŞENLERİ						
Ölçütler	FİZİKSEL		SOSYAL		EKONOMİK	YÖNETİMSEL
	Bileşenler	Ölçütler	Bileşenler	Ölçütler	Ölçütler	Ölçütler
Biyimsel çeşitlilik ve uygunluk	devamlılık ve ritim, kapalılık, düzen	Algılanabilirlik	estetik, ölçek, okunabilirlik, tanımlı olma, yönelme		Hizmet çeşitliliği	Koordinasyon
Ekolojik verimlilik	uygun arazi kullanımı, doğal kaynak korunumu, enerji verimliliği, geri dönüşüm	Anlam	yerel bağlam, evrensellik, imaj, kimlik, tarihsellik ve kalıcılık, sembolik değer			
Erişilebilirlik	hareket kolaylığı ve devamlılığı, mekan ve bağlantı sürekliliği, yaya-taşıt ayrımı ve yaya önceliği	Deneyim	aidiyet ve bağ kurma, hissetme, hoşnudluk, merak ve keşfetme		Yerel/kentsel ekonomiye katkı	Koruma
Esneldik	adapte olabilirlik, çok amaçlı kullanım, zamansal kullanım çeşitliliği	Güvenlik	görsel süreklilik, aktivite çeşitliliği, kullanıcı çeşitliliği, cazibe, kent manzaraları			
İşlevsel çeşitlilik ve uygunluk	karma kullanım, kentsel bağlama uygunluk	Kontrol	suç ve kazalara karşı koruma, trafik denetimi		Yerel istihdam oranı	Yatırım
Konfor	ergonomiklik, geçirgenlik, görsel uygunluk, iklimsel şartlara uygunluk, teknik yeterlilik, yoğunluk	Psikolojik konfor	kişiselleştirme, kullanım alışkanlığı, sahiplenme			

2.4.Kamusal Mekan ve Kentsel Tasarım

Gosling ve Maitland'a (1984) göre mimarlık ve kent planlama ilişkisini kuran kentsel tasarım faaliyetleri; kentleri ve tüm ölçekteki mekanları iyileştirmeyi, değiştirmeyi ve geliştirmeyi amaçladığı için oldukça önemlidir. Mekânın problemlerine yönelik sorulara aranan cevapları bulmak için geliştirilmiş tasarım çözümleridir. Dolayısıyla kentsel tasarım kavramını tam olarak anlamak için uygulanacak yerin ihtiyaçlarını yorumlamak doğru olacaktır.

Kentsel tasarım terimi “güzel kent hareketi”nin devamı olarak ilk olarak Kuzey Amerika’da 1950’lerin sonlarında ortaya çıkmıştır. Kentsel tasarım mekânların ortaya çıkışına yönelik zihinde hazırlanmış fikirleri gerçekleştirmek amacıyla araçların kullanımındaki organizasyondur. Kente ait çevresel değerlerin önem kazandığı, tarihi ve doğal dokunun korunduğu çalışma şeklidir (Eryoldaş 1999). Ağırlıklı olarak binaların ve aralarında kalan boşlukların ilişkisini konu edinmiş, gelişen ve estetik kaygıyı içeren bir yenileme şeklidir. Yapı kütlelerinin nitelikli dağılımı ve yeniliklerin kentteki sosyokültürel gelişime olanak sağlaması kentsel tasarımın ilk amaçlarıdır. Kentsel tasarım sadece kentleri değil, köyleri ve kasabaları da içermektedir. Kentsel tasarım işbirlikçi ve çok disiplinli bir süreçtir. Genellikle konsept hazırlığıyla başlar ve uygulamayla devam ederek çok sayıda insanı da sürece dahil etmektedir (Anonim 2006a).

Kentsel tasarım kararları ve uygulamaları beraberinde kamusal mekanları tasarlamakta, kullanımlarını belirlemekte ve gelişimlerini teşvik etmektedir. Kamusal mekanın biçimlenmesi ve uygulanması, planlama sürecinin bir parçası olan kentsel tasarım ile yürütülmekte ve kontrol edilmektedir. Kentsel planlama ve tasarım, kent ve bulunduğu çevredeki koruma, yenileme ve geliştirme politikaları doğrultusunda yapılaşma kararlarını yönlendiren yasal belgelerdir. Kentsel tasarım kamusal mekandaki değişimin belirli bir yönde olması için genel bir çerçeve oluşturmaktadır (Özer, 2017). Karaman’a göre kentsel tasarım kentin gelişme dinamiklerinin çerçevesini oluşturan kararların sosyal, ekonomik, ekolojik ve morfolojik alanlara yönelik kriterleri mekana aktarmaktır (Karaman, 2008).

2.5.Kentsel Tasarım Araçları

Kentsel tasarım araçları kentsel tasarım projelerindeki cevap aranan sorular için hazırlanan dokümanlardır. Kentsel tasarım süreçlerinde birbirini takip eden tasarım ve uygulama aşamalarında aksaklıklar yaşanmaktadır. Bu aşamada amacına ve ölçeğine göre ayrılmış kentsel tasarım araçları kullanılmaktadır. Kentsel tasarım araçları, kalite verilerini kolaylaştırmak için kentsel tasarım veya proje planlama sürecinde uygulanabilecek spesifik tekniklerdir. Bu araçlar, kentsel bağlamı anlama, topluluğun katılımını teşvik etme, kentsel tasarım konularının anlaşılmasını arttırma, amaçlanan tasarım sonuçlarını tanımlama, tasarım süreçlerini oluşturma, insanları ve kaynakları organize etmede yardımcı olabilmektedir. Kaliteli kentsel tasarım sonuçları elde edildiğinde bireysel veya toplu olarak kullanılabilirler (Anonim 2006a).

Tamamlayıcı planlama dokümanları olarak tanımlanan bu araçlardan Carmona (2017) tarafından, tasarım standartlarını genel yerleşime yönelik ve kural koyucu, tasarım kodlarını yere özel ve kural koyucu rehberler olarak, tasarım politikalarını genel yerleşime yönelik ve performans odaklı, tasarım çerçevelerini ise yere özel ve performans odaklı rehberler olarak tanımlamaktadır.

Kentsel tasarım araçları, sürecin her aşamasında yer alan kişilerin, kentsel tasarımda yaygın olarak kullanılan çok çeşitli araçları tanımlayarak ve kentsel tasarım meseleleri hakkında konuşmak için ortak bir dil sağlayarak birlikte daha etkili bir şekilde çalışmasına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Uygun araç ve tekniklerin mantıklı bir şekilde seçilmesi ve uygulanması kentlerimizde yüksek kalitede kentsel tasarım elde etmemize yardımcı olacaktır (Anonim 2006a). Kentsel tasarım araçlarının çoğu genelde aynı sonuca yönelik olmasına karşın, detaylandırıldığında farklı amaç için hazırlanmaktadır. Dolayısıyla, yaygın olarak kullanılan ve kamusal mekan kalitesini temel alan araçlar daha detaylı olarak incelenmiştir.

2.5.1. Kentsel tasarım stratejisi (Urban design strategy)

Bir kentsel tasarım stratejisi, bir kent veya bölge için ilçe planı politikaları, kuralları, tasarım rehberleri, tasarım çerçeveleri ve açık alan geliştirme projeleri kullanarak ilgili belediyeler aracılığıyla hazırlanmış bir sistemdir (Anonim 2006a). Politikaları şekillendirmek ve farklı tasarım ürünleri oluşturmak için girişimleri yönlendirecek ve organize edecek bir vizyon oluşturulması gerekliliği ile ortaya çıkmıştır.

Genel amaç; mekânı yapılandırma, tasarım yönünü güçlendirme, gerekli nitelikleri veya ilkeleri uygulamaktır (Anonim 2006a). Bir kentsel tasarım stratejisi, fiziksel çevrenin doğru yorumlanmasına ve analiz edilmesine dayanmaktadır. Stratejiler mekânı detaylandırıp ilkeler üzerinden tasarımı yaparken politikalar ile birlikte çalışması sebebiyle yasal yönden avantajlı konumdadır.

2.5.2. Tasarım özeti (Design brief)

Tasarım özeti, bir kentsel tasarım projesi için istenen fiziksel tasarım kriterlerini ve sonuçlarını belirleyen, müşterinin tasarım ekibine uyumlu bir açıklamasıdır. Yerel otoriteler dahil tüm geliştiriciler tarafından vizyonları ve istenen tasarım sonuçlarını ortaya koymak için kullanılmaktadır. Bir bağlam tanımlayarak önemli koşullar ve sonuçlar dahil olmak üzere geliştirmek istenen beklentileri özetlemektedir. Genellikle bir masterplan veya bölge planı ile birlikte geliştirilmektedir ve kentsel tasarım stratejisi gibi üst düzey belgeleri tamamladıktan sonra sonlanmaktadır. (Anonim 2006a).

Nitelikli bir tasarım özeti, kısa açıklamalarda bulunarak görev, hedef ve performans gereksinimlerini tanımlamalı, önlemleri, öncelikleri, yönetim kararlarını ve zaman aralığını belirtmelidir. Ayrıca bir tasarım özeti mevcut binalar, caddeler veya açık alanların düzenlenmesi gibi gerekli nitelikleri de belirlemelidir (Anonim 2016b). Tasarım özetlerinin bu yönüyle kamusal mekân olarak caddelerin yapılı çevreyle birlikte tasarlanması için bir yönlendirme sağlanmaktadır. Kontrolsüz ve plansız gelişmelerin ortaya çıkardığı kalitesiz kamusal mekânları engelleyebilir.

2.5.3. Kentsel tasarım çerçeveleri (Urban design framework)

Kentsel tasarım çerçeveleri genel bir vizyonu ve bir kentsel mekân için öngörülen sonucu tanımlamaktadır. Bu mekandaki ilgili politikaları ve sahaya özgü girişimleri yönlendirmek için bilgi veren belgelerdir. Değişime uğrayan mekanlarda, büyümenin ve değişimin teşvik edilmesi gerektiği yerlerde kullanılmaktadır. Büyük ve karmaşık projelere yol göstermek için kullanılarak vizyon ve tasarımda esneklik sağlamaktadır. Genellikle tasarım yönünü belirlemenin yanı sıra uygulamayı, yönetimi ve devamlılığını düzenlemek için hem özel hem de kamu sektörü tarafından mekanlarda uygulanmaktadır (Anonim 2006a). Bir tasarım çerçevesi esas olarak kalkınma planının nasıl olduğunu açıklamaktadır. Amacı; bölge için kapsamlı tasarım ilkeleri belirlemek, tasarım stratejilerini pratik uygulamalarla ilişkilendirmek, kontrol için rehberlik sağlamaktır (Anonim 2000).

Yerel yönetim tarafından hazırlanan tasarım çerçeveleri, stratejik planlardır. Kentsel tasarım çerçevesi, politika ve uygulamalar arasındaki bağlantı yolu oluşturarak, planlamaların, tasarım politikalarının ve ilkelerinin mekânsal ifadesini içermektedir. Tasarım özetleri, kentsel kodlar ve genel planlar ile kentsel tasarımı koordine etmektedir. Kamusal mekânda kullanılması halinde, nerede kontrol gerektiğini, nerede yol gösterici olacağını ve değişimin nasıl yönetileceğini belirlemektedir. Kentsel Tasarım Çerçeveleri ortak bir hedefe yönelik, kullanıcılara ve yatırımcılara ya da kamu/özel sektör fonlarına güven vermesi açısından önemli ve ekonomik detayları bünyesinde barındıran araçlardır (Anonim 2016a).

Çerçeveler, yapısı gereği açıklayıcı şemalar içerir, ülke planlamalarının, tasarım politikalarının ve ilkelerinin nasıl olması gerektiğiyle ilgilenir. Çerçevenin kapsamındaki mekânlar bir kentteki mahalleler olabileceği gibi, ulaşım alanları, koridorlar, dönüşüm alanları, kent merkezleri, kent çeperi, toplu konut alanları, koruma alanları, köyler, yeni yerleşmeler, peyzaj alanları, yoğun gelişmeye uygun konut dışı alanlar da olabilmektedir. Genellikle yakın gelecekte tasarımı planlanan alanları kapsamaktadır ve ihtiyaç duyulacak altyapı çalışmalarına ilişkin vizyonu içermektedir (Anonim 2016a). Tasarım kapsamında ortak bir vizyon geliştirmek, mekanlarla ilgili gelişim kaygılarını

vurgulayarak sorunlarla ilgilenmek çalışmaların kaynaklarını kontrol etmek, bir eylem planı ve uygulaması sağlamak güvenilir bir kentsel tasarım çerçevesi oluşturmaktadır (Anonim 2000).

2.5.4. Kentsel tasarım rehberleri (Urban design guide)

Kentsel tasarım rehberleri, 1970'li yıllarda İngiltere ve Amerika'dan başlayarak yaygınlaşmıştır. Kapsamlı tanımıyla kentsel tasarım rehberleri, birçok konuya ilişkin tasarım ilkeleri tanımlayan genel problemler için çözüm yolları sunan hem yerel yönetimle hem de bu sürece dahil olan herkesle iletişim sağlanması amacıyla yükümlülük oluşturan belgelerdir (Anonim 2000). Tasarım rehberleri, tasarımı aydınlatmakta ve tasarımın konusuyla ilgili ilkeler vermektedir. Yapılan yaygın tasarım hatalarını belirlemeye ve tutarlı tasarımlar için temel oluşturmaya yöneliktir (Anonim 2000).

Buradan yola çıkarak, nitelikli kentsel tasarıma ulaşmak için prensipleri sözcüklerle açıklayan ve örnekleyen bir kılavuzdur. Tasarım rehberleri, yasal veya tavsiye niteliğinde olabilmektedir. Kentlerin yaşam kalitesinin geliştirilmesinde; kentsel tasarım, planlama ve denetim sürecinde önemli bir araç olarak kentsel tasarım rehberleri gösterilmektedir. Tasarım rehberleri, plan kararlarının uygulanmasını sağlayan ve kontrol eden bir kılavuzdur.

Tasarım rehberleri, tasarım projelerinin bir dizi kuramsal tasarım ilke ve amaçlarını oluşturmaya yönelik, o yere, zamana ve projeye özgü, özel yazılı ve çizili yönlendirici ifadelerdir. Karaman (2008), rehberleri, kentsel tasarım projelerinin uygulama sürecine kolaylıklar sağladığı, sonuç ürününün kalite kontrolüne imkân verdiği için gerekli görmektedir. İyi hazırlanmış bir tasarım rehberinin içeriğinde; kılavuzu kimin ve nasıl kullanacağı ile bilgiler, yasal statüsünün tanımı, uygulanacak bölgenin mevcut durum tespiti ve bu bölgenin hangi bağlamda değerlendirileceği ile ilgili bilgiler yer almaktadır (Anonim 2000).

Tasarım rehberleri genellikle iki şekilde gelişir;

- “Tasarım kriterleri” olarak adlandırılan “yasal tasarım rehberleri”: bir bölge planında yasal statüye sahiptir ve tasarım sonuçlarının kalitesini değerlendirmek için açık ölçütler sağlamaktadır. Geliştiricilere ve tasarımcılara, tasarım sürecine başlamadan önce kritik konular hakkında bilgi verirler ve tasarım kalitesini değerlendirme yönteminin sistematik, tutarlı ve şeffaf olmasını sağlarlar. Yasal tasarım kılavuzlarını uygulamak için tasarım uzmanlığı gereklidir, çünkü nitel değerlendirme gereklidir. Bu rehberler, tasarım ilkeleri bağlamını ve gerekçesini göstermek için açıklamalar ve resimler içermelidir. Ayrıca amacını netleştirmek ve tasarım yaklaşımında esnekliğe izin vermek için tasarım hedeflerini de içermelidir (Anonim 2000).

Yasal bir tasarım rehberi, tasarım kriterlerini açık ve uygulanabilir hale getirmektedir. Hazırlandığı yer için tutarlı, devamlılığı olan bir tasarım yaklaşımı oluşturmaktadır. Böylece farklı amaçlarla ve farklı zamanlarda hazırlanmış tasarım projelerinde birlik sağlanacak, kamusal mekânda kalitenin sürekliliği korunacaktır.

- “Tavsiye niteliğinde tasarım rehberleri” eğitim ve savunuculuk için kullanılır ve tanıtımla birlikte kaliteli tasarım hakkında bilgi dağıtmak için etkili bir yoldur. Bir tasarımcının veya geliştiricinin bu rehberi dikkate alma mecburiyeti bulunmadığından, kullanıcıların çoğunluğu kılavuzu izlemenin kendi menfaatleri olduğuna ikna olduğu zaman etkili olacaktır. Çekici bir şekilde sunulmalı, erişilebilir dil ve grafikler içermeli ve devam eden tanıtımlarla desteklenmelidir. Alana özgü tasarım rehberleri ayrıca özel geliştiriciler tarafından da kullanılır ve yasal bir anlaşma veya sözleşmeyle yerine getirdikleri tasarım kodu, şablon kitabı veya sözleşmesi şeklini alabilmektedir (Anonim 2006a).

Rehberler hedeflerine bağlı olarak sınıflandırıldığında ise tanımsal ve performansa yönelik rehberler olarak üçe ayrılmaktadır. Tanımsal rehberler basit ve anlaşılır bir şekilde tasarımın temel özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Performans rehberleri iklim, topografya gibi tasarımın değerlendirilmesine yönelik ölçütleri ortaya koymaktadır. Tavsiyeci rehberler ise belirlediği kurallarla yönlendirici tavsiyeler niteliği taşımaktadır, herhangi bir yasal zorunluluk ise içermemektedir (Şala 2013).

Kentsel tasarım rehberleri; kentsel planlama politikaları ve kararları doğrultusunda somut ve fiziksel olarak kamusal mekânın biçimlendirilmesiyle ilgilidir. Bu ilgi sadece yapıların cepheleri veya birbirleri ile ilişkisi, konumları ile değil, kamusal mekânlarının tasarımını ve düzenlemelerini de kapsamaktadır (Punter 1999). Kentsel tasarım rehberleri genel olarak mekân karakteri, kapsam, devamlılık, farklı aktivitelerin birlikteliği, mekânın okunabilirliğin, geçirgenliğin, kentsel peyzaj donatıların ve ekolojik dengeye uyum rehberlerin temel ilkelerini oluşturmaktadır. Kamusal mekanlarda, bu ilkeleri sağlayarak, mekânın potansiyelini kullanmak ve insanlar için daha yaşanabilir imkanlar sunmak kentsel tasarım rehberleri ile mümkün olabilir.

2.5.5. Şablon kitabı (Pattern book)

Bir şablon kitabı, bir masterplan vizyonuna veya mevcut bir mahallenin karakterine dayanmaktadır. Yapı kütlesi, mimari bütün, yapı tipleri, yükseklikleri cepheler, stiller, malzemeler, önerilen karakter veya detaylar gibi saklamak istenilenleri düzenlemektedir. Bir kentsel mekândaki binaların mimarisinin genel masterplan vizyonuna uygun olmasını sağlayacak temel tasarım kurallarını oluşturmaktadır. Ayrıca açık alanlar, caddeler, parklar ve servis fonksiyonları için kurallar da tanımlanmaktadır (Anonim 2006a). Binanın ve mekânın kaliteli tasarımı için seçenekler ve konular sunarak tasarım standartlarını yükseltmektedir. Şablon kitapları kamusal mekândan beklenen çok çeşitli ihtiyaçlar için detaylar vererek ve geliştirici tasarım yönlendirmeleri yaparak ilgili kamusal mekânın kalitesini arttırabilir (Anonim 2006a).

2.5.6. Kentsel tasarım kodları (Urban design code)

Tasarım kodları, tasarım çerçeveleri gibi açık kamusal mekanları iyileştirmeye yönelik önemli araçlardır. Aralarındaki fark tasarım kodlarının yerel konseyler ve kamu sektörü tarafından hazırlanmış olmalarıdır. Dolayısıyla kamu kolu ve yönetim kolu iş birliği içerisinde olmalıdır (Anonim 2016a). Kentsel tasarım kodları mekana dayalı vizyonu tanımlamaktadır. Tasarım kodları detaylı çözüm önerileri içererek ve kullanıcıların bu çözüm önerileri ile oluşturduğu bütüncül tasarımlara ulaşmayı hedeflemektedir. Kentsel tasarım rehberleri, tasarım stratejileri ve master planlar hazırlanırken tasarım kodları da

sürece dahildir. Rehberdeki tasarım ve organizasyon süreçlerindeki kriterleri belirlemeye yardımcı olmaktadır (Anonim 2006e).

Bir tasarım kodu hazırlandığı, mekânla ilgili genel bir plan ve yazılı net bilgiler içermelidir. Kamusal mekândaki bina ve tasarım detaylarını açıklamalıdır (Anonim 2006a). Tasarım kodları tasarım kalitesini ve mekanın birleştirici unsurlarını yansıtan kentsel tasarım ilkeleri barındırmakta ve optimum tasarım kalitesini sağlayacak eşikler belirlemektedir. Kullanılacak malzeme ve ölçeği gibi detaylı bilgilendirmeler içererek kamusal mekanlarda dengeli ve bütüncül tasarımlar oluşturmayı hedeflemektedir (Anonim 2006e).

2.5.7. Erişilebilirlik eylem planı (Accessibility action plan)

İnsanların; dezavantajlı mekanlardan, temel istihdam ve hizmetlere elverişli mekânlara geçişini teşvik etmek için erişilebilirlik eylem planları oluşturulmaktadır. İyileştirilmiş ulaşım seçeneklerine imkân veren tasarımları hedefleyen erişilebilirlik eylem planları kapsamında çeşitli hizmetlerin birlikteliği, tasarımı, sunumu ve insanların kişisel güvenlik algıları önem arz etmektedir.

Erişilebilirlik eylem planları insanların yerel makamlara, tüm kurumlara, çalışma yerlerine, sağlık ve eğitim tesislerine, yiyecek dükkanlarına ve yerel halk için önemli olan diğer yerlere ulaşım ulaşılamayacağının analizini yapmaktadır (Anonim 2006c). Bu erişim ağının sistematik olarak değerlendirilmesi, başarılı erişim planlamasını teşvik etmektedir.

Yürümek ve bisiklete binmek bu başlığa destek olabilecek bir yan strateji olarak düşünülmektedir. Bu strateji alternatif ulaştırma yöntemleri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yürümek ve bisiklete binmek gibi aktif ulaşımın halk sağlığına ve çevreye olumlu etkisi olduğu için ilgili konseyler aktif ulaşımı teşvik etmektedir (Anonim 2006a). Ayrıca ekonomik oldukları için de yürümek ve bisiklete binmek olarak diğer otoritelerce desteklenmelidir. Rahat ve kullanışlı bir erişim ağının olmasının kullanıcıya sağlayacağı konforla kamusal mekânlarda kalite standartları yükseltilebilir. Erişilebilirlik eylem planıyla çeşitli aktivite ve ihtiyaç mekânlarına erişimin kolaylaştırıldığı kamusal

mekânlar, kısa zaman içerisinde daha tercih edilen ve kullanıcıların daha çok memnun kaldığı yerler haline alacaktır.

2.5.8. Sokak peyzajı planı ve stratejisi (Streetscape plan and strategy)

Sokak peyzajı planı, tek bir sokak veya tüm açık kamusal mekanlar için geliştirme, iyileştirme veya yenileme önerilerini detaylandıran bir tasarım planıdır. Kentteki belirli kamusal mekânları, dönüştürme stratejisinin bir parçasıdır (Anonim 2006a). Bazen de ekonomik canlılık kazandırma, kent merkezi yenileme, ana cadde düzenleme gibi programlar ile birlikte çalışarak kamusal mekânları daha iyi yerler yapmaya çalışmaktadır. Sokak ve cadde manzarası tasarımlarında inşaat ve yönetim tekliflerini yönlendirmek için genel bir tasarım vizyonu gerekmektedir. Sokak peyzajı planı, araştırma ve analiz, topluluğun katılımı ve farkındalık yaratma gibi çeşitli araçlar için destekleyici görev görecektir.

Sokak peyzajı stratejisi, tüm açık kamusal mekânların tasarımında bulunması gereken görsel nitelikleri, yönetim ve bakım gereksinimlerini yüksek düzeyde tanımlayan bir planlama politikasıdır. Sokak sisteminin ve bir kent içindeki ortak alanların tasarımı için yönetimle birlikte koordineli rehberlik sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Sokak peyzajı stratejisinin; kent, kent merkezi veya belli bir mahalle için hazırlanması mümkündür (Anonim 2006a). Yerel bağlamın, karakterin ve ihtiyaçların anlaşılmasına dayanarak, strateji genellikle açık mekânların hiyerarşisini ve genel tasarım yaklaşımını tanımlamaktadır.

2.5.9. Kamu sanatı stratejisi (Public art strategy)

Kentlerde sanatı desteklemeye ve teşvik etmeye yönelik örgütlenme yapan bir stratejidir. Yerel sanatçıların gelişimini desteklemek, sanatla ilgili istihdam yaratmak, farklı kültürleri ifade etmek, insanların katılabileceği kent dokusunda fırsatlar geliştirmek ve yapıları çevrenin kalitesinin iyileştirilmesi amaçları arasındadır (Anonim 2006a). Kamu sanatı, bir şehrin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişiminde oynadığı kilit rolü

oluşturmakta, kentsel dönüşümde ve kent planlamasında önemli bir araç olarak desteklenmektedir.

Sanatsal açıdan devlet politikasının ve tasarım araçlarının tamamen entegre olması ve yerel katılımı (sanat topluluğu) birlikte çalışmak gerekmektedir. Kamusal sanat stratejisi en geniş anlamıyla bir kamusal mekân için yaratılmış, halkın erişimine açık olan sanat eserleri olarak tanımlanmaktadır. Strateji kapsamında kamusal mekânda yer alan eserler kalıcı ve geçici nitelikte olabilir (Anonim 2006a). Sanat eserlerinin kamuya açık yerlerde konumlandırılması eserlerin daha fazla kişiye hitap etmesini sağlamaktadır. Böylece kullanıcıların kendini ifade etmeleri ve mekânla etkileşim içerisinde olmaları için fırsat vererek memnuniyet seviyesini arttırmaktadır.

2.5.10. Teknik rehberlik notu (Technical guidance note)

Teknik rehberlik notu sokak mobilyası, bordür, kaldırım ve peyzaj elemanları gibi temel unsurların ayrıntılı bir tasarım açıklamasıdır. Sokaklarda, meydanlarda, parklarda ve su yollarında kullanılmaktadır. Bu elemanların tasarımını, düzenini, teknik özelliklerini ve bakımını belirlemektedir. Büyük bir kentsel mekân için uzun bir süre boyunca tutarlı ve kaliteli kentsel tasarım detaylarının gerekli olduğu yerlerde kullanılmalıdır (Anonim 2006b). Teknik notlar, tasarımın uygulanmasından sorumlu kişilere rehberlik ederek kent mobilyaları ve kentsel peyzaj detaylarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Fiziksel konfor için, malzeme ve donatıların detaylı tasarımının yapılması kamusal mekânlarda kaliteyi arttıracaktır.

2.6. Bölüm Sonucu

Kamusal mekânlar, kentlinin günlük rutinleri veya dönemsel etkinliklerini gerçekleştirdikleri kentsel mekanlardır (Erdönmez 2006). Ancak hızlı nüfus artışı, yoğun göçler, niteliksiz yapılaşma ve geçmiş dönemlerdeki yanlış kentsel politikalar ve yönetmelikler sonucunda kamusal mekân tartışmaları yaşanmıştır. Kalitesiz kamusal mekanların, kentte yaşayanların ve ziyaretçilerin yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Devlet ve kamu destekli kuruluşlar bu konuda çeşitli hareketler

geliştirmiş ve stratejiler hazırlamıştır. Böylece daha kaliteli kamusal mekânlar için farklı ölçek ve statülerde araçlar oluşturulmuştur. Hazırlanan kentsel tasarım araçları, kamusal mekân tasarımlarına ilişkin politikalarla birlikte çalışarak bütünde kentsel tasarımı ortaya koymaktadır.

Bu bölümde kentsel tasarımı desteklemek ve yönlendirmek amacıyla hazırlanmış kentsel tasarım araçları araştırılmış, yasal boyutları incelenmiş, ölçek ve amaçlarına göre sınıflandırılmıştır (Çizelge 2.3.). Ayrıca kentsel tasarım araçları, kamusal mekânda kalitenin sağlanması amacıyla gereken ilkeler yönünden analiz edilmiş ve bu amaçla kullanılabilecek araçlar belirlenmiştir (Çizelge 2.4. ve Çizelge 2.5.).

Böylece tez kapsamında tartışılan “kamusal mekan kalitesi kentsel tasarım araçları ile kontrol edilebilir” hipotezi bu literatür araştırmaları sonucunda doğrulanmıştır. Bundan sonraki bölümde kamusal mekan kalitesini nasıl sağladığını değerlendirmek için örnekler üzerinden inceleme yapılacaktır.

Çizelge 2.3. Kentsel tasarım araçlarının kamusal mekanlarda kullanımı

KENTSEL TASARIM ARAÇLARI	ÖLÇEK	YASAL BOYUT	AMAÇ
Kentsel Tasarım Stratejisi	kent, bölge, ilçe	yasal	Politikaları şekillendirip, girişimlere yön vererek fiziksel çevreyi doğru yorumlamak ve analiz etmek
Tasarım Özeti	kent, bölge, ilçe, mahalle	tavsiye niteliğinde	Kentsel tasarım projesi için fiziksel tasarım kriterlerini ve sonuçlarını belirlemek
Kentsel Tasarım Çerçevesi	kent, mahalle, peyzaj alanı	yasal	Politikaları, sahaya özgü girişimleri yönlendirmek ve karmaşık projelere yol gösterecek esnek bir vizyon oluşturmak
Kentsel Tasarım Rehberleri	kent, ilçe, semt, mahalle	yasal ve tavsiye niteliğinde	Tasarım ilkelerini hazırlamak, sorunlara yönelik çözüm yolları sunmak ve sürece dahil olan herkesle iletişim bağı oluşturmak
Şablon Kitabı	mahalle, sokak, bina	yasal	Yapı küntlesindeki, mimari bütündeki ve yapı tiplerindeki istenilen karakterleri düzenlemek
Kentsel Tasarım Kodları	semt, mahalle, sokak, bina	tavsiye niteliğinde	Detaylı çözüm önerileri oluşturup, açık kamusal mekanları iyileştirmek
Erişilebilirlik Eylem Planı	ulaşım ağı, açık alanlar	tavsiye niteliğinde	İnsanların; temel istihdam ve hizmetlere erişimini kolaylaştırmak
Sokak Peyzajı Stratejisi	kent, mahalle, kent merkezi	yasal	Açık kamusal mekanların tasarımında bulunması gereken görsel niteliklerin yönetim ve bakım gereksinimlerini ve planlama politikasını tanımlamak
Sokak Peyzajı Planı	sokak ve açık diğer alanlar	tavsiye niteliğinde	Sokak veya açık kamusal mekanlar için geliştirme, iyileştirme veya yenileme önerilerini detaylandırmak
Kamu Sanatı Stratejisi	kamusal mekanlar	yasal	Kentlerde sanatı desteklemek ve teşvik etmek
Teknik Rehberlik Notu	kent mobilyaları, peyzaj elemanları	yasal	Sokak mobilyası, bordür, kaldırım ve peyzaj elemanları gibi temel unsurların tasarımını ayrıntılı bir şekilde tasarlamak

Çizelge 2.4. Kamusal mekanda fiziksel boyut ölçütlerini doğrudan destekleyen kentsel tasarım araçları

Kamusal Mekan Kalitesine Doğrudan Katkısı Bulunmayan Araçlar		KAMUSAL MEKAN KALİTESİ KRİTERLERİ						KENTSEL TASARIM ARAÇLARI										
		FİZİKSEL BOYUT						KENTSEL TASARIM STRATEJİSİ	TASARIM ÖZETİ	KENTSEL TASARIM ÇERÇEVELERİ	KENTSEL TASARIM REHBERLERİ	ŞABLON KİTABI	KENTSEL TASARIM KODLARI	ERİŞİLEBİLİRLİK EYLEM PLANI	SOKAK PEYZAJI STRATEJİSİ ve PLANI	KAMU SANATI STRATELİSİ	TEKNİK REHBERLİK NOTU	
		Konfor	İşlevsel çeşitlilik ve uygunluk	Esneklik	Erişilebilirlik	Ekolojik verimlilik	Biçimsel çeşitlilik ve uygunluk											
✓																		
✓																		
		✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
		✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
		✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
		✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
		✓		✓				✓										
		✓																
		✓	✓															

Çizelge 2.5. Kamusal mekanda sosyal boyut ölçütlerini doğrudan destekleyen kentsel tasarım araçları

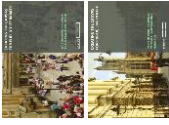
Kamusal Mekan Kalitesine Doğrudan Katkı Sağlayan Araçlar	KAMUSAL MEKAN KALİTESİ KRİTERLERİ							KENTSEL TASARIM ARAÇLARI									
	SOSYAL BOYUT							KENTSEL TASARIM STRATEJİSİ	TASARIM ÖZETİ	KENTSEL TASARIM ÇERÇEVELERİ	KENTSEL TASARIM REHBERLERİ	ŞABLON KİTABI	KENTSEL TASARIM KODLARI	ERİŞİLEBİLİRLİK EYLEM PLANI	SOKAK PEYZAJI STRATEJİSİ ve PLANI	KAMU SANATI STRATEJİSİ	TEKNİK REHBERLİK NOTU
	Psikolojik Konfor	Kontrol	Güvenlik	Aktif ve Pasif Etkileşim	Deneyim	Anlam	Algılanabilirlik										
✓										✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
✓																	
	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓	✓	✓											
	✓	✓	✓	✓	✓	✓											
	✓			✓													
	✓			✓													
				✓	✓	✓											
				✓													
				✓													
	✓				✓	✓											

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Kamusal mekân kalitesinin sağlanmasında kentsel tasarım rehberlerinin rolünü anlayabilmek için alan çalışması kapsamında farklı ülkelerde geliştirilmiş rehberler incelenmiştir. Rehberlerin seçiminde kamusal mekân tasarım kriterleri ve uygulama örnekleri sunanlar tercih edilmiştir. Kentsel tasarım rehberleri, temelde kenti bir bütün olarak geliştirmeyi hedef edinse de rehberlerin hitap ettiği bölgelerin ölçekleri birbirlerinden farklılık göstermektedir. Farklı ölçeklerdeki kentlerde/bölgelerde kamusal mekânların büyüklüğü de değişebileceğinden ölçek önemli bir karşılaştırma kriteri olmaktadır. Bu amaçla farklı kıtalardan ve ülkelere, farklı ölçeklerdeki bölgelerde kamusal mekânları ele alan Avrupa kıtasından üç, Amerika ve Avustralya kıtasından ikişer örnek belirlenmiştir. Avrupa, Amerika ve Avustralya'dan seçilen örnekler öncelikle ülkelere göre sınıflandırılmıştır. Her ülkenin yasal ve yönetsel politikalarındaki farklılıklardan dolayı rehberlerin aynı veya farklı ülkede hazırlanmış olması ayırıcı bir faktör olmaktadır.

Tez çalışmasında incelen rehberlere ait tanıtım bilgileri aşağıdaki tablolarda yer almaktadır. Tablolarda rehberin ismi, bulunduğu ülke ve kent, kentin nüfusu, tarihi veya yeni gelişmiş olma özelliği, kentte öne çıkan sektör, kentin fiziksel konumu, rehberin nasıl bir bölgeye (kent dışı, kent merkezi, konut alanı) hitap ettiği, bu bölgenin kent içindeki konumu tanımlanmıştır.

Çizelge 3.1. Tezde incelenen kentsel tasarım rehberleri örnekleri

REHBER İSMİ	AVRUPA KITASI			AMERİKA KITASI		AVUSTRALYA KITASI	ASYA KITASI
							
ÜLKE	İskoçya	İngiltere	İngiltere	Kanada	Amerika	Avustralya	Çin
KENT	Edinburg	Bath	Blyth	Cambridge, Ontario	San Francisco	Tonsley	Hong Kong
NÜFUS	482.005	88.859	37.339	129.920	853.173	167.000	7.392.000
KENTİN DURUMU	X			X	X		X
	X	X	X			X	
KENTTEKİ BAŞLICA SEKTÖRLER	Tarım, balıkçılık, sanayi	Turizm (termal)	Turizm, sanayi ve ulaşım	Turizm (öncelikli) ve tarım	Turizm ve sanayi	Turizm öncelikli. Ayrıca tarım ve sanayi	Ticaret, ulaşım ve turizm
KENTİN FİZİKSEL KONUSU	İskoçya'nın başkenti. Çok zengin doğal manzaraları var	Nehir kıyısında bir kent merkezi	Deniz ve nehir kıyısında bir kent merkezi	Nehir kıyısında, geniş yeşil alanları var	Deniz kıyısında, çok sayıda milli parkı var	Deniz kıyısında, geniş bir sahil kesimi var	Çok sayıda adadan oluşan bir kent

3.1.Birleşik Krallıkta Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri

Birleşik Krallık İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'nın oluşturduğu ülkeler topluluğudur. Rehber örnekleri incelenirken, tasarım ve uygulama yönlendirmelerinin iyi analiz edilebilmesi için ülkelerdeki kentsel tasarıma yönelik yasal altyapının araştırılması ve anlaşılması gerekmektedir.

İngiltere’de tasarım araçlarının ortaya çıkışında ve geliştirilmesinde öncelikle kentsel sorunların temeline inilmiştir. Kentlerde yaşamak ve çalışmak için cazip mekânlar kazandırmak amacıyla gerekli öğelerin açıklandığı ‘Kentsel Görev Gücü’ (Urban Task Force) raporu hazırlanmıştır. Raporda ekonomik, sosyal ve çevresel hedefleri kapsayan amaçlar ortaya konulmuştur. İçlerinde en çok öne çıkanlar, “sosyal parçalanmayı engellemek, gelişme fırsatlarını tanımlamak ve ülkesel, bölgesel, kentsel ölçekte gerekli politik değişimlere öncülük etmek”tir. Bu amaçlar doğrultusunda ortaya çıkan ve kentsel tasarım araçlarında temel alınacak ilkeler; ilişkiler, farklılık, tasarım kalitesi, kentsel yaşam ve mekan kalitesi olarak sıralanmaktadır. Kompakt kent yaklaşımıyla yayılmayı önleyici ve merkezle ilişkili yapılanmayı savunmaktadır. İlişkiler ilkesi, yaya önceliği sağlanarak çeşitli hareketleri entegre etmeyi amaçlamaktadır. Farklılık, toplumsal katılıma ve kültürel mirasa önem vermektedir. Tasarım kalitesi, mimarlık ve peyzajı harmanlayarak kentsel tasarımda iyi tasarım oluşturma ve özendirmeyi amaçlamaktadır.

İngiltere’de 1997 tarihinde Kentsel Tasarım Birliği, 1999 yılında ise Mimarlık ve Yapılı Çevre Komisyonu kurulmuştur. Bilirkişilerin bir arada olmasıyla, hem kentler arasında ortak kriterler belirlenmiş, hem de tasarım ve uygulama süreçlerinin düzenli ve sistemli ilerlemesini sağlamıştır. 1998 yılında, İngiltere’de kamusal mekânlar ile ilgili detaylı çalışmaların başlangıcı olarak da sayılabilecek olan “mekânlar, sokaklar ve hareketler” çalışması hazırlanmıştır. 2005 yılında “tasarım kodlanması”, 2006 yılında “tasarım kodlarının hazırlanması” ve 2007 yılında da rehber kitapları çalışmaları yapılmıştır. Tüm bu oluşturulan topluluklar ve yapılan çalışmalar sonucunda İngiltere, kentsel tasarım rehberleri konusunda güçlü bir vizyona sahip olmuş ve bir dizi hedefler belirlenmiştir. Kaliteli kentsel tasarım, yaşam kalitesi, kentsel davranışları geliştirmek, kentsel kapasite, sürdürülebilir yenilik ve sürdürülebilir gelişme bu hedefler arasındadır.

Rehber hazırlık sürecinde katılım araçları olarak, kent planları kent belediyeleri tarafından, ilçe planları ilgili ilçe belediyeleri tarafından hazırlanmakta ve yerel halkın görüşü alınmaktadır. Gerekli durumlarda Çevre Mahkemeleri sonuçları belirlemektedir. Yerel yönetim ve ona bağlı alt birimlere ek olarak toplum dernekleri ve girişimciler tarafından kentsel tasarım rehberi uygulamaları yapılmaktadır.

3.1.1. Edinburgh, İskoçya örneği

İskoçya, tarihi mirasına, kültürüne ve geleneklerine oldukça sıkı bağlı bir ülkedir. Bu fikir yapısından yola çıkarak; sosyo-kültürel ve mimari alanlarda geçmişine saygı duyarak ilerlemeye çalışmaktadır. Gerek ülke ölçeğinde gerek bölge ve kent ölçeğinde çeşitli politikalar benimsemiş ve mirasına sahip çıkarak olumlu gelişmeleri destekleyen bir duruş sergilemiştir.

Devlet politikaları arasında temiz hava sağlamak, mekanları ve sokakları tasarlamak, ulusal yolları geliştirmek, yaya kullanımını kolaylaştırmak ve sağlıklılaştırma çalışmaları yapmak yer almaktadır. Kalkınma Planı (2016), yerel yönetimin planlarını yorumlamakta, uygulamakta ve detaylı öneriler sunmaktadır. Uygun olan yerlerde, diğer rehberler bağlantılı olarak okunup uygulanmaktadır.

Edinburgh İskoçya'nın başkenti ve Glasgow'dan sonra en büyük ikinci kenttir. (Şekil 3.1.) Orta çağ ve Georgian mimarisine ait önemli izler yanında, şehrin farklı noktalarındaki tepelerle bulunması ile her noktadan zengin bir manzaraya sahiptir. Eski kent ve yeni kent olarak iki bölüme ayrılmıştır ve UNESCO tarafından dünya miras listesine eklenmiştir. Kent gelişmeye ve nüfus artışına uyum sağlayarak ilerlemiştir. Yeni yerleşim bölgeleri kurulmuştur, ancak bu bölgeler Edinburgh'un bir parçası olduklarını hissettirmektedir. (Şekil 3.2.) Edinburgh, 30.000'den fazla ayrı binadan oluşmakta ve yaklaşık 5.000 listelenmiş yapı ile İskoçya'da en büyük yerleşik mirasına sahip olmaktadır. Doğal ve yapılı mirasın bu kombinasyonu korunması ve geliştirilmesi prensibiyle hareket edilmiştir.

Rehber, Konsey'in Edinburgh'deki yeni gelişim alanlarındaki tasarım beklentilerini ortaya koymakta, kompakt, sürdürülebilir bir kentin gelişimini destekleyen yerler yaratmaya vurgu yapmaktadır. Bu nedenle bu rehber daha detaylı incelenecek ve analiz edilecektir (Anonim 2017b).

Şekil 3.1. Edinburgh'un İskoçya içindeki konumu (Google Earth 2020)

Şekil 3.2. Edinburgh hava fotoğrafı (Anonim 2017b)

➤ Amacı

Kentteki yeni gelişim alanlarına odaklanan bu rehberin ortaya çıkışında çeşitli gereksinimler etkili olmuştur. Bunlardan en önemlisi yerel planlardaki politikalara nasıl uyulacağı konusunda rehberlik etmektir. Rehber, kamusal mekânlar, sokaklar ve binalar üzerine hazırlanmış bir çalışmadır. (Şekil 3.3.) Tasarım sürecinde göz önünde bulundurulması gereken temel fikirleri açıklamakta, tasarım ve erişim için gereklilikleri belirlemektedir. Yasalar ile birlikte okunması ise önem arz etmektedir (Anonim 2017b).

Her bölüm belirli konular hakkında rehber olmaktadır. Peyzaj, biyo çeşitlilik ve yeşil altyapı ile, daha iyi bir yer ve refah sağlamak amaçlanmıştır. Yaşam kalitesi için temel olan hava kalitesi hedeflenmiştir. Bu amaçla düşük emisyon seviyesi yayan araçların kullanımını desteklemek için altyapı oluşturulmuştur. “Kent hiçbir zaman bir müze olmamalı ve yaşamaya devam etmeli” düşüncesi üzerinde durulmuştur (Anonim 2017b).

Şekil 3.3. Edinburgh Tasarım Rehberliği (Anonim 2017b)

➤ Diğer rehberlerle ilişkisi

Bu rehber, yasal olmayan bir planlama kılavuz paketinin bir parçasıdır. Yerel Kalkınma Planında belirtilen politikaları yorumlayan, kullanıcı odaklı rehberlik parçalarından biridir ve bunların birbirleriyle bağlantılı olarak okunması önemlidir. Örneğin, bir koruma alanında yeni bir bina tasarlarken, bu rehber ve Listelenen Binalar ve Koruma Alanları Rehberine atıfta bulunulmalıdır (Anonim 2017b).

➤ Hedef kitlesi

Bu rehber, gelecekteki geliştiricilerin, mimarların ve inşaatçıların kentin doğasına ve tasarımına akılda kalıcı bir kaliteyi yansıtması konusunda bir görev bilinci oluşturmaktadır. Son zamanlardaki bazı gelişmeler evrensel mimariye uygun sonuçlar doğurmasa da genişleyen kent bağlamında bu sorun geliştiricilerle çözülecektir (Anonim 2017b).

➤ Statüsü

Stratejik Gelişim Planı ve Edinburgh Yerel Kalkınma Planı birlikte Edinburgh şehri için bir İmar Planı oluşturmuştur. Bu rehberlik de kalkınma planında belirtilen politikaları yorumlamakta, uygulamakta ve daha detaylı tavsiyeler vermektedir. Daha iyi yerler sunmak için, koordineli bir yaklaşım ortak bir tema olduğundan, İskoçya’da ve Edinburgh’te bu rehberi destekleyici hareketler ve topluluklar bulunmaktadır (Anonim 2017b).

➤ Kapsamı

Rehberle; bağlam, yer belirleme ve tasarım bölümleri yer almaktadır. Mekanların tasarlanması; binalar, peyzaj, biyolojik çeşitlilik ve su ortamı şeklinde birbiriyle ilişkili olabilecek konuları aynı başlık altında toplayarak sınıflandırılmıştır. Her bölüme giriş, yeni gelişme için üst düzey amaç ve beklentileri ortaya koymaktadır (Anonim 2017b).

Bu rehberlik yeni binalara yöneliktir, ancak aynı zamanda diğer standartları da içererek bir ‘Sokak Tasarım Rehberliği’ şeklinde de tamamlanmaktadır. Tasarım ve geliştirmeye bütünsel ve yer tabanlı bir yaklaşım sağlamaktadır. Sokak tasarımları için iyi örnekler içererek, yeni imar planlarında ve tasarımlarında referans noktası olarak kullanılacaktır (Anonim 2017b).

➤ Tasarıma ve uygulamaya yönelik kriterler

Rehber kent sokaklarında birinci sınıf bir kamusal ortam sunmak için sokaklara bazı nitelikler tanımlamaktadır. Rehber gere göre sokaklar sıcak, kapsayıcı ve herkes tarafından erişilebilir, gezinmesi kolay, çekici ve farklı, sürdürülebilir ulaşım fırsatları sunan ve kentin tarihi mirasından en iyi şekilde yararlanan kamusal mekanlar olarak kurgulanması gerektiğini belirtmiştir. Güneşlenmek, gölge yaratmak, rüzgârı kontrol etmek, gürültüyü azaltmak ve hava kalitesini iyi hale getirmek rehberin kamusal mekanda gerekli gördüğü ilkelerdir. Rehber yoğunluk, akslar, yatay-düşey bağlantılar tespit edilmesine ve mevcut potansiyeli saptayarak uygun yoğunluk oluşturulmasına önem vermiştir. Beraberinde şehrin özgün değerini ve bağlamını anlamak, tarihi doku, doğal çevre ve mevcut silueti en iyi derecede analiz etmek gerektiğini vurgulamıştır (Anonim 2017b).

- Bağlam, yer yapma ve tasarım

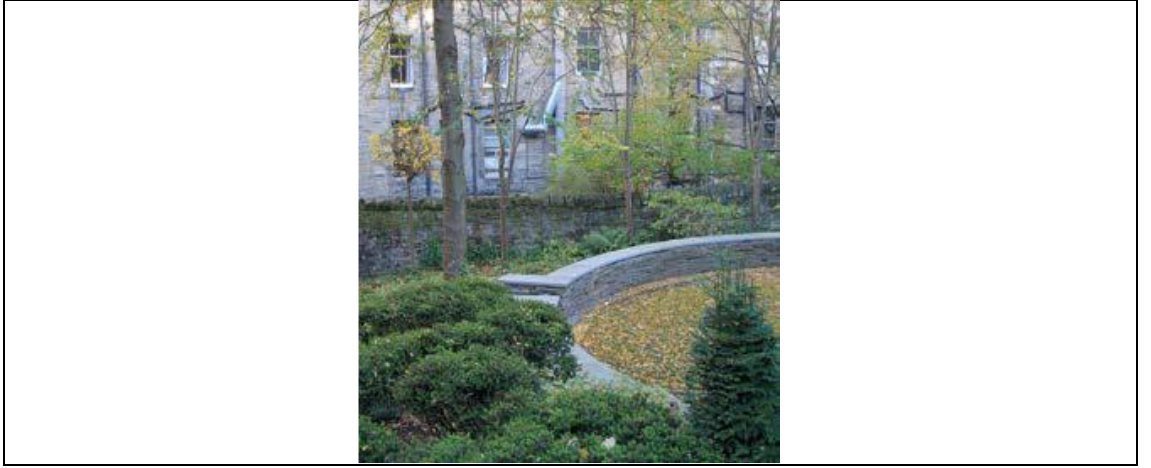
Rehber kamusal mekanı bağlamı, yerleştirilmesi ve tasarımı ile ele almıştır. Kamusal mekanda mekan ve içerik değerlendirmesinde bulunarak mekanı açıklamıştır. Bulunduğu konumu geliştirmek, yoğunluğunu analiz etmek, ilgili kamusal mekana dair görüşleri analiz etmek, doğal ve peyzaj özellikleri ile binaları birleştirmek üzerinde durmuştur (Anonim 2017b).

- Yerlerin tasarımı: binalar ile toplum güvenliği

Rehber kamusal mekan tasarımlarında güvenlik sağlanmasının önemini farklı yönlerden belirtmiştir. Toplum güvenliğini sağlamak amacıyla sokaklar ve bina kütleleri arasında sık sık zemin kat girişleri sağlanmasını, aydınlatma kullanılmasını önermiştir. Binaların ön bahçelerinin olmasının bunların kullanılmasının kamusal mekanları daha güvenli yapacağını belirtmiştir. Zemin katlarda aktif göz teması sağlanması için iç mekan ile dış mekan arasında gerekli boşluklar tasarlanmasını vurgulamıştır (Anonim 2017b).

- Halka açık alan

Rehber, iyi tasarlanmış bir kamusal açık alan, konutlara yürüme mesafesinde olması gerektiğini belirtmektedir. Burada yatan temel prensibin herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir kamusal mekanlar olması gerektiğidir. Kent içerisinde iyi kurgulanmış yeşil alanların kamusal mekan kalitesinde destekleyici etkisi olduğu belirtilmiştir. Konutlara yakın yeşil alanlar, insanların günlük eğlence ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılayabilecekken, daha geniş ölçeğe hitap eden büyük yeşil alanlar daha çok kullanıcıya hizmet vereceği belirtilmiştir. (Şekil 3.4.) Rehber, Edinburgh'un oyun dostu bir şehir olma hedefini gerçekleştirmek amacıyla kamusal mekanlara, eğlence amaçlı yeşil alanlar ve oyun alanları önermektedir (Anonim 2017b).

Şekil 3.4. Kolay erişilebilir kamusal mekan ve peyzaj öğeleri (Anonim 2017b)

- Sert peyzaj

Rehber, Edinburgh'un kendine özgü karakterini ortaya koyması için sert peyzaj tasarımını güçlendirmeye yardımcı olmaktadır. Yeni kullanılan malzemeleri koordine etmek, seçilmiş malzemelerle kent manzaralarını bütünleştirmek, renk ve malzeme sayısını asgari düzeyde tutmak rehberin sert zemin malzemesinde kontrolü sağlamak amacıyla uyguladığı adımlardır. (Şekil 3.5.) Edinburgh'un sert manzarası için rehber, kent boşluklarını tanımlayan, farklı işlevlerde kullanılan, kamusal /özel alan seviye değişikliklerini sağlayan seçimler yapılması gerektiğini açıklamaktadır. Çevre binalar ile süreklilik olması gerektiğine dikkat çekerek; kaldırımlar, duvarlar, korkuluklar, sınırlar,

oturma alanlar gibi noktalarda farklılıkların uygulanabileceğini belirtmektedir. Taş duvarların kentin dokusunu yansıttığı için ön plana çıkması gerektiğini ve aykırı malzeme seçilmemesini önermiştir. Rehber bitkilendirme fikirleri için toprak ve su ihtiyaç seviyesine dikkat edilerek kentin sert dokusu içerisinde uzun vadede yaşayabilecek ağaç türlerinin seçilmesini önermiştir (Anonim 2017b).

Şekil 3.5. Kent dokusuna uygun sert zemin tasarımı (Anonim 2017b)

Rehber kent kamusal mekanları tasarımlarına yön verirken; tüm sokakların erişilebilirliğine önem vermiş, yürüme, bisiklete binme ve halka öncelik verme gibi ulaşım standartlarını dikkate almış, hedef kitleye cevap veren, malzemelerini, karakterini ve özelliklerini koruyan kamusal mekanlar tasarlamak gerektiğini belirtmiştir. Sokaklar, kavşaklar, meydanlar gibi önem açık kamusal mekanlara, yürüme ve bisiklet yollarına, eğitim, eğlence ve iş merkezlerine ulaşım amaçlı toplu taşıma sistemine önem verilmiştir (Anonim 2017b). (Şekil 3.6. ve Şekil 3.7.)

Şekil 3.6. Birlikte kurgulanmış yaya ve bisiklet yolları (Anonim 2017b)

Şekil 3.7. Yaya için tanımlı yürüme yolları (Anonim 2017b)

- Sokak düzeni ve yapısı

Rehberde kamusal mekan tasarımlarında; bağlantılı sokaklar kurmanın, kesintisiz yürüyüş ve bisiklet ağını sağlamanın, sokak genişlikleri ve binalar arasındaki boşlukların dengesiyle ızgaralar ve desenler kurgulayıp uygun bir kentsel form oluşturmanın, mahallelerin yürünebilir olmasına dikkat etmenin, halk ulaşımına öncelik tanımanın ve Edinburgh kentinin karakterini analiz etmenin ve korumanın önemi vurgulanmıştır. Rehber kentin ziyaretçi çeken kültürel izler barındıran tarihi sokakları için korumaya ve öne çıkarmaya yönelik teşvikler sunmaktadır. Kullanılan kumaşlar, malzemeler ve mobilyalar rehberde göre yerel tercih edilmeli ve mevcutta hala kullanımda olan detayların devamlılığı sağlanmalıdır. Edinburgh'un sahip olduğu sokak karakterinin uygun ölçek, oran ve desenlerle sürdürüleceğini öne sürmektedir. Edinburgh sokak sisteminde zaten var olan yaya ve bisiklet yollarına yeni tasarım fikirlerinde de yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2017b).

- Edinburgh sokak çerçevesi

Yeni sokak türleri oluşturulurken rehberde göre izlenecek yol, mevcut sokak tiplerinin tanımlanmasıyla başlamaktadır. Sokakların işlevlerinin, tasarlanırken dikkat edilmesi gereken en önemli özellik olduğu belirtilmiştir. Yolların, kaldırımların ve mekanın rolünün bir bütün olarak ele alınması gerektiği anlatılmıştır. Sokakları mekan olarak kullanan insanların sokakları yaşaması, uzun süreli vakit geçirmesi ve neredeyse her

zaman yürüyecek olması rehberin önem verdiği noktalardır. Edinburgh sokaklarının kısa ve uzun süreli yürünebilir sokaklar olma özelliği taşıması nedeniyle eklenecek ya da yeni yapılacak tasarımların kentin bu özelliğini destekleyici olması gerektiği belirtilmiştir. Rehber tasarımların kamusal mekanlarda kaliteyi arttırmak için üç temel prensip belirlemiştir. Bunları sokaklara karma kullanım işlevi vermek ve etkinlikleri destekleyerek herkesin erişimine açık hale getirmek, temel müdahalelerle yeni cadde tasarımları yapmak, tamamen yeniden tasarlayabilmek için yenilikçi bakış açısı oluşturmak olarak tanımlamaktadır. Rehber Edinburgh sokaklarını öncelikli olarak korunmasız sokak kullanıcıları (görme engelli, hareket engelli, yaşlı veya genç vb) için kullanılabilir ve konforlu seyahat ortamı oluşturmaya önem vermiştir (Anonim 2017b).

Rehbere göre, kamusal mekan tasarımlarında sokak ağınca ani değişiklikler, aşırı eğim farkları, geçişi engelleyecek bariyerler seçilmemiştir. Zaman unsuru düşünülerek kısa yollar ve rahat geçişler kurgulanmıştır. Kamusal mekanların güvenliğini oluşturmak için rehber dijital önemler alınması gerektiğini, kör noktalardan kaçınılmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Kullanıcılara farklı oturma düzenleri sunmanın gerekliliğini vurgulayan rehber, bu amaçla farklı noktalarda farklı işlevler için kent mobilyaları önermiştir. Kamusal mekanı keşfedebilmek ve deneyimleyebilmek için mekanın okunabilir ve algılanabilir olması gerektiği ve bu amaçla gerekli noktalarda yer işaretleri, levhalar ve kendine özgü yeşillikler konumlandırılmasına önem verilmiştir (Anonim 2017b). (Şekil 3.8.)

Şekil 3.8. Algılanabilirlik seviyesi yüksek kamusal mekan (Anonim 2017b)

3.1.2. Bath, İngiltere örneği

İngiltere'deki Bath kenti, gerek fiziksel konumu gerekse kendi sınırları içerisinde barındırdığı tarihi mirası nedeniyle önemli bir role sahiptir. (Şekil 3.9., 3.10.) İngiltere'nin tek doğal kaynak termal suyunun burada bulunması, kenti termal turizm sektöründe ön plana çıkarmakta, çok sayıda turist çekmekte, çeşitli oteller ve işletmeler kentte faaliyet göstermektedir (Anonim 2015b).

Yaz ve kış kent merkezinin yoğun olarak kullanıldığı Bath kentinde, ihtiyaç duyulan alanlarda çeşitli stratejiler, politikalar ve rehberler geliştirilmiştir. Tezde, analiz edilecek olan tasarım ve uygulama aracı; Bath Kamusal Mekan Çerçevesidir. (Şekil 3.11.) Kamusal mekânları ele alan bu çerçeve, biri kavramsal açıdan diğeri uygulama ve teknik açıdan olmak üzere iki kitaptan oluşmaktadır (Anonim 2015b).

Şekil 3.9. Bath Kenti'nin İngiltere içindeki konumu (Google Earth 2020)

Şekil 3.10. Bath Kenti'nin sokak ağı (Anonim 2015b)

➤ Amacı

Çerçeve, Bath'ın tarihi kent merkezlerindeki caddeler, mekânlar, geçitler ve meydanların kalitesi için tasarım ve teknik açıdan ilkeler sunmaktadır. Nasıl uygulanacağını açıklamaktadır. Kentin geçmiş mirasını korumaya devam etmesini sağlamak ve aynı zamanda sürdürülebilir, ilerici ve yaşanabilir bir kentin gerekliliklerine uyum sağlamak için kamunun nasıl hissetmesi gerektiğine dair kapsamlı bir açıklama sunmaktadır. Rehberdeki kriterlerin ve yönlendirmelerin devamlılığı sağlanırsa, Bath için yüksek kalitede bir kamusal mekân yaratılabilecektir. Bath'te kamusal mekân kalitesi sokak, geçit ve meydan ağının hareketliliğine, elverişliliğine ve keyifliliğine kılan tutarlılığına ve sürekliliğine bağlıdır; sokak veya cadde ölçeğinin, onu çevreleyen binalarla nasıl ilişkili olduğu ve çevresiyle uyumlu güzel bir ortam oluşturmak için kaldırım, oturma, aydınlatma, ağaçlar ve sanat çalışmalarının nasıl bir araya geldiği önemlidir.

Bath için hazırlanan bu çerçeve, kamusal mekânda kalitenin sağlanması için gerekli ilkelerin Bath kent merkezinin özelliklerine nasıl adapte edilebileceğini ve uygulanabileceğini göstermektedir (Anonim 2015b).

Şekil 3.11. Bath Kamusal Mekan Çerçevesi ve Teknik Uygulamaya Yönelik Rehberlik (Anonim 2015b)

➤ Diğer Rehberlerle İlişkisi

Bath'te hazırlanmış rehberlerin hepsi kenti iyileştirmek ve geliştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Ancak bu tasarım çerçevesi Bath kent merkezinin kamusal mekânlarına odaklanmaktadır. Tavsiyelerin birçoğu farklı konularda ve başka yerlerde uygulanabilecek en iyi uygulamaları çizip gösterse de Bath kent merkezinde kamusal mekânlarda uygulanacak şekilde tasarlanmamıştır. Bu çerçeve kent merkezi için Kamusal Mekan ve Hareket Stratejisi'nden çıkan önerileri genişletmektedir. Çalışma kapsamında önem taşıyacak Enerji verimliliği için hazırlanan veya koruma alanındaki ticari tabela ve donatılar için hazırlanan diğer rehberler gibi daha detaylı ve farklı açılardan ele alınan konular çerçeve hazırlanırken analiz edilmiş ve kullanılmıştır. Diğer rehberlerdeki kamusal mekanla ilgili; erişilebilirlik, ekonomik aktivite, sosyal etkileşim, imaj, itibar, düşüş, sağlık, refah ve mülk değeri değerlendirmeler örnek alınmıştır (Anonim 2015b).

➤ Hedef Kitle

Mimarlar, peyzaj mimarları ve kent ve bölge plancıları, mühendisler, ulaştırma planlamacıları, geliştiriciler, geliştirme yöntemi ve koruma görevlileri, planlamacılar dahil olmak üzere, Bath'ın kamu alanlarına ilgi duyan insanlara yararlı olacak şekilde tasarlanmıştır (Anonim 2015b).

➤ Statüsü

Bath'ın 18. Yüzyılda kentsel ve sokak tasarımının gelişiminde öncü olan ve uluslararası açıdan önemli rolünden ilham alınmıştır. O zamanlar Bath'ın güzel, kaliteli sokakları, geçit törenleri ve kamusal mekanları yaratma konusundaki altyapısı; bugün hala faydalandığımız şehrin sosyal, kültürel ve ekonomik canlılığına oldukça başarılı bir yatırım olduğunu kanıtlamıştır (Anonim 2015b).

Kamusal mekan ve hareket stratejisi 2010 yılında yayınlanmıştır. Strateji, gelecek yirmi yılda kent merkezinin sokaklarını ve alanlarını kademeli bir şekilde UNESCO kültür mirası seviyesine getirmek için fikirler ve uzun vadeli planlar ortaya koymaktadır. Bath Şehri, UNESCO tarafından olağanüstü evrensel değere sahip bir Dünya Miras Alanı, “insanın yaratıcı dehasının şaheseri” olarak uluslararası kabul görmüştür (Anonim 2015b).

➤ Kapsamı

Çerçeve kılavuzu iki cilt halindedir. Birinci cilt; Bath'ın kamusal mekanını, insanların birbirleriyle etkileşime girdiği caddeleri, meydanları ve geçitleri, kentin mimarisini ve manzarasını anlatmakta ve bu tasarımların yerleşimlerini destekleyen ilkeleri belirlemektedir. İkinci ciltte bu ilkeler, kent merkezinde sokakların düzeninin nasıl sağlanacağını, malzeme kalitesine ilişkin beklentileri, detaylandırma ve bakım yapmak için uygulanması gerekenleri tarif eden pratik talimatlara dönüşmektedir (Anonim 2015b).

➤ Tasarıma ve uygulamaya yönelik kriterler

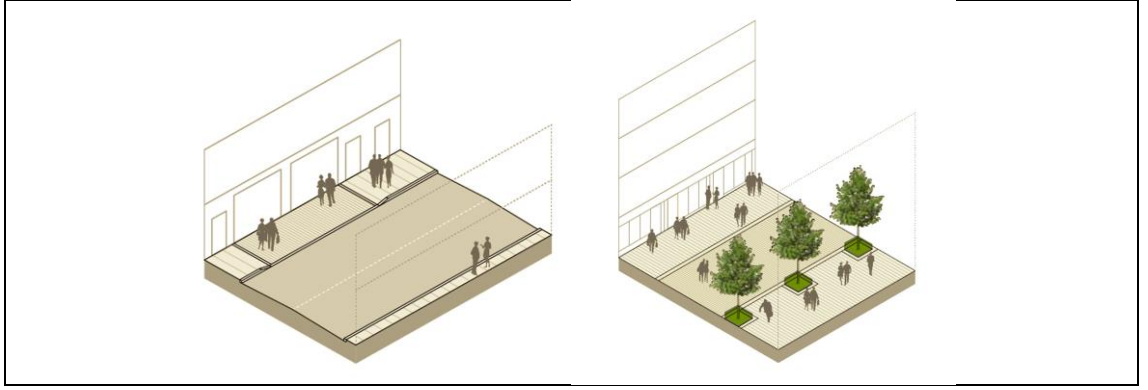
Bath kentsel tasarım çerçevesinde, kent merkezinde mirasa uygun ve çekici kamusal mekanlar tasarlanması için gerekli niteliksel ve niceliksel kriterleri 8 tema altında toplanmaktadır (Anonim 2015b).

- Ağ

Çerçeve kamusal mekânlarla diğer yerleri birbirine bağlayan ve farklı türde sokakların birleşiminden oluşan tutarlı bir ağ oluşturmayı amaçlamıştır. Ağ kurgusu tasarımında temel amaç, malzemelerin, elemanların ve Bath'ın tarihi kamusal mekânlarının karakteristik düzeninin geleceğe uyarlanmasıdır. Sokak ağında; Bath'ın karakterine uygun tutarlı, disiplinli kurallar uygulanmasına önem verilmiştir. Kent hayatı kültürüne ve ekonomik faaliyetlere ortam sağlayan tasarımlar yapılmıştır. Binaların birbirlerine olan mesafeleri doğru değerlendirilerek, ağ sistemi içerisinde dar ve geniş sokaklar birlikte kurgulanmıştır. Bu durum gelecek yıllardaki yeni ihtiyaçlar ihtimaline karşı düşünülmüş bir tasarımdır. Geniş sokaklarda ise tanımsız boşluklar oluşmaması adına sokak mesafesi arttıkça peyzaj elemanları ile kullanıcılardaki sokak algısı korunmuştur. (Şekil 3.12) Okunaklı ve yönlendirmeleri anlaşılır tasarlanmış bu kent ağı kullanıcılar için konforlu bir ortam sunmaktadır (Anonim 2015b).

Şekil 3.12. Bath'ın ağ kurgusu: sokak kademelenmesi: kullanıcı yoğunluğu farkını göstermek için sokaklar farklı renklendirilmiştir (Anonim 2015b)

Şekil 3.13. Sokak genişliklerinin artmasıyla tasarımdaki değişikliklerin şematik gösterimine örnek (Anonim 2015b)

- Sosyal ortam olarak; kent mekanları

Bu mekânlar kentteki duraklamak, beklemek ve buluşmak için kurgulanan açık kamusal mekânlar olacaktır. Sokakların harekete rağmen tasarımlarının insanları yavaşlatmaya ve kent yaşamına katılmaya teşvik edecek şekilde kurgulanması önem taşımaktadır. Genellikle sokak ağında yaygın olarak kullanılan malzemelerden farklı bir malzeme seçilerek mekânı kullanıcılar için dikkat çekici hale getirmek amaçlanmıştır. Mekânlar, insanlara sosyalleşme fırsatı veren bir ortam olarak rollerine göre sakin mekânlar, pasif mekânlar, aktif mekânlar, performans mekânları ve varış mekânları olarak beş sınıfta kategorize edilmiştir (Anonim 2015b). (Şekil 3.14.,3.15.)

Şekil 3.14. Farklı aktivite imkanı sunan Bath kamusal mekan görüntüsü (Anonim 2015b)

Şekil 3.15. Sosyalleşme imkanı sunan Bath kamusal mekanlarından bir görüntü (Anonim 2015b)

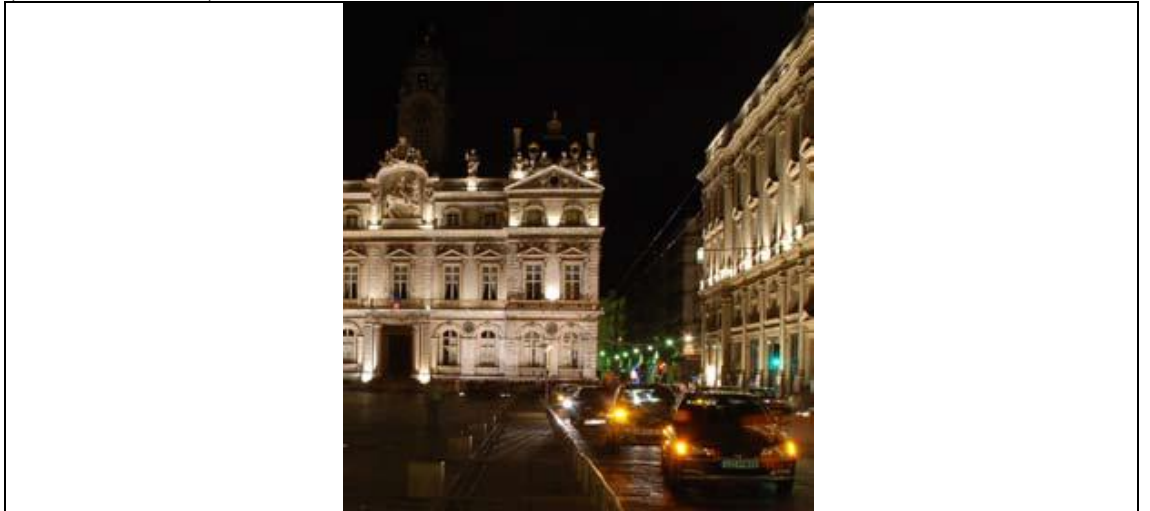
Sakin mekânlar, sessizce oturmanın mümkün olduğu hareket noktalarından uzakta kurgulanmıştır. İnsanların kendilerini rahat, sakin hissetmek ve aynı zamanda güvende olmak isteyecekleri yerlerdir. Bu nedenle tasarımda, ağaçlandırma ve ışıklandırma, bireysel oturma eğilimi öne çıkmıştır. Pasif mekânlar ağaçlar altında ve banklarda rahat sohbet etmek için hareket yollarına yakın alanlar olarak tanımlanmaktadır. Ağırlıklı olarak konfor, yumuşaklık, gölge ve barınak sağlayan duysal uyaranlara oyunculuk ve pasif etkileşime, önem verilen yeşil alanlar olacaktır. Aktif yerler; insanların toplandığı, oturduğu, sohbet ettiği, yemek yiyip içtiği, başkalarının varlığını izlediği ve tadını çıkardığı, sokaklarla yakından bağlantılı mekânlar şeklinde açıklanmıştır. Yoğun mekânlar olması nedeniyle, sert yüzeyler ve oturma donatısı bulundurma, korunaklı olma gibi gereksinimler içermektedir. Performans mekânları, etkileşimin en üst seviyede olduğu yerler olması nedeniyle buralarda güvenliğin, aydınlatma elemanlarının ve dış mekân donatılarının önemi üzerinde durulmuştur. Varış mekânları istasyonlar, duraklar ve otoparklar gibi insan akışının olduğu yerler olarak tanımlanmıştır. Bu mekânlar açık ve anlaşılır olma ilkesiyle tasarlanmalı ve bu amaçla yönlendirici ışık, işaret ve levhalara gerekli düzeyde tasarımda yer verilmesi gerekmektedir (Anonim 2015b).

- Süreklilik ve Değişim;

Bath'teki kamu alanı, geçtiğimiz bin yıl boyunca olduğu gibi gelecekteki ihtiyaçlara göre gelişmeye ve adapte olmaya devam edecektir. Derin bir tarihi geçmişi olan Bath kenti, bir vizyon belirleyerek kültürdeki değişimi ve bu değişimin doğasını anlatmayı amaçlamaktadır. Sokak peyzajının şu anki durumu ile tarihi belgesel kanıtlar arasındaki karşılaştırmalar sonucunda, kamusal mekânın önemli noktalarının, 18. yüzyılda ilk inşa ettikleri zamankiyle aynı kaldığını göstermektedir (Anonim 2015b). (Şekil 3.1.,3.17.)

Şekil 3.16. Kullanıcıların günümüzde kamusal mekanları kullanımından bir görüntü (Anonim 2015b)

Şekil 3.17. Bath kamusal mekanlarında kültürel mirasın izlerini gösteren bir görüntü (Anonim 2015b)

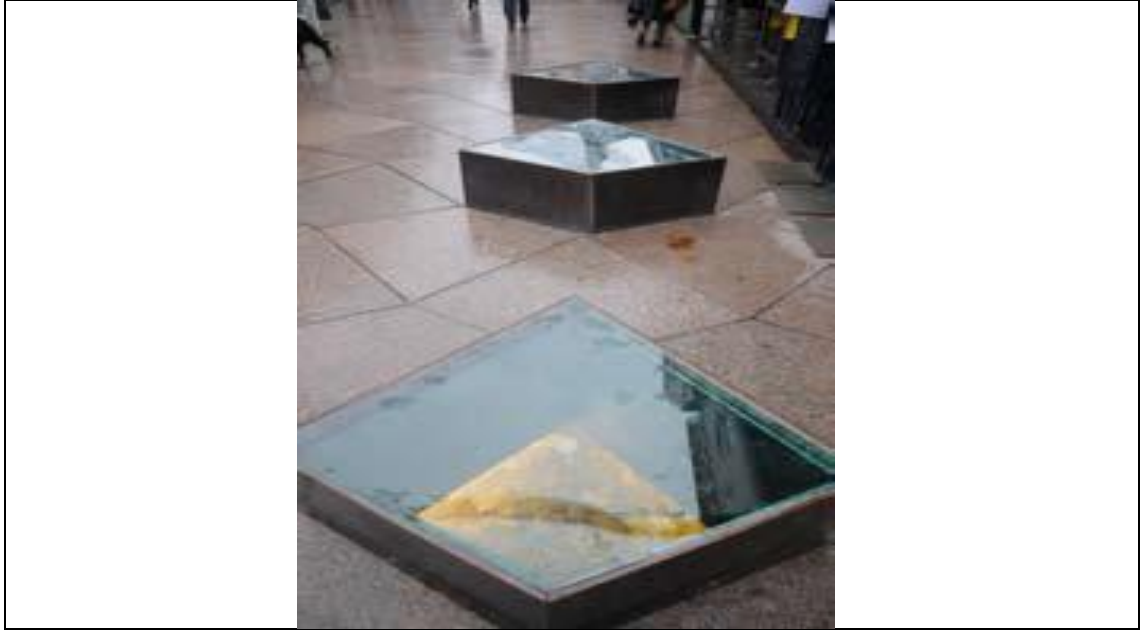
Kent merkezinin çoğunda, caddelerde yapılan bir değişiklik varsa bu genelde yarar sağlamak içindir. Korunması gereken, bir tarihi miras alanı varsa rehber, bunların restore edilmesini önermektedir. Burada iyileştirilmiş taş kaplamalar, yüksek standartlara göre düzenlenecek ve böylece geçmişin izlerini geleceğe taşıyacaktır. Sokakların düşük kaliteli beton ve asfalt malzemelerle döşendiği durumlarda; caddeleri ve sokakları yenileme fırsatı doğmaktadır. Bu aşamada rehber, yenilikçi materyaller ve düzenlemeler sunarak yüksek standartlara sahip yeni taş malzemelerle sokaklara yeni bir görünüm kazandırmayı önermektedir. Temel amaç değişen kent yaşantısının beraberinde getirdiği yenilikleri destekleyen cadde ve sokaklardır. Uygulama ile günümüz sokak tasarımı ve bakımında, farklı tipolojilerin sürekliliği sağlanacaktır (Anonim 2015b).

- Yenilik ve Oyunculuk

Bath'ın bir inovasyon şehri olarak tarihi, kimliğinin önemli bir yönüdür. Bath, gelecekteki kamusal mekanların ve sokakların yenilikçi kullanımı ve tasarım özellikleriyle dünyayı etkilemeye devam etmektedir. Bath'te kamusal mekanın önemli bir işlevi, oyun yerlerinin sağlanmasıdır. Bunlar geleneksel oyun alanları olabilir, ancak en önemlisi bunlar çocuklar için olduğu kadar yetişkinler için de gayri resmi oyunu teşvik eden yerler olmalıdır. Ragbi ve kriket gibi spor için kullanılan açık alanlar ağını, yürüyüş ve diğer aktivitelere bağlama ortamı oluşturulmasına önem verilmiştir (Anonim 2015b).

- Saklı Bath'i Ortaya Çıkarmak

Bath'teki kamusal mekânların, insanların günümüz kentinin eşsiz mimari ortamına kavuşacakları ve Bath'in gizli özelliklerini keşfedecekleri yerler olacaktır. Bath'in fiziksel evriminin ardışık evreleri, şehrin dokusu ve düzeni üzerinde derinlere gömülü bir şekilde izlerini bırakmıştır. Kamusal mekânın, geçmişi fiziksel ve zihinsel olarak erişilebilir kılacak işaretler, sanat eserleri ve mobil dijital bilgileri içermesi istenmektedir (Anonim 2015b). (Şekil 3.18.,3.19.)

Şekil 3.18. Kamusal mekanda ön plana çıkarılmış tarihi izlerden örnekler. (Anonim 2015b)

Şekil 3.19. Kamusal mekan içerisinde zarar verilmeden entegre edilmiş tarihi dokulardan örnekler. (Anonim 2015b)

Kamusal mekan düzeni, insanları kent merkezinin daha az bilinen sokaklarını keşfetmeye teşvik etmesi ve ana taşıt yollarındaki asfaltlamanın, bu alanlardaki yeşillikle ve kullanıcıların aktiviteleriyle dengesinin sağlanması öngörülmüştür. Su kavramı Bath için sokak sahnesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Yamaçlarda hala tarihi kuyular bulunmaktadır, bu nedenle kent içinde içme suyu çeşmeleri sağlanarak sokak kurgusunda su kavramının korunması önerilmiştir (Anonim 2015b).

- Yaya Algısı

Bölge halkı tarafından faaliyetler, etkinlikler, festivaller ve pazarlar geliştirilerek, kent ziyaretçiler için heyecan verici bir yer halini alacaktır. Mimari etkinlikler, sergiler, performans gösterileri ve sokaklarda hoş bir tiyatro ortamı sunacak ve devingen bir faaliyet ortamı sunacaktır. Sanatçıların performansları için, alanların genişletilmesi ve ziyaretçilerin kentin daha az bilinen kısımlarını keşfetmeye teşvik etmenin bir yolu olarak cadde manzarasının iyileştirilmesi gerekir. Yüzyıllardır kent manzarasının ayrılmaz bir parçası olan sokak pazarlarının ve sokak satıcılarının da manzarayı koruyarak dikkatlice yerleştirilmesi ve korunması dikkat edilmesi gereken uygulamalardır (Anonim 2015b). Faaliyetler programlanırken sokak kurgusunun da ona göre şekillenmesi; afişler, bilgilendirme levhaları, yönlendirici aydınlatmalar gibi ziyaretçilere yol gösterici elemanların gerekli yerlerde tasarlanması öngörülmüştür. Enerjiye ve su kaynaklarına erişilebilir, uyarlanabilir imkanlar sunulmuştur. Yerel halkın ve ziyaretçilerin kamusal mekândaki kullanıcı ihtiyaçları düşünülmüştür. Caddeler ve sokaklar, keşfedilmesi istenen, ilgi çekici mekânlar oldukça istenilen hareketlilik ve devamlılık sağlanacaktır (Anonim 2015b).

- Aydınlık ve Karanlık

Kamusal mekân, sokak aydınlatması ve dikkatle aydınlatılmış bilgilendirme işaretleri ile belirginleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Aydınlatma, şehre önderlik edecek, sokaklarda okunaklı bir ortam yaratacak ve keşfetmeyi teşvik edecektir. Yol aydınlatmaları geç saatlerde sokakları güvenli hale getireceği için gece yürüyüşünü teşvik edecektir. Bitişik mekân ve dükkanların sokak aydınlatmasına vitrin ve tabela ışıkları ile katkıda bulunmaları sağlanacaktır. Geçmişte Bath'teki otoyol aydınlatmasının yüksekliği ve yoğunluğu sokak aydınlatması ile aynı seviyede olduğu için dengesizlik olması ve şehrin karakterinin gelişiminde başarısız bir sonuç elde edilmiştir. Bu nedenle rehberi gelecekte sokakların gece aydınlatma donatıları için konum, boşluk, yükseklik gibi kriterler açısından yönlendirici olacaktır (Anonim 2015b).

Bath'ın önemli binaları, kent kimliğine katkıda bulunan ve insanların kendilerini yönlendirmek için kullandıkları önemli özelliklerdir. Rehber kentteki mimari aydınlatmaları dikkatli bir şekilde koordine eden tasarım fikirleri önermektedir. Günümüzde kentte iyi niyetli bina aydınlatması, bazen küçük ölçekli caddelerin ve meydanların samimi atmosferini gölgelemektedir. Gelecekte hem şehri vurgulamak hem de gece yol bulma konusunda yardımcı olmak için belirli yerler dikkatle aydınlatılmaktadır. (Şekil 3.20.) Bath'ın yapılı çevresi ve manzarası arasındaki ince etkileşim ile eşsiz bir cazibe şehri olması, Dünya Miras Alanı için bir neden olarak gösterilmiştir. Bu nedenle nehir koridoru düzenli aralıklarla yerleştirilmiş, düşük seviyeli ışıklandırma ile yansımalarıyla birlikte teşvik edici, hareketli ve özel bir tasarım ortaya koyması istenmiştir. Böylece şehrin cezbedici bir şekilde tasarlanmış sokakları, binaları, iç mekanları ve peyzaj ortamı ortaya çıkacaktır (Anonim 2015b).

Şekil 3.20. Kamusal mekanda aydınlatma tasarımlarından örnek. (Anonim 2015b)

- Ortak Bir Yer: Yaşanabilir Bath

Bath sokaklarının, yayaların öncelikli olduğu bir ortamda, kamusal mekandaki tüm kullanıcılara altyapı sağlaması ve alanı bisikletçiler ve araçlarla paylaşması istenmektedir. Kent merkezinde cadde tasarımı, kamusal mekanı diğer yollardan ayırt edecek özellikler içerecektir. Kent merkezine giren sürücüler, yayalara ve bisikletçilere yol verecekleri bilinciyle taş yüzeylere, geçitlere ve diğer özelliklere rastlayacaktır.

Ziyaretçilerin konforlu bir erişim sağlaması ve yanlış döngülere girmemesi için kent merkezindeki tek yönlü, karmaşık trafiğin gözden geçirilmesi ve trafik akışı düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir (Anonim 2015b).

Geçmişte kentin kamusal mekanının altyapısı araç hareketini kolaylaştırmak için tasarlanmıştır. Gelecekte sokak tasarımı yaya hareketine öncelik verecek ve bisikletçiler ve araçlar tarafından ortak kullanılmak üzere uyarlanabilecektir. Yaya öncelik bölgesinin kent merkezi boyunca genişletilmesi önerilmiştir. Caddeleri iyileştirmek ve yeniden tasarlamak için öncelikle kent içerisindeki önemli farklılıkları olan caddeler sınıflandırılmıştır. Stratejik rota; birincil işlevi araç hareketi olan ve tüm ulaşım biçimleri ile yerel halkın hareketlerini barındıran rotadır. Araç hareketinin sürekli fakat uygun hızda olması istenmektedir. Ama yüksek caddeler, birincil işlevi olmasa da araç hareket fonksiyonu önemli olan caddelerdir. Rehber, bu sokakların sürücü bilincini ve çevreleriyle etkileşimi artıracak şekilde tasarlanmasını önermektedir. Yaya önceliği caddesi; yayalaştırılmış kısıtlı erişim ve ortak kullanım sokaklarının bir bütünüdür. Bunlar öncelikle her türlü yaya faaliyetine uyum sağlamak ve onları teşvik etmek ve sadece gerekli hareketlere izin vermek için tasarlanmış yerlerdir (Anonim 2015b).

- Erişilebilirlik

Bath'daki kamusal mekan tasarımının kilit ilkesi, kentin evrensel olarak erişilebilir olması gerektiğidir. Şehrin kolayca yürünebilir olması amaçlanmıştır. Kamusal mekan düzeni, yürüyüşün ve diğer hareket araçlarının kolay, güvenli ve kullanışlı olmasını sağlamak için rol oynamasına önem verilmiştir (Anonim 2015b).

- Minimum genişlikler

Bath'ın sokak peyzajının yaya dostu ve dağınık olmamasına dikkat edilmiştir. Öncelik, insanların rahatça hareket edebilmeleri olmuştur. Kent merkezindeki sokaklar kentin kültürel etkinlikleri (geçit törenleri, festivaller vb.) düşünülerek farklı genişliklerde tasarlanmıştır (Anonim 2015b).

- Geçmişle Bağlantı

Rehber, Bath'tin kamusal mekanların kullanılan malzemelerin çeşitliliğinin son yıllarda fazlasıyla artması nedeniyle bu konuda sınırlayıcı ve yönlendirici öneriler sunmuştur. Malzemelerin uzun ömürlü, farklı işlevlere uyarlanabilir ve mutlaka sürdürülebilir olmasına önem verilmiştir. Kentin sahip olduğu doğal sokak manzaralarının bozulmaması bu detaylarla ilişkilidir. Bath'ın ünlü bir taş kenti olması, bu konunun kritik oluşunu açıklamaktadır (Anonim 2015b).

- Sürdürülebilirlik

Kamusal mekanlarda malzeme seçiminde temel olarak sürdürülebilirlik dikkate alınmıştır. Çevreye zarar vermeyen, minimum atık üreten, yerel ekonomiyi destekleyici olarak yerelden elde edilebilecek malzemeler temin edilip uygulanırken daha az enerji harcanacağı vurgulanmıştır (Anonim 2015b).

Rehber, Bath'teki kamusal mekanların, sadeliği ve geçmişin zarifliğini yansıttığını belirterek kullanılan malzemelerin kentin zarif ve ayırt edici kimliğini vurgulaması gerektiğini belirtmiştir. Bu amaçla sadece renk ve doku ile kontrast oluşturulmasını önermiştir. Sokak mobilyaları, tabelalar, bisiklet parkları ve otobüs durakları kent sisteminin bir parçası olarak görüldüğü için bunlarla ilgili uygulamaların da sade, belirgin, zarif ve ince detaylı olmasına dikkat edilmiştir (Anonim 2015b).

3.1.3. Blyth, İngiltere örneği

İngiltere'de kent, yüzölçümü ve nüfusu olarak küçük bir yerleşim olsa da çok eski dönemden itibaren ticari yönüyle aktif olan bir liman kentidir. (Şekil 3.21., 3.22.) Uluslararası ticarete ve turizmde Kuzey denizine kıyısı olması ve kent içerisinden Blyth Nehri'nin geçmesi kentin fiziksel olarak büyük bir avantajıdır. Yıl içerisinde iş ve gezi amacıyla pek çok yerli ve yabancı turist ağırlamakta olan kentte, genel olarak yapılı çevre hakimdir. Bu nedenle kenti doğru bir şekilde iyileştirme, geliştirme ve yeniden tasarlama

için tasarım araçlarından biri olan Blyth Kentsel Tasarım Rehberi ve Kamusal Mekan Stratejisi hazırlanmıştır (Anonim 2008).

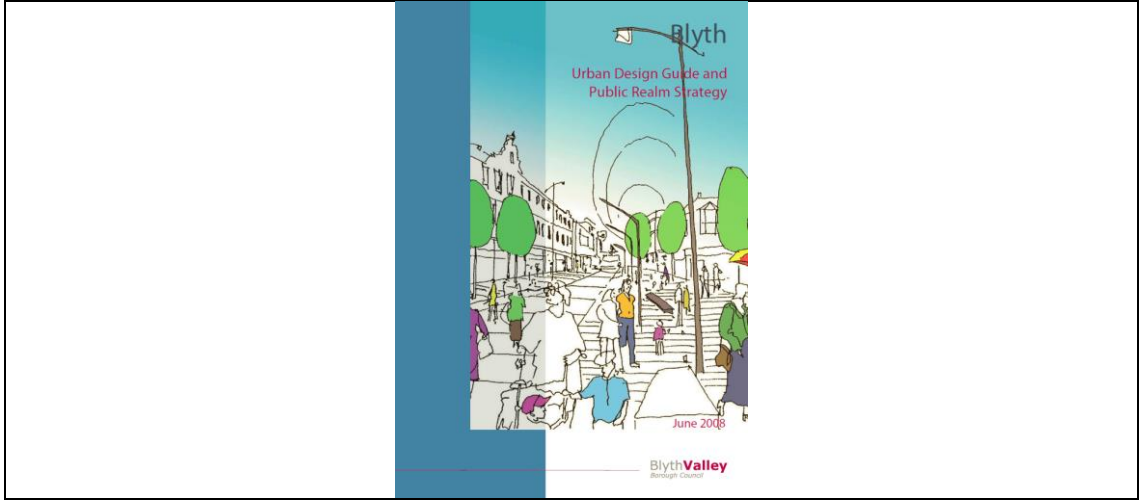
Şekil 3.21. Blyth kent haritası (Google Earth 2020)

Şekil 3.22. Blyth kenti sokak ağı (Anonim 2008)

➤ Rehberin Amacı

Kentler ve ilçeler için geçmişte tasarlanan yapılı çevreyi yenileme planları, insan ilişkilerinin yeterli anlaşılmaması ve köklü bir şekilde yerleşmiş kent düzeni nedeniyle başarısız olmuştur. Bu aşamada; mimari dokuya odaklanarak, kentin biçimini anlamada ve tasarımına yön vermede kentsel tasarım rehberi önemli bir çözüm olarak görülmüştür. (Şekil 3.23.) Kent yönetimi kaliteli bir kamusal mekan elde etmenin; ulusal düzeyde yeniden markalaşma sağlayacağını, bölgesel düzeyde birçok sektörde girişim ve beraberinde rekabet ortamı oluşturacağını ve yerel düzeyde oteller restoranlar gibi yeni yatırımları geliştireceğini düşünmektedir (Anonim 2008).

Şekil 3.23. Blyth Kentsel Tasarım Rehberi ve Kamusal Mekan Stratejisi (Anonim 2008)

Kenti bütüncül düşünerek kamusal mekanları iyileştirmek ve teşvik etmek temel amaçtır. Plan, politika ve planlama rehberliğini desteklemek ve güçlendirmek için kullanılacaktır. Kent merkezinde kentsel tasarım ilkeleri belirlenmesi için yola çıkılmıştır. Farklı amaçlar için bir araya gelen mevcut karma mekanları korumak ve iyileştirmek öncelikli olmuştur. Halkın ve turistlerin katılımına açık sergilerin, yarışmaların düzenlenmesi hedeflenmiştir. Kamusal mekanları tasarlarken, güvenlik, erişilebilirlik, kalite ve sürdürülebilirlik gibi kriterlere dikkat edilmiş ve öncü olacak ikonik yapılar oluşturmak amaçlanmıştır. Kamusal mekân, yapılı çevre ve yeşil alanın birlikte tasarlandığı bu yaklaşımla, kent manzarası genelinde gelişme gösterilmiştir. Rehber, yapılan tasarımlar ile Blyth kent

merkezi görsel imajını korumak ve caddeleri, sokakları ziyarete açık, cazip kamusal mekânlar haline getirmek düşüncesi üzerine kurulmuştur (Anonim 2008).

➤ Hedef kitlesi

Rehber; kenti kamusal mekân ölçeğinde iyileştirmek ve gerekli noktalarda yeniden tasarlamak temeline dayanmaktadır. Kent plancılarına ve onların danışmanlarına, konsey üyelerine, belediye yetkililerine ve kent merkezinin geliştirilmesine dahil olan herkese yönelik hazırlanmıştır. Bu amaçla kolay erişilebilir olan rehber, aynı zamanla Blyth kentine özgü uygulanabilir bir araçtır (Anonim 2008).

➤ Statüsü

Kent çalışmaları için Blyth Valley Kent Konseyi, Güney Doğu Northumberland Kuzey Tyneside Yenileme girişimi ortakları tarafından kurulmuştur. Bu ortaklığın amacı, Blyth kentini tüm Northumberland ağı içinde aktif bir konumda tutmaktır. Konsey kararı ile hazırlanmış bu rehber, uzun vadeli bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. Her on yılda bir inceleme yapılacak ve bu sayede uzun bir ömre sahip olacaktır. Rehber sayesinde kentin kalite eşikleri ve ekonomik altyapı belirlenecektir (Anonim 2008).

➤ Kapsamı

Rehber, kentsel tasarım rehberi ve kamusal mekan stratejisi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İki bölüm olmasına rağmen tutarlı bir bütün olarak ele alınmış ve üç aşamada kurgulanmıştır. Birinci aşamada; Blyth kent merkezinin tarihi gelişimi gözden geçirilmiş, günümüzde kentteki mevcut sorunlar analiz edilmiş, kentin ve kent merkezinin karakteri incelenmiştir. İkinci aşamada; rehberin vizyonu geliştirilmiş, strateji ve temel prensipleri belirlenmiştir. Kent merkezi için genel çerçeve oluşturulmuş ve özel karakteristik alanlar saptanmıştır. Üçüncü aşamada; yerel halk ile etkili iletişim için konsey buluşmaları yapılmış ve rehber için finansal altyapı düzenlenmiştir. Bu sayede, nitelikli bir kent merkezi için kentsel tasarım ilkeleri belirlenmiştir (Anonim 2008).

Yirmi birinci yüzyılın ilk yarısında küçük ve orta büyüklükteki kentler için uygun olan bu rehber, özel olarak kentteki kamusal mekanlar için hazırlanmıştır. Rehber, Blyth

kentinin Kuzey Denizi ve Blyth Nehri'nin tam olarak birleştii noktada bulunan Kent Merkezi Bölgesi'ni kapsamaktadır. Bölgenin-ticari amaca hizmet eden geniş bir sahil şeridi vardır. Kent için hem ulaşım ağı hem de tarihi değeri anlamında önemi bulunan sokakları, tren istasyonu ve halk tarafından gün içerisinde sıklıkla kullanılan bir halk kütüphanesi bulunmaktadır. Tarihi değeri taşıyan ve aynı zamanda çağdaş bir karakteri de beraberinde barındıran Kent Merkezi Bölgesi için bu tasarım rehberi gerekli ve uygulanabilir bir çalışmadır (Anonim 2008).

➤ Tasarıma ve uygulamaya yönelik kriterler

Kamusal mekânda tasarım süreci bir ilkeler bütünüdür. Binalar ve sokaklar; kamusal mekânın şeklini tanımlamada, yer algısını oluşturmada ve insanları birbirine bağlayan çekici ve güvenli yerler oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Buradan yola çıkarak rehberde, Blyth kent merkezi için kamusal mekân tasarımında dikkat çekilecek ve tasarımcıları yönlendirecek ilkeler belirlenmiştir (Anonim 2008).

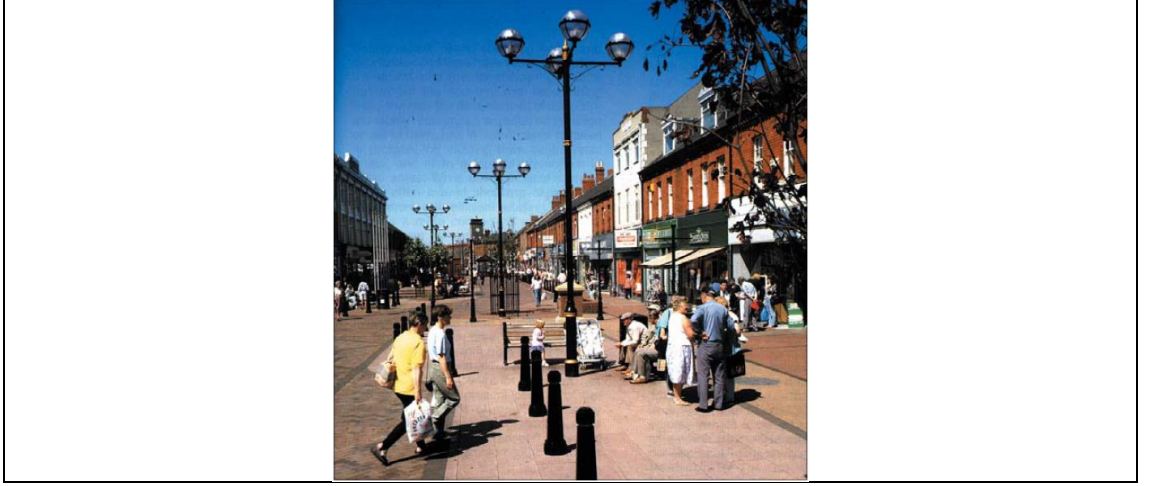
- Hareket kolaylığı

Kamusal mekânı nitelikli ve kaliteli yapan ilk kriterlerden biri erişilebilirliktir. Rehberde erişilebilirlik açısından mevcut ve yeni tasarlanacak sokakların ulaşım sistemiyle entegre edilmesi gerektiği ifade edilmiş, toplu taşıma ağının, özel araba güzergahlarının, bisikletçilerin, yayaların ve engelli insanların birlikte değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yapılı çevredeki bina yoğunluğunun dengeli tutulması ve kamusal mekanların konutlar tarafından işgal edilmesinin önlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2008). (Şekil 3.24.)

- Okunabilirlik

Kamusal mekân tasarımları yenileme ve yeniden tasarlama düşüncesiyle oluşturulmuştur. Tasarım sürecinde, tarihi kimlik ve okunabilirlik ilkesi doğrultusunda tarihi yapılar göz ardı edilmemiş ve diğer yenilemelerde gölgede bırakılmamıştır. Önemli binalar, sokaklar ve kent manzaralarıyla örülü Blyth kent merkezinin genel karakterini okunabilir kılan

tasarımların gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bazı durumlarda okunabilirliğin çeşitli aydınlatmalar ve yönlendiriciler ile sağlanacağı vurgulanmıştır (Anonim 2008). (Şekil 3.25.)

Şekil 3.24. Farklı aktivitelere olanaklı bir kamusal mekan görünüşü (Anonim 2008)

Şekil 3.25. Tarihi sokak manzaralarına ve odak yapılara saygılı yapı çevre (Anonim 2008)

- Uyarlanabilirlik

Kökleri 14. Yüzyıla kadar giden Blyth kenti, günümüzde tarihi dokusuna sahip çıkan, çağdaş bir yapılaşma sergilemektedir. Bu karma kentin, gelecek yüzyılların beraberinde getireceği ihtiyaçları göz önünde bulundurarak geliştirilmesi istenmektedir. Rehber,

kamusal mekân kalitesinin şimdi ve gelecekte de devamlılığının olması için tasarımların uyarlanabilir olması gerektiğini belirtmektedir. Sokakların ve binaların işlevlerinin, boyutlarının ve malzemelerinin uzun ömürlü, farklı ihtiyaçlara cevap verecek ve kolayca adapte olabilecek şekilde tasarlanması istenmektedir (Anonim 2008).

- Sokak peyzajı

Kamusal mekân kalitesi değerlendirilirken, sokak algısının insanda bıraktığı his oldukça önemlidir. Rehberine göre sokak peyzajını oluşturan temel faktör, değişime karşı fazla hassas olan cephelerdir. Kent için tarihi binalar, sembolik yapılar ve doğal manzaralar önemli noktalar olarak kabul edilmiştir. Bu durumda yeni binaların mevcut yapılaşmaya uygun tasarlanması istenmiştir. Rehber; tarihi manzaraları engelleyecek binalara karşı doğru yerleştirilmiş kavşaklar, mevcut malzemenin veya boyutun korunması, fazla yüksekliğin engellenmesi gibi diğer binaları yönlendirici önlemler hazırlamıştır. Bu sebeplere rağmen, rehberin sunduğu sonuçlarda bazı yeni binaların kentsel dokuya ve kamusal mekân algısına destek olduğu belirtilmiştir. Odak noktası haline gelmiş, ziyaretçiler için çekici, kontrast bir mekân oluşturmuş, mekânın yer hissini güçlendirmiş olması durumunda bu binalar için ayrıcalık gösterileceği belirtilmiştir (Anonim 2008).

- Yükseklik / genişlik oranları

Yükseklik kavramı, sokak peyzajının oluşmasında ve kullanıcıların mekânı bir bütün olarak hissetmesinde önemlidir. Sokak cephesinin yüksekliğinin insanda yeterli bir kapalılık hissi, doğal bir hakimiyet algısı oluşturması istenmiştir. Rehber, kamusal mekanlarla etkileşim halinde olan binaların sokak güvenliğini sağlaması için zemin katlarında gerekli yüksekliklere uyulması ve komşu binalarla pencere seviyelerinin uyumlu olmasına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Rehberde bina yüksekliği sokak genişliği oranları konusunda da çeşitli önlemlerin alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda 1:1 veya 1:3 oranlarının sokak peyzajının oluşmasında ve kullanıcıların mekânı bir bütün olarak hissetmesinde en doğru oranlar olduğu belirtilmiştir (Anonim 2008). (Şekil 3.25.)

Şekil 3.26. Komşu olan tarihi yapılarla orantılı tasarım. (Anonim 2008)

- Ritim, ölçek ve oranlar

Blyth kent dokusu genel olarak, yüksekliği taban alanına göre fazla olan binalardan oluşmuştur. Kamusal mekanda ölçek ve oran kriterlerinin mekan kalitesini etkilemesi nedeniyle rehberde, sokak boyunca binaların yerleşimlerine yönelik çeşitli yönlendirmeler yapmıştır. Sokak boyunca aynı nitelikte binanın monoton görüntüsü yerine, bazı parçalanmalar ve ayrılmalar önerilmiştir. Böylece mekanlar insan ölçeğine uygun hale getirilecektir (Anonim 2008).

- Eğimli alanlar

Kamusal mekanda bütünlük, kaliteli bir sokak peyzajı, görsel süreklilik gibi kaliteyi arttıracak kriterlerin sağlanması için rehberde, kentin sahip olduğu eğimli arazi yapısını kullanma önerisi getirilmiştir. Arazinin hareketli yapısının cephelere ve çatılara yansıtılmasıyla binalar arasında bir bütünlük sağlamak, manzara algısı oluşturulacak ve ölü cepheler engellenecektir (Anonim 2008).

- Cephe işleyişi

Konforlu ve kaliteli bir kamusal mekân tasarlama konusunda binaların iç mekânının sokak algısıyla birlikte düşünülmesi istenmiştir. Rehberde göre bu bütünlüğü oluşturan temel eleman olan pencere, mekân kalitesi açısından bina cephesinde önemli bir öğedir. Pencerelerin, binanın karakterini yansıtması, şekli, konumu ve boyutu ile sokak boyunca

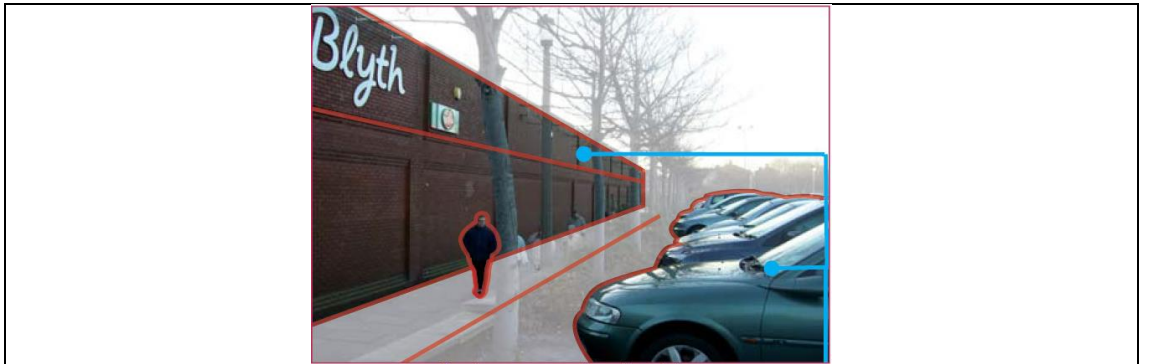
bir uyum yakalaması gerektiği belirtilmiştir. Bütünlüğü sağlamak adına geniş bir cephede çok küçük ve çok sayıda farklı çeşit pencereler önerilmemiştir. Aynı bakış açısı bina cephesinde kullanılan tüm malzemeler için geçerli sayılmıştır. Dolayısıyla dikkat çeken, baskın özellik katan ve çevresine ezici üstünlük oluşturan malzemelerden kaçınılması gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2008).

- Çatı hizalarının korunması

Bir caddenin bütünlüğünün ve ritminin en önemli bileşeni iyi tasarlanmış bir çatı hattıdır. Rehber her müdahalenin cadde cephesinin ölçeğini ve ritmini bozabileceği düşüncesinden yola çıkarak çatı hizalarında, uzantılarında ve yüksekliklerinde yapılacak değişikliklere karşı oldukça kısıtlayıcı davranmaktadır. Komşu yapıların detaylarına dikkat edilmesi ve özellikle tarihi bir bina olması durumunda yapılacak değişiklikler için koruma alanı tasarım kılavuzunun dikkate alınması istenmiştir (Anonim 2008).

- Süreklilik ve sınır tanımlama

Sokak peyzajında, net bir algı oluşturmak için cephelerin ortak bir hat takip etmesi gerektiğini belirten rehber, bina dizilimlerinin düzgün olması ve bu binaları saran düzgün caddeler tasarlanması için yönlendirmeler yapmaktadır. Tutarsız, girintili çıkıntılı ve dengesiz yerleşimler güvensiz mekanlar olarak tanımlanmış ve çirkin, boş duvarların toplum güvenliğini riske atabilecek تنها yerler oluşturduğu belirtilmiştir (Anonim 2008). (Şekil 3.27.)

Şekil 3.27. Kaçınılması istenen uzun, aralıksız sağır duvarlara bir örnek. (Anonim 2008)

Boşluklar ve doluluklar arasında karşılıklı bir denge olduğu düşüncesiyle; meydanlar ve caddelerin binalar tarafından tanımlandığı ve bu durumun sokakların binaları tanımlaması gibi tam tersi şekilde de geçerli olduğundan söz edilmiştir. Bu karşılıklı ilişki kamusal mekân kalitesini doğrudan etkilemektedir. Sokak hattının uzun ve aralıksız duvar ile sınırlandırılması güvenli kamusal mekanlar oluşturacağından alçak ve parçalanmış duvar tasarımları önerilmiştir (Anonim 2008).

- Doğal gözetim ve güvenlik

Cadde ve sokaklar kamusal mekân kavramının özü olarak kabul edilmektedir. Kamusal mekânı insanların güvenli ve konforlu bir şekilde kullanabilmeleri için öncelikle sokakların denetiminin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Binaların zemin katlarında sokakla ilişkili aktif kullanımlara yer verilmesi, geniş cepheli binaların birden fazla girişinin olması gibi öneriler sunan rehber, bu sayede iç mekan ve dış mekan bağlantısını sağlayarak görsel süreklilik sayesinde güvenli kamusal mekanlar hedeflemiştir. Bununla birlikte, peyzaj düzenlemeleri de sokak güvenliği ve denetimi için etkili bir yöntem olarak sunulmuştur. Konut-sokak arasında alçak yeşil bant kurgulamak gibi tasarım kararları hem insanlara sağlıklı bir kamusal mekân verecek hem de anti-sosyal davranışlara ortam oluşturmamış olacaktır (Anonim 2008).

- Canlılığın teşvik edilmesi ve kullanım birlikteliği

Temelinde ticari ihtiyaç yatan kamusal mekanlarda; kent merkezini canlı hissettirmek, gece ve gündüz boyunca yeterli güvenlik ortamını sağlamak gibi amaçlar için karma kullanımlara elverişli tasarımlar önerilmiştir. Rehber, binaların alt katlarını ticari amaca yönelik önerirken, üst katları sokak canlılığıyla birebir ilişkili olan ve güvenlik hissi oluşumunda yardımcı olacak konut yerleşimi şeklinde kurgulamaktadır. Zemin kat ile sokak ilişkisini güçlü kurmak için cadde boyunca ticari amaçlı dükkanlar düzenlenmesi, ilgi çekici dükkân önleri ve vitrinleriyle bütünleşik bir cephe algısı oluşturulması istenmiştir. Yaya erişimini veya konut kullanımını etkilemeyecek şekilde dükkân önlerinde kafeler gibi sokağa taşarak etki edecek faaliyetleri teşvik etmiştir (Anonim 2008).

Tarihi kimliği ve önemli binalara sahip olmasıyla kent merkezine ziyaretçileri çeken Blyth kenti, bu özellikleriyle de sokak cephesi ve mekan algısını iyileştirmekte ve arttırmaktadır. Bu bağlamda rehber yeni binaların tasarımının ve yerleşiminin, mevcut karakteri gölgelemeyecek bir uyum içinde olması gerektiği üzerinde durmuştur. Ticari mekanların, aktivite çeşitliliğinin, caddelerin ve ziyaretçilerin kent merkezi dokusuyla uyum içerisinde olmasına ve gelecek yıllar içerisinde de gelişmeye olanak sağlamasına önem verilmiştir (Anonim 2008).

- Sürdürülebilirlik

Rehberdeki tüm ilkeler; çevreye duyarlı ve sürdürülebilir olacak şekilde hazırlanmıştır. Yer ile sağlam bağlar oluşturan, güven teşkil eden, kullanıcılara iyi hizmet veren, ekonomik olarak gelişmeye açık olan kamusal mekanların devamlılığının olacağı düşüncesi hakimdir. Blyth cadde manzarasının yeniden geliştirilmesi ve sürdürülmesinde kullanılacak malzemenin doğasına ve yapım tekniklerine önem verilmiştir. Tasarımın genelinde bulunan diğer tüm elemanlarda yenilenebilir enerji çeşitleri kullanılması istenmiştir. Buna ek olarak, kentin kültürü de sürdürülebilirlik kavramı içinde değerlendirilecektir (Anonim 2008).

Çerçevenin bu bölümü, kamusal mekanı ve insanların kullanım alanlarını tanımlamıştır. Tasarıma yönelik yönlendirme ilkeleri, binaların yeni ve gelişmiş Blyth kent merkezine katkıda bulunma yollarını anlatırken, uygulamaya yönelik yönlendirmeler binalar arasındaki boşlukların ve nasıl çekici olabileceğini tanımlamıştır. Rehberde göre insanların kamusal mekanda vakit geçirirken yaşadıkları konfor, güvenlik ve rahatlık o mekanın kalitesini belirlemektedir. Bu doğrultuda iyi tasarlanmış kamusal mekanların, tüm kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayan yaya yolları ağının bir parçası olarak çalışması gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2008).

Blyth kent merkezinde; kültür mirası binalar, tarihi caddeler ve önemli kent manzaraları bulunmaktadır. Rehber, kent merkezinde yer alan kamusal mekanları sırasıyla analiz etmiş, tasarım önerileri hazırlanmış ve iyileştirme çalışmaları yapmıştır. Tarihi alanları güçlendirmek için uygulanan tasarımlarda mutlaka geçmişı yansıtmak gerektiğini

vurgulayan rehber, ulaşım ağını canlı tutmayı ve yayalar için çok seçenekli yollar geliştirmeyi amaçlamıştır. Geniş alanlardan daha samimi alanlara geçiş yaparak kamusal mekanların kademeli olarak sıralanmasına önem vermiştir. Rehberdeki tanıma göre ideal kamusal mekân aktif olmalıdır. Bunu sağlamak için, yeterli düzeyde oturma ve durma alanları oluşturulmasını, insanlara izleyebilecekleri bir manzara sunulmasını, günün her saatinde aktif olmasını ve oturmak için güneşli ve gölgeli yerler tasarlanmasını önermektedir (Anonim 2008).

Kamusal mekânda malzemelerin ve sokak mobilyalarının iyi tasarlanmış olması, ortamın karakterini yansıtması, konforlu olması, uzun süreli kullanılması ve kaliteli olması gerektiği belirtilmiştir. Böylece cadde ve bina arasında bir ilişki kurulacağı ve sokağa görsel süreklilik verileceği düşünülmüştür. Tarihi birikimi saklı noktalardan çıkarmanın bu sayede mümkün olacağını belirten rehber, ziyaretçileri bilgilendirecek ve önemli noktalarda ilgilerini çekmeye yarayacak tabelalar önermiştir. Sokak karmaşasının giderilmesi için tabelalara ve aydınlatmalara belirli bir standart getirilmesiyle hem cadde ilgi çekecek hem de güvenli bir ortam oluşturulacaktır. Kent merkezinde rehber sayesinde önemli odak noktalar, cazip manzaralar ve binalar aydınlatma elemanları kullanılarak dikkat çekici noktalar haline gelecektir. Peyzaj elemanlarının, kentin tüm kamusal mekanlarında okunaklı ve yönlendirici etki verecek şekilde yerleştirilmesi istenmiştir (Anonim 2008).

- Yerel karakter alanı

Karma kullanımlar ve insan ölçeğine uyumlu tasarımlarla, mekana canlılık katmak ve cazip hale getirmek istenmiştir. Böylece daha güvenli ve sürdürülebilir kamusal mekanlar oluşmaktadır. Tarihi çevre ile yerel bağlam arasında sağlam ilişki kurulmasıyla insanlarda yer duygusu oluşturmak hedeflenmiştir. Yerel kullanımla, farklı ihtiyaçlardan ve seçimlerden ötürü kamusal mekânı çekici hale getirmek istenmiştir (Anonim 2008).

- Caddeler

Cadde algısı güçlendirilirken kamusal mekan karakterini desteklemesini önerilmiştir. Rehber, tüm tasarımların çevreye uygun olmasını, yerel ve doğal inşa özelliklerini yansıtmalarını, sokak yapısının açıkça anlaşılabilir hale getirilmesini ve diğer sokaklarla bağlantılı bir şekilde kurgulanması gerektiğini belirtmiştir. Bu sayede sokaklar tüm detaylarıyla birlikte insanlar tarafından kabul edilecek ve benimsenecektir (Anonim 2008).

- Ağaçlar

Kamusal mekân tasarımında peyzajın, mekân kalitesini destekleyici unsurlardan biri olduğu ifade edilmektedir. Sokak ölçeğinde öncelikli olarak ağaçlar kullanıcı algısını biçimlendirdiği ve yönlendirdiği için, karakter bölgelerini ve odak noktalarını vurgulamak amacıyla ağaçlandırma ve peyzaj elemanları önerilmiştir. Ayrıca güneş ve gölge dengesini sağlamak ve kentin okunabilirliğini arttırmak için de ağaçlandırmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Alışveriş caddelerine ve park alanlarına ağaçların dikilmesinin hava kalitesi sorunlarına ve trafik gürültüsünü emmeye yardımcı olarak hem doğaya hem de insanlığa fayda sağlayacağı belirtilmiştir (Anonim 2008).

3.2.Avustralya’da Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri

Avustralya Güney Yarım Küre’de yer alan ve kıtanın büyük bir kısmını kaplayan bir kıta ülkesidir. Tez kapsamında Avustralya yönetiminde olan Tonsley’de ve Melbourne’da hazırlanmış kentsel tasarım araçları analiz edilmiştir. Araçları daha iyi yorumlayabilmek için öncelikle ülkenin kentsel tasarıma yönelik politik altyapısını araştırmak gerekmektedir.

Victoria Eyaleti tarafından 2002 yılında ‘İnsanları ve Alanları Bağlamak’ adlı kent stratejisi hazırlanmıştır. Bu belge kamuya açık alanların topluma faydalarını, sağlık ve refah üzerindeki etkilerini araştırmakta ve toplumu genel planlama ve geliştirme sürecine dahil etmeyi hedeflemiştir. 2006 yılında ise Batı Avustralya Plan Komisyonu tarafından,

kamusal mekânı birebir kullanıcıların güvenliği boyutunda yorumlayan ve değerlendiren ‘Suç Yönergelerinin Tasarlanması’ rehberi hazırlanmıştır. Bu rehber kamusal mekânın bina ve arazi kullanımından kaynaklanan güvenlik sorunlarını analiz etmekle ve iyileştirmekle ilgilenmektedir. Aydınlatma, çevre düzenlemesi ve denetlemelerdeki yenilikler sayesinde insanların kamusal mekandaki güvenlik duygularını iyileştirmeyi hedeflemektedir. (Anonim 2005)

Ülke hükümeti, kentleri ülkenin geleceği olarak görmekte, verimli ve yaşanabilir kentler için bir ülke protokolü oluşturmaktadır. Bu Kentsel Tasarım Protokolünün amacı, dünya standartlarında kentsel tasarım ve mimarlığı teşvik etmek, en iyi uygulamaları belirlemek, uygulamak, ölçmek ve iyileştirmek için bir çerçeve sağlamaktır. Buna göre kentler sosyal açıdan tüm kullanıcılara hitap edebilmeli, üretken, sürdürülebilir ve yaşanabilir olmalıdır. Politika, eyalet ölçeğinden kent ve mahalle ölçeğine kadar tüm seviyeleri kapsamaktadır (Anonim 2011). 2013 yılında hükümet kamusal mekanların kalitesini iyileştirme, toplum ve iyi tasarım uygulamaları konusunda bilincini artırma ve sürdürülebilir tasarımı teşvik etmek amacıyla ‘Daha İyi Mekanlar Politikası’nı yayınlamıştır (Anonim 2013a).

3.2.1. Tonsley, Adelaide, Avustralya örneği

Tonsley’in bulunduğu Adelaide, Güney Avustralya Eyaletinin en kalabalık 5. kentidir. (Şekil 3.28.) Kent geniş bir sahil şeridinde sahiptir ve burada yerleşim yoğunluğu iç kısımlara göre belirgin bir şekilde daha fazladır. Kent genelinde yaygın yeşil alanlar bulunmaktadır. (Şekil 3.29.) Adelaide ve sınırları içerisindeki Tonsley bölgesi için, 2013 yılında kent ölçeğinde hazırlanmış genel bir tasarım rehberi bulunmaktadır. Bölge; sınırları içerisinde çeşitli tarım arazileri bulunması, Flinders Üniversitesi’ne ve Merkezi İş Alanına çok yakın olmasıyla kent içinde kritik konumdadır. Ayrıca bölgenin batı tarafında demiryolu yolcu durağı bulunması ulaşım yönünden bölgeyi daha cazip hale getirmektedir. Güney Avustralya Hükümetinin istihdam, eğitim ve akıllı teknoloji endüstrisinin önemli bir kısmını barındıran Tonsley, geniş banliyö alanları, merkezi ve stratejik konumu ile ulusal bir öneme sahiptir.

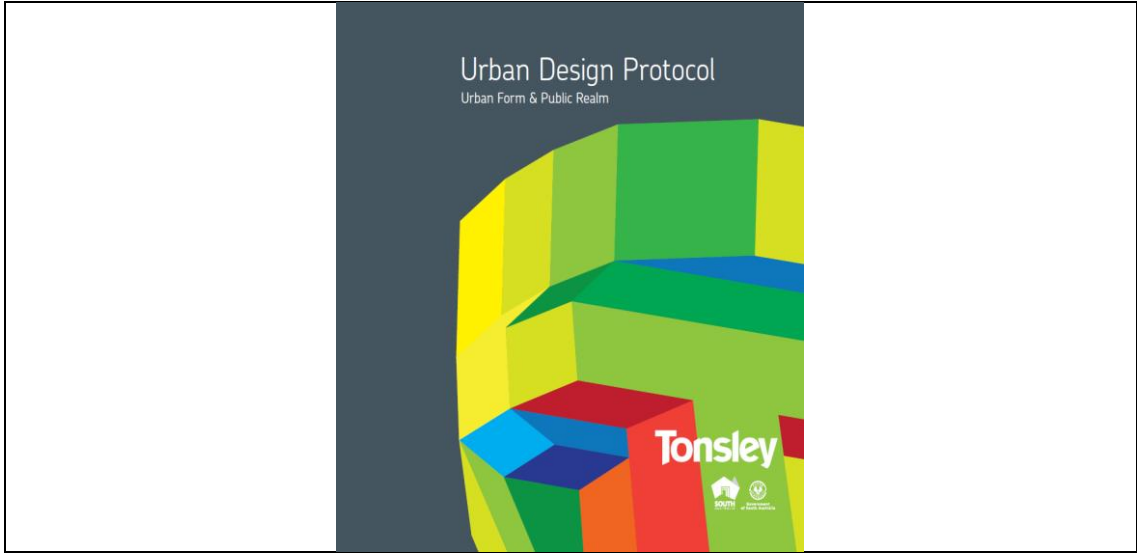
Şekil 3.28. Tonsley Şehrinin Avustralya içindeki konumu (Anonim 2020)

Şekil 3.29. Tonsley Kentinin kuşbakışı ve sokak ağı görünümü (Anonim 2020)

➤ Rehberin Amacı

Kentsel tasarımın kentlerin yaşanabilirliği ile ilgili olması hem ekonomiye hem de yapı çevrenin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır. Rehber sayesinde oluşturulan kaliteli kentsel tasarım; insanları ziyaret etmeye, yaşamaya ve çalışmaya çeken, yeni işletmelerin gelişmesine izin veren ve doğal kaynaklarla entegre olan tasarımların bir bütünüdür. (Şekil 3.30.) Tonsley üzerine yapılan bu çalışma, Tonsley iyileştirme alanına dahil olan kamusal mekan, sokak peyzajı ve peyzaj, cephe ve ara yüz, detaylar ve malzemeler gibi kentsel tasarım öğelerinin hedeflerini açıklamaktadır (Anonim 2013b).

Şekil 3.30. Tonsley, Adelaide Kentsel Tasarım Protokolü (Kentsel tasarım & kamusal mekan) (Anonim 2013b).

➤ Diğer rehberlerle ilişkisi

Tonsley rehberi, Avustralya Hükümetinin hazırladığı “İnsan için yer yaratma” adlı kentsel tasarım protokolünden sonra, Tonsley ölçeğinde hazırlanmıştır. Avustralya genelinde eyalet ve kent ölçeğinde hazırlanmış tasarım rehberleri bu belgenin hazırlanmasında bir altlık görevi görmüştür. Daha önce analiz edilmiş ve derlenmiş ülkenin temel hedefleri, devlet politikaları, sosyal ve ekonomik beklentileri sonucunda ortaya çıkan ilkeler üst ölçekte Tonsley için de geçerliliğini korumaktadır (Anonim 2013b).

➤ Hedef kitlesi

Bu rehber kamu ve özel kalkınmaya rehberlik etmek üzere tasarlanmıştır. Rehber sayesinde belirlenen ilkeler, Tonsley'in yeniden geliştirilmesinin bir parçası olmuştur. Hazırlanmış olan bu ilkelerin kamusal ve özel binaları, sokak tasarımlarını ve peyzaj tasarımlarını geliştiren kişiler veya topluluklar tarafından kullanımı amaçlanmıştır. Kamusal mekandaki tüm tasarımların ve ürünlerin, herkese uyan tek tip bir model olamayacağı düşüncesi kabul edilerek hareket edilmiştir (Anonim 2013b).

➤ Statüsü

Bu çalışma ile Avustralya'daki kentsel tasarım kararları Tonsley bölgesine uyarlanmıştır. Ülke genelinde benimsenmiş bu ilkelerin çalışma bölgesinde en iyi şekilde uygulanmasını teşvik etmiştir. Kamusal mekanların tasarım süreçlerinde karar vermeyi yönlendirmek için bir dizi amaç, hedef ve temel prensipler oluşturarak mekan kalitesini sağlamak hedeflenmiştir (Anonim 2013b).

➤ Kapsamı

Belgede sırasıyla kentsel tasarımın önemi, kamusal mekan kalitesine etkisi ve analizler sonucu ortaya çıkan ilkeler üzerinde durulmuştur. Tonsley öncelikle Adelaide kent ölçeğinde yorumlanmış, ardından yerel ölçeğe inilerek sahip olduğu sosyal yapı ve mimari doku üzerinden tanımlanmıştır. Bölgede bulunan binalar ve kamusal mekanlar incelenerek kalite kriterleri için yönlendiriciler araştırılmıştır (Anonim 2013b).

➤ Tasarıma ve uygulamaya yönelik kriterler

Kentsel tasarım Tonsley'de yer oluşturma, kimlik, esneklik, bağlantı ve okunabilirlik kavramları temel alınarak hazırlanmıştır. Kamusal mekanları yapılı çevre ile bir bütün olarak ele alan çalışma, kültürel mirasa sahip çıkarak, değişime ve gelişmeye açık bir şekilde tasarım yapmayı önermektedir. Kamusal mekan tasarımının öğrenciler, işçiler, bölgede yaşayanlar ve turistler dahil Tonsley'i deneyimleyen tüm insanlar için

hazırlanması, farklı beklentileri aynı anda karşılayabilecek, çok katmanlı ve esnek olması istenmiştir. Yaya yollarının tümünün sosyal bağı kuvvetlendirmeye yönelik kurgulanması ve güvenlik yönünden cazip olması, geniş sert duvarlardan kaçınarak sokak hissinin güvenli olması gerektiği belirtilmiştir. Tarihi mirasa sahip olan Tonsley'i daha iyi betimlemek, öne çıkarmak ve akılda kalıcı izler bırakmak için mirasa sahip çıkılması, kamusal mekanlarda geçmiş ve günümüz kurgusunun iyi tasarlanması gerektiği vurgulanmıştır (Anonim 2013b).

- Erişim

Tonsley kamusal mekanlarında tasarım yapılırken öncelikle kent için önemli ve güçlü olan doğu-batı doğrultusuna dikkat edilmiştir. Kaliteli erişim olanaklarının oluşturulmasını önemli bir ihtiyaç olarak gören rehber, birbirleriyle ilişkili caddelerin bağlantılı kurgulanmasına öncelik vermiştir. Bina kütleleri bağımsız ve küçük formlarda tasarlanarak aralarında geçiş boşlukları önerilmiştir. Dolayısıyla toplu taşıma, bisiklet ve yaya yollarının bağlantıları artırılarak erişimi kolaylaştırılmıştır. Zemin katlarda aktif kullanım önerilerek iç mekan ile sokak arasında etkileşim amaçlanmıştır. Sokakların daha hareketli olmasını teşvik eden bu yönlendirmeyle, kamusal mekanda güvenlik hissi ve beraberinde canlılık artışı da sağlanacaktır. (Şekil 3.31.)Cadde ve sokaklardaki bu iyileştirmeler ile kamusal mekânda günün geniş saat dilimlerinde hareketlilik oluşturulmak istenmiştir (Anonim 2013b).

Şekil 3.31. Zemin katların aktif kullanıldığı bir sokak örneği (Anonim, 2011)

- Yoğunluk ve birliktelik

Kamusal mekanlar farklı kültürlerden ve sosyal yaşantıdan insanları bir araya getirmeye olanak sağlamaktadır. Rehberde karma kullanımların gelişimiyle gün boyunca ve akşamları etkinlikler teşvik edilerek bölgede yaşayanlar, çalışanlar ve öğrenciler için güvenlik ortamı oluşturmak hedeflenmiştir. Bu amaçla caddelerde farklı ticari dükkanlar, yeme içme ve eğlence yerlerinin dengeli dağılımıyla tüm kullanıcılar için çekici ve cazip bir yer yaratılmak istenmektedir. Bölgede yaşayan sakinler için farklı tiplerde ve ekonomik seviyeye uygun konutlar sağlamanın kaliteli birliktelik için önemli bir yapı çevre unsuru olduğu ifade edilmiştir. Sokakların tüm bu çok seçenekli işlevlere göre bir yoğunluk hiyerarşisinde birbirlerine bağlanması öngörülmüştür (Anonim 2013b).

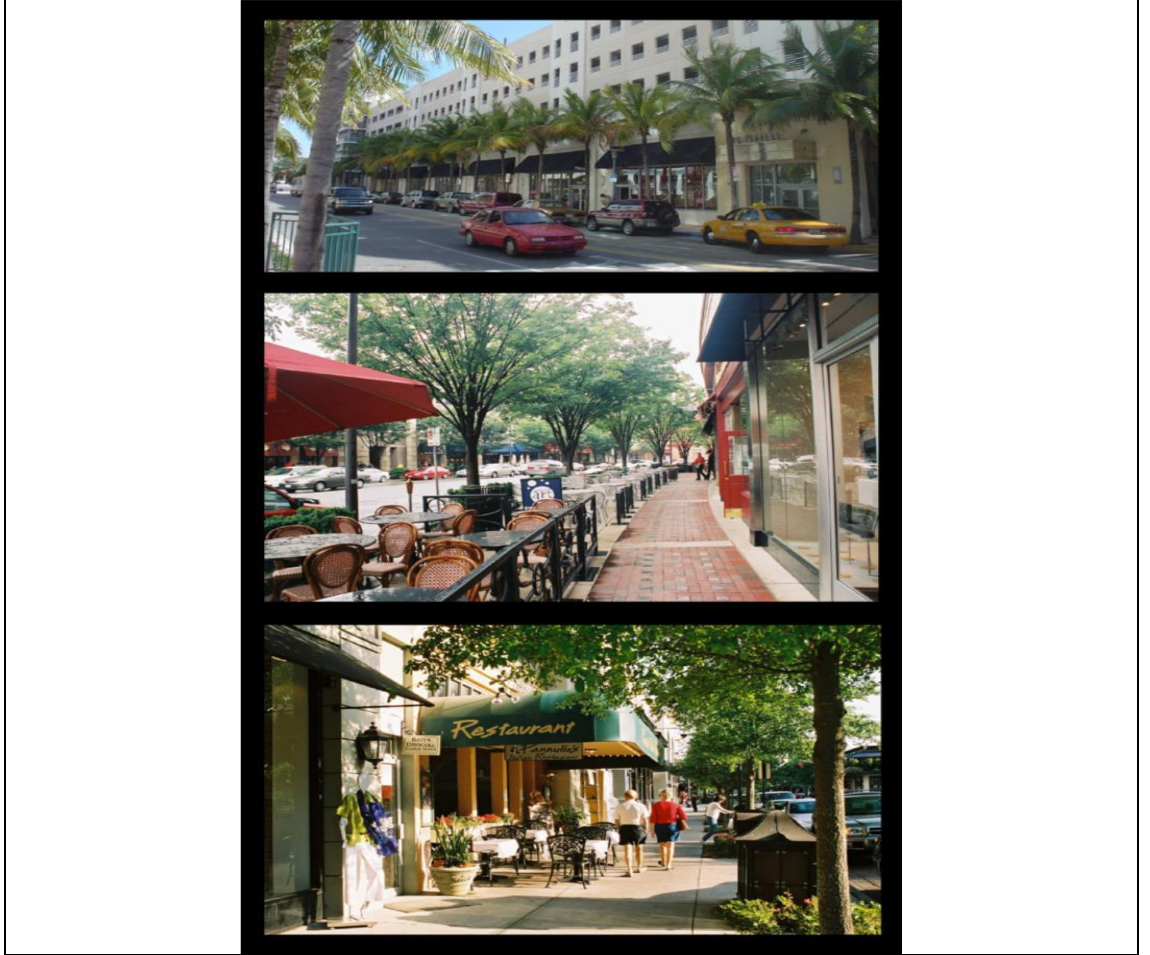
- Yükseklik ve kütle

Yükseklik ve kütle kavramının algılanması binanın yüksekliğine, taban alanına ve yapı çevrenin ölçeğine bağlıdır. Bina biçimi, yüksekliği ve formu güneş ışığını, ortamın mahremiyetini ve dolayısıyla bulunduğu yerleşimdeki manzarayı doğrudan etkilemektedir. Rehberde, kaliteli bir sokak algısı oluşturulurken öncelikle insan ölçeğine dikkat edilmesi, yapıların çok yüksek tutulmaması ve konforlu yaya ortamlarının oluşturulması istenmiştir. Yapılan iyileştirmelerin ve tasarımların mevcut sokak karakteri ile uyumlu olmalı, önemli noktaları ve yapıları vurgulayacak şekilde hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bina kütleleri arasında gerekli, minimum nitelikli boşlukların sağlanması, bunların peyzaj tasarımları ile insanlar için kullanışlı ve eğlenceli sosyal ortamlar haline getirilmesi istenmiştir (Anonim 2013b).

- Sokak peyzajı ve peyzaj tasarımı

Doğa ile uyumlu yapılan tasarımlar toplum refahı için fiziksel ve sosyal açıdan önemlidir. Kamusal mekanların tasarımının her aşamasında sokak peyzajı ve beraberinde peyzaj gelmektedir. Bitkilerin büyümeleri zaman alacağından manzara oluşturmak bir süreçtir. Bu yüzden rehberde sokak peyzajı ve peyzaj tasarımlarının kısa ve uzun vade bir arada düşünülerek planlanması, peyzaj öğeleriyle bağlantılı olarak, mobilya ve aydınlatma

tasarımlarına yön verilmesi, kamusal mekanda sanatsal ve sosyal aktivitelere olanak sağlayacak peyzaj tasarımlarının yapılması ve ziyaretçiler için Tonsley kamusal mekan deneyiminin özelleştirilmesi hedeflenmiştir (Anonim 2013b). (Şekil 3.32.)

Şekil 3.32. Peyzaj elemanlarının sokak tasarımına dengeli dağılımına örnek (Anonim, 2011)

- Cephe ve ara yüz

Yapılı çevre ile kamusal mekân arasında kaliteli tasarlanmış ilişki güvenli bir ortam oluşturulmasında önemlidir. Rehberde, zemin seviyesinde boş duvarlar değil, insanların pasif etkileşim kurabileceği ilgi çekici yerleşimler olması, aktif bir ara yüz ile Tonsley ruhunun sokak ziyaretçileri tarafından okunaklı ve dikkat çekici olacağı belirtilmiştir. Bu nedenle binalar, cephelerin, çitlerin, duvarların ve yakın çevre düzenlemelerinin bir bütün olarak ele alınması gerektiği, sokak boyunca Tonsley'in endüstriyel kent kimliğinin

okunabilir olması, cephelerin belli aralıklarla parçalanmasıyla sokaklara konforlu ve yeterli erişim sağlanması, cephe tasarımında görsel zenginlik önem kazandığı için ortak ölççeğe ve dokuya fazlasıyla dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Anonim 2013b).

- Kentsel ağlar

Kentsel ağ oluşumu, sokak düzeni, blokların büyüklüğü, dağılımı ve bunlar arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Güzel bir kent ağı kurgusu insana çeşitli fırsatlar ve deneyimler sunan çekici ve güvenli mekanlar yaratacaktır. İyi bir tasarımla Tonsley kent merkezinin geliştirilmesi, yüksek kaliteli kent manzaralarının korunması ve onların evrilmesi, sokakların işlevsel olarak birbirini dengelemeli ve çeşitli sosyal aktivitelere olanak sağlaması gerektiği vurgulanmıştır. Böylece ziyaretçiler için çekici kamusal mekanlar ortaya çıkacaktır (Anonim 2013b).

- Detaylar ve malzemeler

Sokak tasarımında mekân kalitesini etkileyen bir diğer önemli faktör detaylar ve malzemelerdir. Mekânda yapılan seçimler kullanıcının konforunu ve mekânı algılayış biçimini doğrudan etkilemektedir. Rehberde öncelikle yerel karaktere uygun, uzun vadeli ve sürdürülebilir seçimler yapılması istenmiştir. Endüstriyel ve tarım mirası olan Tonsley için bunu yansıtacak ürünlerin kullanılması ve mekânı deneyimleyen kullanıcılar için akılda kalıcı tasarımların yapılması gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2013b).

3.3.Çin’de Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri

Çin hükümeti 2008 yılında, bu yıla kadar olan planlama çalışmalarını “Şehir ve Kırsal Planlama Yasası” ile tek başlık altında toplamış ve yasallaştırmıştır. Bu yasa ile ana planlar ve detaylandırılmış planlar oluşturulmuştur. Performans odaklı tasarım kılavuzları yerine sınırları belirgin, kuralcı tasarım kodları ülkede geçerli olmuştur. (Chen 2016).

3.3.1. Hong Kong, Çin örneği

Hong Kong, Çin'in güney kıyısında bulunmakta ve Çin Cumhuriyetine bağlı özel yönetim bölgesidir. (Şekil 3.33.) Hong Kong Adası, Kowloon Yarımadası ve 235 küçük adadan oluşmaktadır. Yerleşim genellikle dağlık bölgelerdedir ve düzlük yerler genellikle dolgu ile oluşturulmuştur. (Şekil 3.34.) Finans, iş ve turizm sektöründe önemli bir konumdadır. Yerleşik nüfusu ve yılın her döneminde ziyarete gelen turistler ile birlikte aktif nüfus oldukça fazladır.

Şekil 3.33. Hong Kong kentinin Çin'deki konumu (Anonim 2020)

Şekil 3.34. Hong Kong kentinin kuş bakışı görünümü ve sokak ağı (Google Earth 2020)

➤ Amacı

Bu rehber; Hong Kong’da dünya standartlarında bir kent imajını yaratmak ve yapılı çevrenin kalitesini arttırmak için hazırlanmıştır. Genel tasarım konuları ile estetik ve fonksiyonel yönden daha iyi bir ortam oluşturmayı amaçlamaktadır. Rehberde Hong Kong’un kompakt ve dinamik bir kent olduğu vurgulanmış ve yüksek kaliteli, sürdürülebilir bir ortam oluşturmak için kentsel tasarım kavram ve ilkeleri üzerinde durulmuştur (Anonim 2015c).

➤ Hedef kitlesi

Rehber, halkın kamusal mekan tasarımları hakkında farkındalığını arttırmak ve açıklayıcı tanımlar yapmak için hazırlanmıştır. Yeni tasarımlar oluştururken rehberin belirlediği tasarım ilkelerini kullanmaları önerilmiştir (Anonim 2015c).

➤ Statüsü

Rehberdeki ilkelerin mevcut yasal ve idari mekanizmalar ile işleyebileceği belirtilmiştir. Kentin yasal arka planında, bina yüksekliklerinin, alan kapsamının, arsa yapılaşma oranlarının düzenlenmesi üzerine yönetmelik bulunmaktadır. “Kapsamlı Kalkınma Alanı” ve “Bina Yönetmeliği” ile bireysel bina tasarımı kontrol altına alınmıştır. İdari mekanizmalar, imar alanlarındaki çalışmalara kentsel tasarım unsurlarının dahil edilmesini desteklemektedir. Binaların tasarımı ve yerleşimi, peyzaj işleyişi ve ana yerleşim planları yanında kalkınma ve yeniden gelişme için kentsel tasarım çalışmaları yapılmaktadır. Rehberin belirlediği ve yönlendirdiği tasarım ilkeleri yasal ve idari arka plan ile birlikte etkin bir konuma sahip olmuştur (Anonim 2015c).

➤ Kapsamı

Rehber, Hong Kong’un kendi kalkınma ihtiyaçları olduğunu ve kentsel tasarım konseptinin sadece Hong Kong için olması gerektiğini belirtmiştir. Bu amaçla, kentsel

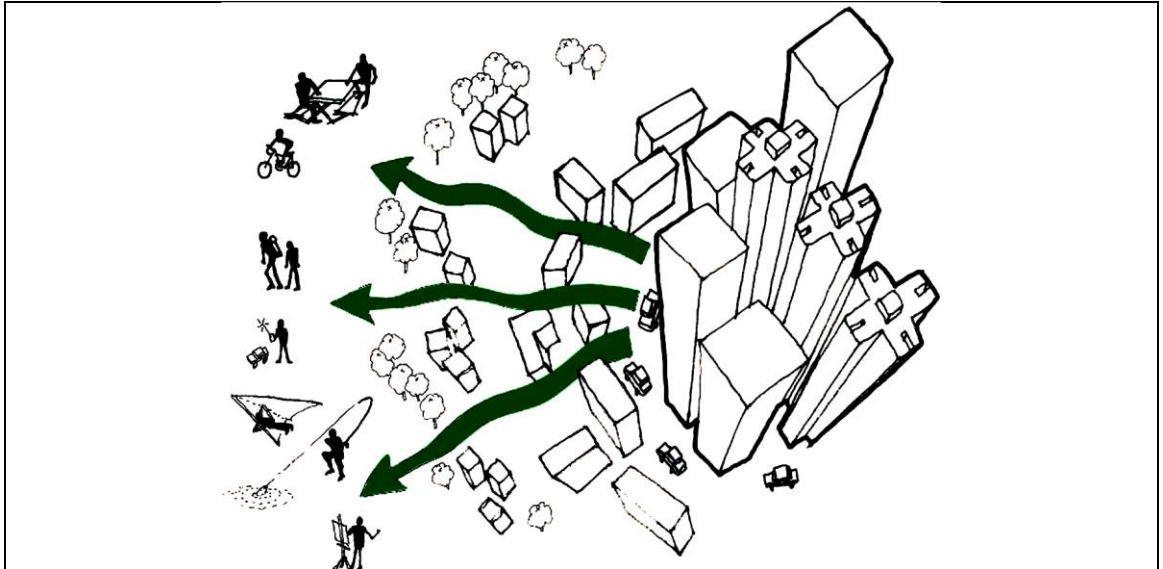
tasarım yönergelerinin aşırı kısıtlayıcı olmaması gerektiği ve esnek sınırlarıyla yenilikçi tasarım fikirlerini teşvik etmesi gerektiği vurgulanmıştır (Anonim 2015c).

➤ Tasarıma yönelik; niteliksel ve niceliksel yönlendirmeler

Rehberde başlıca kentsel tasarım sorunları ve bunlara yönelik çözümler tanımlanmıştır. Bu çalışma sokaklar, binalar, peyzaj, bitkilendirme ve malzemeler üzerine tasarım fikirleri vermiştir (Anonim 2015c).

• Kentsel saçaklar

Rehber kentsel bir saçak ile gelişmiş kentsel alanlar ve gelişmemiş kırsal alanlar arasında bağlantı sağlanacağını belirtmiştir. Mekanları sınırlayıcı ve tanımlayıcı unsurlar bulunmasını, yaya ağının açık mekanlara bağlantısının sağlanmasını, zemin ve birinci katların kamusal mekanı destekleyici yükseklikte olmasını, ilgi çekecek odak noktaları oluşturulmasını, sokak aktiviteleri çevresinde ağaçlandırma yapılmasını ve dolaşım ağı boyunca yeşil dokuyu da beraberinde kurgulamayı önermiştir (Anonim 2015c). (Şekil 3.35.)

Şekil 3.35. Kentsel ve kırsal arasındaki bağlantılarla sağlanan geçişler (Anonim 2015c).

- Yükseklikleri tanımlama

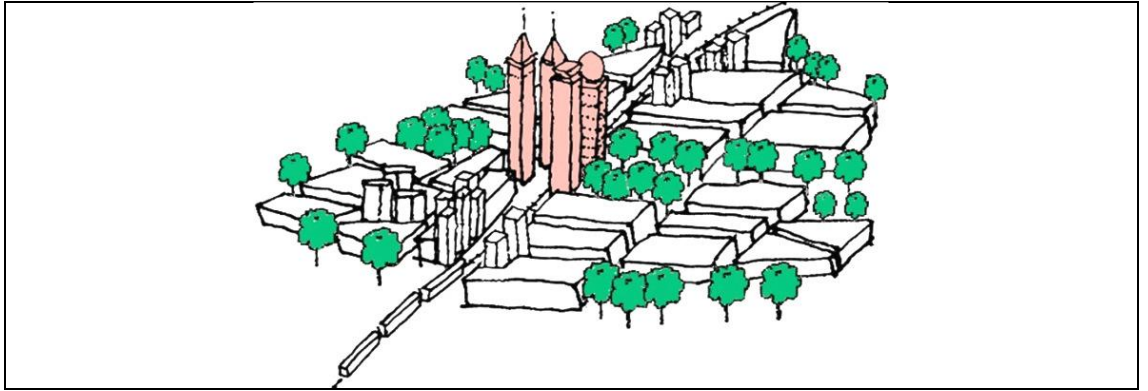
Rehberin ana profili kentin ve doğal peyzajın bir bütün halinde olmasını sağlamaktır. Sokaklarda bakış açılarını ve görüşleri korumak için bina yüksekliklerinin düşük olması gerektiğini belirtmiştir. Dağ manzarasını ve kritik öneme sahip bakış noktalarını korumak için zirvelerin eteklerindeki binalara dikkat etmek gerektiğini belirtmiştir. Yükseklik tanımları rehberde, farklı bölgeler ve farklı türdeki yapılara göre çeşitlilik göstermiştir. Hong Kong genelinde yüksekliklerin azalmasıyla, az katlı yapılarda komşuluk ilişkilerinin destekleneceği vurgulanmıştır. Binaların çatılarının ve saçak boyutlarının bina yüksekliklerine göre derecelendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu alçak yapılaşmanın yanında monotonluktan kaçınarak stratejik noktalarda yüksek katlı binalar kurgulanmasının olumlu sonuçlar sağlayacağı açıklanmıştır. (Şekil 3.35.) Hong Kong'un dünyadaki en güzel beş limandan birisi olması nedeniyle rehber, bu bölgenin panoramik görüntüsünün korunması gerektiğini belirtmiştir. Tanınmış bir kent olan Hong Kong'un genel bina profilinden farklı olarak Hong Kong Adası kısmında yüksek kuleler bulunduğu için, rehber bu bölgeye yönelik de kriterler belirlemiştir. Rehber, dağ eteklerindeki karakteristik dokunun korunması ve buna saygı gösterilmesi, arazideki kot farklarına uyumlu olarak binaların yüksekliklerinin belirlenmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Hong Kong bölgelerindeki bina yükseklikleri için; su kıyısından uzaklaşarak artan, odak binaların çevresinde az katlı farklı binalar öneren farklı tasarım fikirleri geliştirilmiştir (Anonim 2015c). (Şekil 3.36., 3.37., 3.38.)

Şekil 3.36. Hong Kong Adası'nda farklı yükseklikteki binaların kent içindeki dağılımı (Anonim 2015c).

Şekil 3.37. Yeni Kent bölgesinde topografyaya ve doğal peyzaja uyumlu kat yükseklikleri (Anonim 2015c).

Şekil 3.38. Odak noktalar çevresinde az katlı yapılaşma (Anonim 2015c).

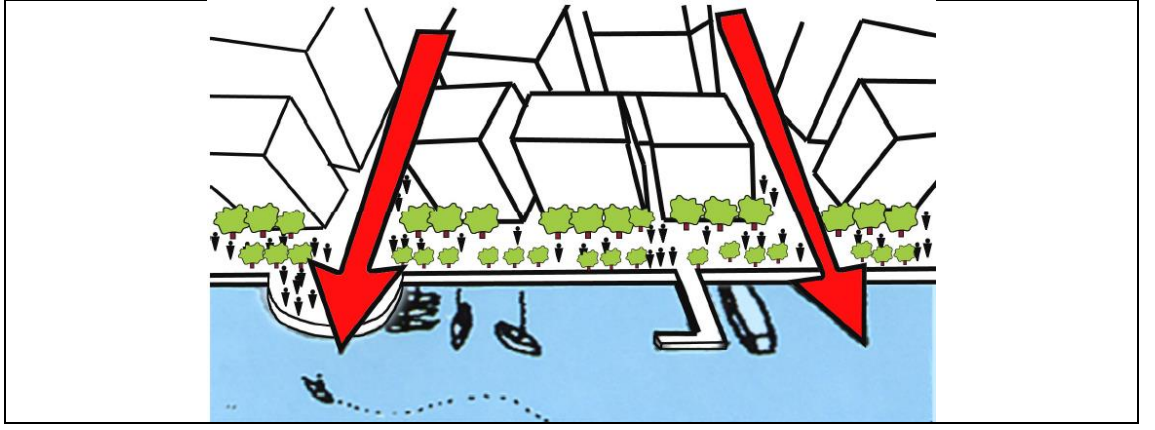
- Sahil tasarımı

Bu mekanlarda uygulanan yenilikçi tasarımların kullanıcılar için boş zaman geçirmek, eğlenmek, sosyalleşmek, turizme katkıda bulunmak için kullanıldığı belirtilmiştir. Rehber bu yerlerde, yenilikçi binalar tasarlamayı, görsel ve fiziksel engel yaratan bariyerlerden kaçınmayı, liman bölgesinde manzaralı koridorlar ve yaya bağlantıları oluşturmayı, limanın görsel geçirgenliği için duvarlardan kaçınmayı önermiştir. Limanı ve halkı birleştirmeyi hedef gösteren rehber, bu amaçla sahil kesimini cazibe merkezi olarak geliştirmeyi önermiştir (Anonim 2015c).

Rehber, liman bölgelerinde işlev çeşitliliğinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Kıyı kenarlarındaki mekanlara kültür ve turizmle ilgili faaliyetler yerleştirmeyi önermiştir. Rehber, kıyıya görsel ilgiyi arttıracak, balıkçılık ve uçurtma uçurmak gibi farklı

faaliyetlere yer vermek gerektiğini belirtmiştir. Kıyı tasarımında önemli yerleri işaretlemeyi ve belirginleştirmeyi önermiştir. Kıyı yerleşimindeki yapıların yüksekliklerinin ve boşluklarının kullanıcı yoğunluğuna göre belirlenmesini vurgulamıştır (Anonim 2015c).

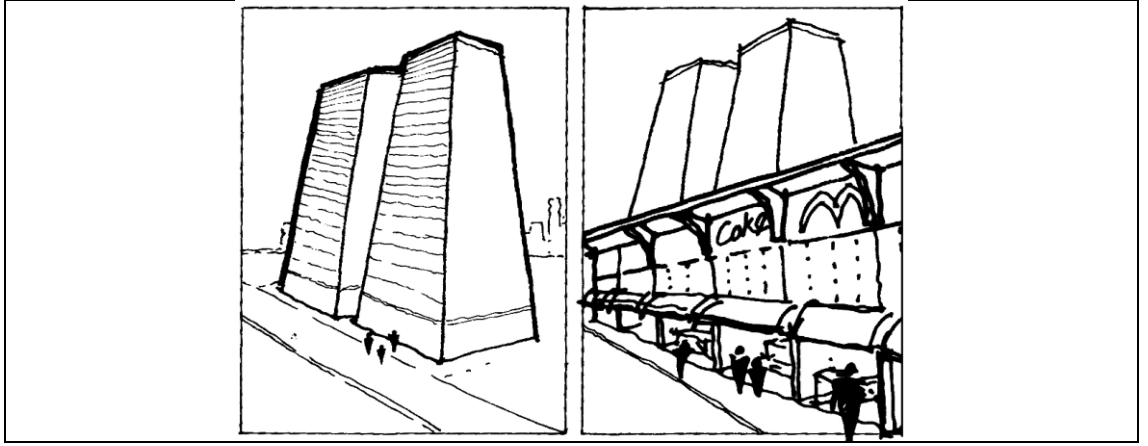
Rehber, kesintisiz bir şekilde sahile çıkan sokakların gerekliliği üzerinde durmuştur. İnsanların sahili kesintisiz bir şekilde görebileceği ve doğrudan erişebileceği şekilde binaları konumlandırmak gerektiğini vurgulamıştır. Böylece sokak boyunca görsel temasın sağlanabileceği, sokak manzarasının korunacağı belirtilmiştir (Anonim 2015c). (Şekil 3.39.)

Şekil 3.39. Sahil ile doğrudan erişim imkanı sunan, kesintisiz sokaklar

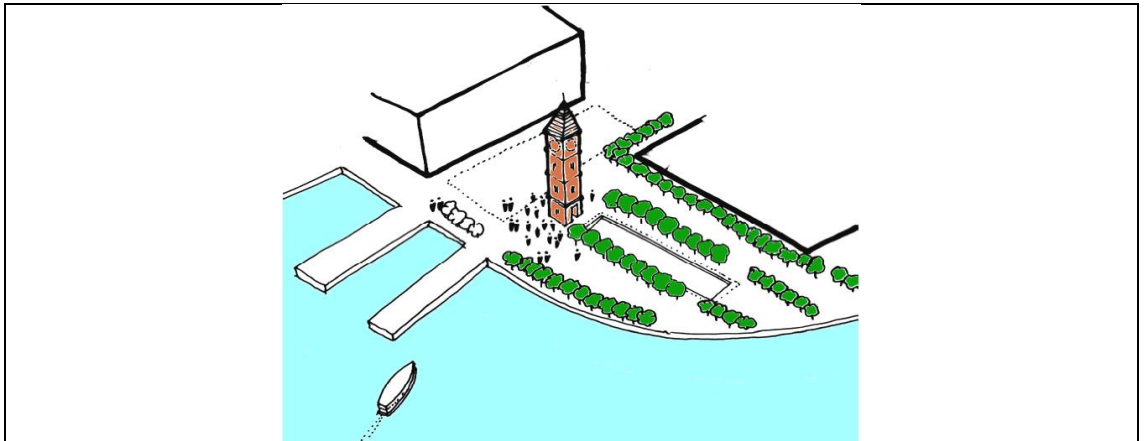
- Sokak ve kent koridorları tasarımı

Rehber, yayaların yürüyüşlerini ilgi çekici ve cazip kılmak gerektiğini belirtmiştir. Sokaklarda canlılığı sağlamak için ilginç cephe tasarımları, geniş yaya yolları, yol kenarlarında bitkilendirme ve zemin katlarda geri çekmeler üzerinde durulmuştur. Kullanıcılar için cazibe ortamı oluşturacak ve yoğunluk kademelenmesi sağlayacak şekilde belirli mesafelerle eğlence imkanları sunmak önerilmiştir. Zemin ve birinci katlar öncelikli olarak, mimari tasarıma, malzeme seçimine ve detaylara önem vermek gerekliliği vurgulanmıştır (Anonim 2015c). (Şekil 3.40.)

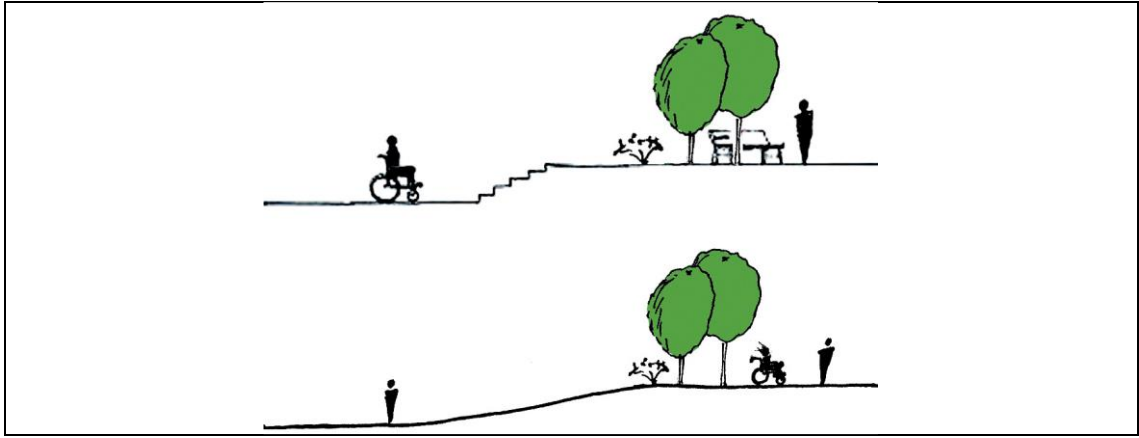
Şekil 3.40. Soldaki yerine, sağdaki gibi yayalar için cazip ve ilgi çekici şekilde tasarlanmış sokak kurgusu (Anonim 2015c).

Aktif ve pasif aktivitelerde kullanıcı gereksinimlerini karşılamak için sert ve yumuşak peyzajın dengeli olması gerektiği vurgulanmıştır. İyi düzenlenmiş, detaylı peyzaj tasarımıyla, okunabilirliği yüksek açık alanlar kurgulanması önerilmiştir. Ayrıca kamusal mekanda yeşillendirme çalışmalarının yere özgü olması gerektiğini belirtmiştir. Kamusal mekandaki odak noktası çevresinde yönlenme ve yer algısı oluşturmak gerekli görülmüştür. (Şekil 3.41.) Rehber, imkan dahilinde yürünebilir çatılar kurgulamak, yaya aksı üzerinde geniş yeşil mekanlar oluşturmak gerektiğini vurgulamıştır (Anonim 2015c).

Şekil 3.41. Odak noktası, peyzaj tasarımı ve nitelikli boşluklarla mekan algısı oluşturmak (Anonim 2015c).

Rehberde, mümkün olan her yerde yaya yönelimi ve erişimi oluşturmak, düzenli mesafelerle geçitlere yer vermek, insan ölçeğini ve engelli ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak vurgulanmıştır. (Şekil 3.42.) Taşıt ve yaya arasındaki riskli etkileşimleri en aza indirmek için yollarda kot farkı uygulaması önermiştir. Yeraltında veya kot farkı ile kısmen yeraltında olan caddeler taşıt ve yaya arasındaki etkileşimi en aza indirerek yayalara güvenli ortam sunmaktadır. Rehber, çeşitli iklim koşullarından etkilenmemek için, zemin katlarda peyzaj tasarımları ile gölgelendirme yapılmasını önermiştir. Rehberde nitelikli peyzaj elemanlarının kamusal mekanlar için kritik önem taşıdığı belirtilmiştir. Su öğeleri, farklı boyutlarda ağaç ve farklı renk ve türlerde çiçek dikimi ile doğal iklimlendirme sağlamak gerekliliği açıklanmıştır (Anonim 2015c).

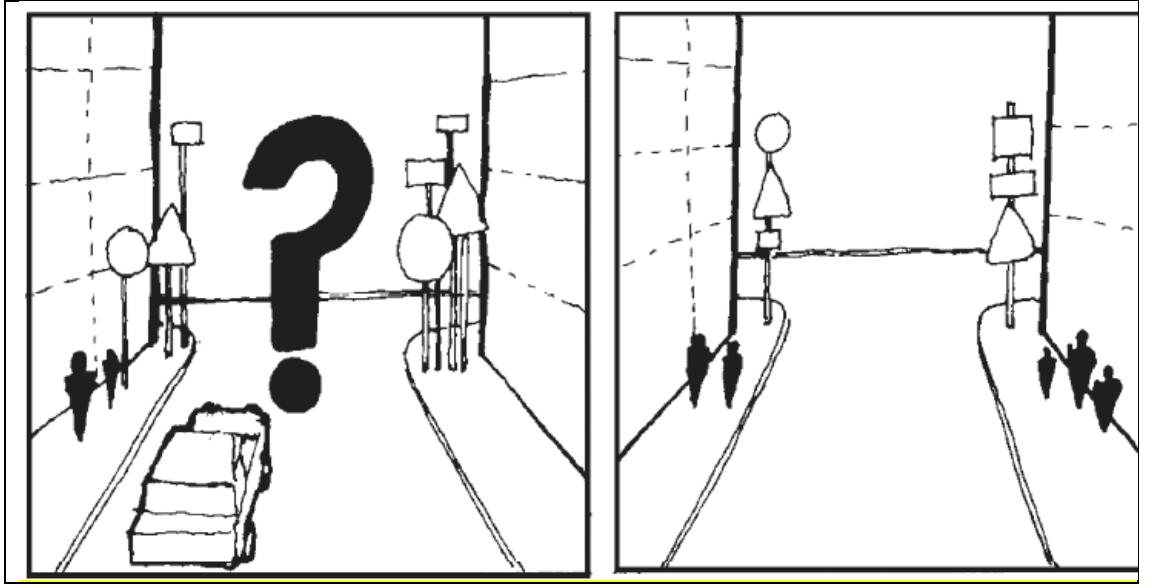

Şekil 3.42. Engelli kullanıcılar düşünülerek tasarlanmış sokak görüntüsü (Anonim 2015c).

Sokakların her türlü ihtiyacı karşılayacak genişlikte olması gerektiği belirtilmiştir. Kullanıcılara çeşitli aktivite seçenekleri sunmak için, zemin katlarda çeşitli dükkanlar, mağazalar, eğlence merkezleri açılmasının, kente canlılık ve hareketlilik sağlayacak ortamlar oluşturacağı ifade edilmiştir. Kent mobilyalarının duraklama, bekleme, oturma gibi hareket ihtiyacına yönelik tasarlanması gerektiği önerilmiştir (Anonim 2015c).

Rehberde, sokak ağında elektronik ve mekanik altyapı gerekliliği üzerinde durularak, telefon kutuları, yangın dolapları, şarj noktaları gibi gereksinimlerin belirli aralıklarla yerleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Tüm kamusal mekan tasarımlarında kaliteli, uzun süre kullanıma dayanımlı cephe ve zemin malzemelerinin, aydınlatmaların ve diğer kentsel öğelerin tercih edilmesi gerektiği rehberde vurgulanmıştır (Anonim 2015c).

Kentteki sanat eserlerine, kültürel ve mimari değeri yüksek yapılara kullanıcıların kolaylıkla erişebilmesi için yönlendirici levhalar ve bilgilendirme tabelaları yerleştirilmesi önerilmiştir. Sokak düzeyinde yerleştirilen bu kentsel öğeler sürücü ve yayaların hareket kolaylığı için oldukça önemlidir. Bu bilgilendiricilerin açık ve net olması, kafa karıştırıcı şekilde yerleştirilmemesi gerektiği ifade edilmiştir (Anonim 2015c). (Şekil 3.43.)

Şekil 3.43. Açık ve sade bir şekilde yerleştirilmiş yönlendirici levhalar (Anonim 2015c).

- Kentsel miras

Genel kent mimarisinde yer alan kaleler, anıtlar ve mezarlıklar önemli noktalara işaret etmekte ve çevresinde kamusal mekan oluşturmaktadır. Rehberde, bu yerlere erişim kolaylığı için yönlendirici ve bilgilendirici kentsel öğeler yerleştirilmesi ve yaya-taşıtlarının ulaşımı sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Kültürel mirasın korunması, çevresindeki yapılaşmanın ona saygılı olması, yenileme ve yeniden kullanıma olanaklı tasarlanması gerektiği belirtilmiştir (Şekil 3.44.) Yeni ve aykırı tasarımları tarihi yapılardan bağımsız ve uzak bir şekilde konumlandırmak gerektiği, böylece kentin kültürel izlerini gösteren silüetin bozulmayacağı ifade edilmiştir. (Anonim 2015c).

Şekil 3.44. Tarihi doku yakınlarındaki yeni yapılaşmanın çevreye uyumlu tasarlanması (Anonim 2015c).

3.4. Kanada’da Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri

Kanada zengin ve çeşitli kültürlerin ve olumlu kentsel gelişim için araştırmalar ve çalışmalar yapılmaktadır. Geniş bir coğrafyaya yayılan ülkenin iklimsel, ekonomik, kültürel ve sosyal yönden farklılıklar gösteren kentleri için çeşitli kentsel tasarım vizyonları bulunmaktadır. Yeni gelişen bölgeler, sahiller ve limanlar, konut alanları ve doğrudan bir kent için tasarım rehberleri bulunmaktadır. Kentsel tasarım stratejilerinde arazi geliştirme, insan boyutu, biçim ve kullanım, doluluk ve hareket gibi değerleri temel olarak yer almaktadır (Anonim 1995)

Ülke yönetimi ve kentsel tasarım üzerine analizler ve öneriler üzerine makaleler hazırlayan araştırmacılar ile tasarım projeleri planlanmakta ve uygulanmaktadır. Ülkenin kentsel tasarımı belirli bir sisteme entegre ederek farklı bölgelerde de uygulanabilir olmasını amaçlayan yasal çalışmaları bulunmaktadır. (Kumar 2002)

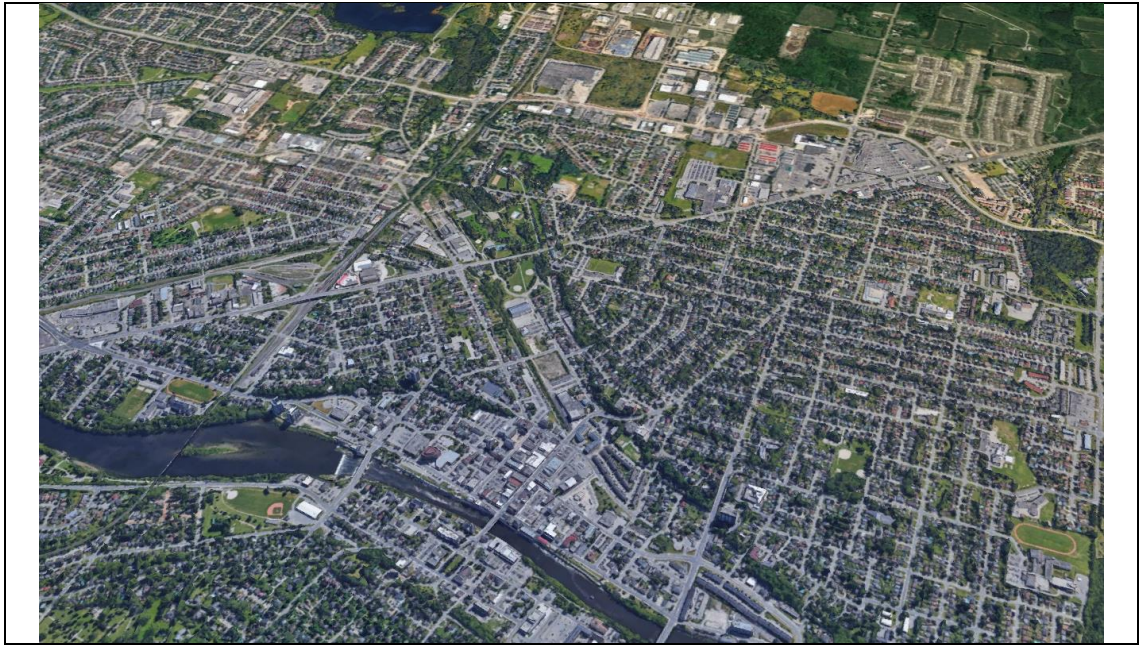
3.4.1. Cambridge, Kanada örneği

Cambridge, Kanada’nın Ontorio Eyaletinde yer alan, geneli yeşil alan ile kaplı olan şehridir. Konumu gereği önemli olan Grand Nehri kentin ortasından geçerek yukarı ve aşağı olmak üzere kenti iki bölgeye ayırmaktadır. (Şekil 3.45., 3.46.) Cambridge kent

içinde stratejik bir konumda, Belediye binasına, bölge ofislerine, adliyeye, otobüs terminaline ve Waterloo Okuluna oldukça kısa bir mesafede bulunmaktadır. Ayrıca bölgede bulunan tarihi yapılar, Cambridge kültür mirasını yansıtmaktadır (Carter 2013).

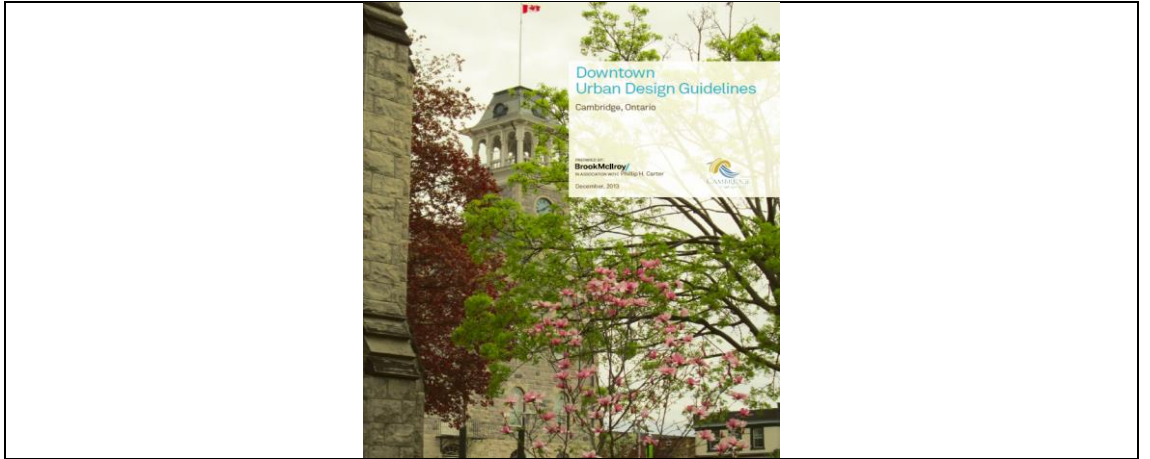
Şekil 3.45. Cambridge kentinin Kanada içindeki konumu (Anonim 2020)

Şekil 3.46. Cambridge kentinin kuşbakışı sokak ağı görüntüsü (Google Earth 2020)

➤ Rehberin Amacı

Cambridge şehri yönetimi, kentsel tasarım kurallarını tanımlamak için bu çalışmayı yapmıştır. Bu belge Cambridge merkezindeki kültür mirası binaları, yeni binalar, sokak peyzajı ve yönlendirme tabelaları ile ilgili yönergeler sunmaktadır. Rehberin amacı, Cambridge için kapsamlı ve uygulanabilir bir vizyon oluşturmak, yenilemeye uygun ve mirasla uyumlu öneriler geliştirmektir. Ayrıca kent merkezindeki kamusal mekanların koruma önceliklerini ve canlandırma seçeneklerini belirlemektedir. Öneriler yapılı çevrenin, sokak peyzajının, peyzaj tasarımının ve kamusal mekanın mevcuttaki ve gelecekteki karakterinin sürekliliğini ele almaktadır. Rehberde belirlenen ilkelerin benimsedikçe yaygınlaşacağı ve uygulandıkça da zaman içerisinde ihtiyaçlara göre evrimleşeceği düşünülmektedir. Belgedeki örnekler, karşılaşılabilecek olan sorunlar için öneriler sunmaktadır, alternatif gelişmeleri reddetmemektedir, tüm çözümler için hazırlanan öneriler birer seçenek olabilir (Carter 2013).

Şekil 3.47. Cambridge Kentsel Tasarım Rehberi (Carter 2013).

➤ Hedef kitle

Bu çalışma ile, Cambridge kamusal mekanlarının iyileştirileceği düşünülmektedir. Rehber, Cambridge Şehrindeki arazi sahiplerine, işletmelere, halka, çalışma bölgesinde bulunan miras alanlarındakilere yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu birliktelik, Cambridge kent merkezinin karakterinin korunması ve geliştirilmesi için oldukça önemlidir (Carter 2013).

➤ Statüsü

Kamusal mekân tasarımlarına yönelik hazırlanmış bu belge, kent merkezinde kaliteli tasarımların geliştirilmesini, böylece Cambridge Belediyesi'ne yardımcı olmayı hedeflemektedir. Belge en iyi kentsel tasarım uygulamalarını özetleyerek ve gelecek boyunca uygulanabilecek yönergeleri içererek Cambridge İmar Planı ve Yönetmelik revizyonlarını şekillendirmektedir. Tasarımcıların ve geliştiricilerin, kentsel tasarım rehberini incelemesi ve özellikle kontrol etme ve denetlemeye yönelik ilkeleri bir bütün olarak benimsemesi istenmektedir. Belediye, yeni tasarımların şehrin amaçlarına uygunluğunu ve ilkeler bağlamında ilerlediğini denetlemek için tasarımcı ve geliştiricilerle birlikte çalışmaktadır (Carter 2013).

➤ Kapsamı

Belge giriş, çalışma alanı, kontrol listesi gibi bölümlerden oluşmakta ve detaylı olarak tasarım yönergelerini içermektedir. Cambridge kamusal mekanlarına ve bina yapısına genel bir bakış getirmekte ve önerilen sokak peyzajı ana planını tanımlamaktadır. Miras binalarına yapılacak tadilat ve ilaveler, yeni binalar, tabelalar, yaya alanları, parklar ve sokak manzaraları için ilkeler sunmaktadır (Carter 2013).

Rehber, alanını en temel olarak Grand Nehri ile belirlemiştir. Nehrin önemini vurgulamak ve onun sayesinde kamusal mekan canlılığını desteklemek üzerine yoğunlaşmıştır. Rehber alt bölgeler olarak Cambridge'deki Warnock, Thorne ve Shade Sokaklarını içermektedir. Alan içerisinde mevcut bina ve cephe tipleri, açık alanlar ve sokak manzaraları irdelenmiş ve aralarındaki ilişkiler üzerinde durulmuştur (Carter 2013).

➤ Tasarıma ve uygulamaya yönelik kriterler

Kent merkezinde, Ontario eyaletince belirlenmiş miras bölgeleri bulunmaktadır. Çalışma, bu alanlardaki kurallara ve uygulamalara yönelik bir rehber görevi görmektedir. Belirlenen ilkeler doğrultusunda çalışma kapsamına dahil olan kamusal mekanlarda iyileşme ve kalite artışları izlenmektedir (Carter 2013).

- Sokak peyzajı

Bu başlık altında mevcut kent dokusu ve sokak algısı insan ölçeğinde yorumlanmış, binaların yüksekliklerinin 5 katı geçmeyecek şekilde ayarlanması gerektiği ifade edilmiştir. (Şekil 3.48., 3.49.) Binaların çatı bitişlerinin ve biçimlerinin uyum içerisinde olması, zemin kattaki kullanımların ticari olması ve sokak aktivitelerini bina içine çekmeyi teşvik etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Zemin kat cephelerinin şeffaf olmasının dış mekan ve iç mekan arasındaki görsel sürekliliği devam ettireceği belirtilmiştir. Kamusal mekanda yaya memnuniyeti için, yaya-araç dağılımının orantılı yapılmasına, birebir ilişkili yerlerde otopark yapılmamasına dikkat edilmesi, yoğunlukların oturma donatıları ve peyzaj tasarımlarıyla hafifletilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Carter 2013).

Şekil 3.48. Dickson Caddesi boyunca doğuya bakış, Belediye Binası (Carter 2013).

Şekil 3.49. Wellington Caddesi boyunca batıya bakış. (Carter 2013)

- Cepheler ve kent merkezi mirası

Yeni binalar ve mevcut binalardaki değişikliklerle birlikte bir bütün algısı oluşturan sürekli bir sokak cephesi oluşturulması vurgulanmıştır. Zemin katlarda kamusal mekanla görsel süreklilik sağlayacak vitrin tasarımları ve ticari dükkanlar konumlanmıştır. (Şekil 3.50., 3.51.) Cephe eklemlenmesi yaya hareketlerinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle sokak boyunca yaya erişimi için küçük avlularla veya teraslanmalar ile cephe bütünüünün yer yer bölünmesi gerekli görülmüştür. Pencere ve kapı tasarımlarının, sokağa bakan cephelerde miras değeri taşıyan pencerelerin olması durumunda aykırı bir yenilik yapılmamasını ve cephe bütünlüğünü devam ettirecek şekilde mirasa uygun oranda ve biçimde seçilmesini önermiştir (Carter 2013).

Şekil 3.50. Taşınabilir tabelaların kullanıldığı, düzenlemesi gereken bir sokak peyzajı (Carter 2013).

Şekil 3.51. Tarihi dokusunu koruyan ilk iki kat ile birlikte uyumlu ve destekleyici yeni uygulama ve malzemeler (Carter 2013).

- Bilgilendirme ve yönlendiriciler

Kamusal mekanlardaki tabelalar için de tasarım kriterleri belirlenmiştir. Kalıcı ve geçici tüm yer işaretlerini kapsayan bu kriterler kamusal mekanın kalitesinde önemli rol oynamaktadır. Hem Cambridge bölgesinin mirasına duyulan saygıyı göstermekte, hem de ziyaretçiler için rahat deneyimler sunan konforlu, çekici ve cazip kamusal mekanlar oluşturmaktadır. İnsanların mekanı deneyimlerken rahatlıkla hedef noktaya ulaşabilmesi ve tüm ihtiyaçlarını hızlı bir şekilde karşılayabilmesi için açıklayıcı bilgilendirme ve yönlendirme araçları gerekli görülmüştür. (Şekil 3.52.) Detaylı düşünülmüş bu tasarımlarda dışarıdan negatif müdahalelere açık, kolayca zarar görebilen işaretler ve tabelalar tercih edilmemiştir. Ticari dükkanların bilgilendirmelerinde, opak yazılara izin verilmemiş, bu sayede görsel iletişim sağlanmıştır (Carter 2013).

Şekil 3.52. Kent merkezinin tarihi mirası ile kaynaşmış mütevazı yönlendiriciler (Carter 2013).

- Yaya alanları, parklar ve peyzaj bütünlüğü

Yayalar ve yaya öncelikli mekanlar, kent merkezlerinde başarılı tasarımlar elde etmek için bağlantılı bileşenler olarak tanımlanmıştır. Bu sebeple, kent merkezleri yaya öncelikli mekanlar olarak belirtilmiştir. Rehberde yeni tasarımlarla, güvenli ve konforlu bir yaya hareketi için mekanları geliştirmek gerektiği vurgulanmıştır. Yaya ve araç yolu ayrımını belirginleştiren malzeme seçimlerinin önemine dikkat çekilmiştir. Peyzaj elemanları ve aydınlatma tasarımlarının yönlendirici şekilde yerleştirilmesinin bu ayrımı belirginleştireceği belirtilmiştir (Carter 2013). (Şekil 3.53.)

Şekil 3.53. Kamusal ve yarı kamusal mekanların özel alanlara dahil edildiği gelişme gösteren bir cadde görüntüsü (Carter 2013).

Sokak tasarımlarında, iyi yerleştirilmiş aydınlatmaların kent merkezini ilgi çekici hale getireceği ve ziyaretçilere yeni deneyimler sunacağı ifade edilmiştir. Aydınlatma armatürlerinin, sokak mobilyalarının ve zemin kaplama malzemelerinin bir bütünlük içerisinde kamusal mekan kalitesinin anahtarı olacağı belirtilmiştir. Yaya yollarını daha konforlu bir hale getirmek amacıyla iklim koşulları doğrultusunda tasarım önerilerinin sunulması gerektiği açıklanmıştır (Carter 2013). (Şekil 3.54.)

Kent merkezinde kademelenmiş bir ulaşım ağı oluşturan bu yaya ağının farklı noktalardan daha fazla bağlantı sağlayarak mekan canlılığını arttıracığı, yaya ve araç kullanımlarını tanımlayarak trafik ve park gibi kent sorunlarından yayaları uzaklaştıracığı ifade edilmiştir (Carter 2013).

Şekil 3.54. Büyük binaları ayırmak ve yürünebilirliği arttırmak için blok içi bağlantıların olduğu bir yaya yolu (Carter 2013).

- Kamu sanatı

Cambridge bölgesi, Waterloo Üniversitesi Mimarlık Fakültesine çok yakın olması nedeniyle çeşitli yaratıcı fikir ve etkinliklerden faydalanmaktadır. Cambridge kent merkezinin değerli kültürünü korumak, tanıtmak ve zenginleştirmek için kamu sanatını kullanmak gerekli görülmektedir. Kent merkezinde tasarlanmış kamusal mekanlar yerel halk ve ziyaretçileri bir araya topladığı için kamu sanatı açısından ideal mekanlar olmaktadır. Kamusal sanatın görsel ve fiziksel olarak erişilebilir olması, bu nedenle sokak içerisinde yer alması, bu konuda dayanıklı ve az bakım gerektiren fikirler geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Carter 2013). (Şekil 3.5., 3.56., 3.57.)

Şekil 3.55. Uygun bir kamusal sanat biçimi olarak: Duvar resimleri (Carter 2013).

Şekil 3.56. Waterloo Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin ana caddeyi yaşatacak, heyecan verici ve kışkırtıcı sanat eserlerine örnek (Carter 2013).

Şekil 3.57. Waterloo Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin ana caddeye uzanan ilgi çekici sanat eserlerine örnek (Carter 2013).

3.5.Amerika’da Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri

Amerika; kentsel tasarım (urban design) kavramını oluşturan ve dünyaya yayan ülke olarak, bu alanda birçok araştırmaya ve çalışmaya sahiptir. 1920’li yıllardan Kentsel Tasarım Komitesini kurarak kent tasarımlarını yasal bir arka plana dayandırmıştır. Komite 1960’lı yılların başlarında ülkesel ve bölgesel ölçeklerde kentsel tasarım seminerleri hazırlanmıştır. Kentsel tasarıma üniversite derslerinde yer verilmiştir (Çubuk 2015).

Ülkede 1970’li yıllardan itibaren kentsel tasarım rehberleri hazırlanmaya başlamıştır. Bölgelerin farklı özelliklerine, değerlerine ve gereksinimlerine göre hazırlanan rehberler kentsel tasarımda gerekli ve yönlendirici bir yöntem olarak kullanılmıştır (Özer 2017)

3.5.1. San Francisco, ABD örneği

Amerika'nın Kaliforniya Eyaletinde bulunan San Francisco şehri denizle çevrili olması, sınırlarına dahil olan adaları, başarılı üniversiteleri ve çok sayıda milli parkı ile yaşam kalitesi yüksek, tercih edilen bir kenttir. (Şekil 3.58., 3.59.) Çeşitli çağların ve mimari tarzların izlerini barındıran kent, bu durumdan dolayı kendi içerisinde bir tutarlılık sergilemektedir. San Francisco'nun kentsel tasarım politikası, iki temel düşünceye dayanmaktadır; yere bağlılık ve tasarımda haksız rekabeti önlemek. Bu doğrultuda detaylar, bina ve sokak ölçeği şeklinde üç ölçekte tasarımlar projelendirilmektedir (Anonim 2018).

San Francisco kentinde kentsel tasarımlara yönelik bir "Planlama Komisyonu" bulunmaktadır. Başkan, denetim kurulu ve yedi üyesiyle birlikte kente yapılacak hizmetler uygulanır ve değerlendirilir. Komisyon arazi kullanımı, ulaşım ve güncel gereksinimlerle ilgili olarak uzun vadeli hedefler, politikalar ve programlar hazırlayarak tavsiyede bulunmaktadır (Anonim 2018).

Şekil 3.58. San Francisco kentinin ABD içindeki konumu (Google Earth 2020)

Şekil 3.59. San Francisco kentinin kuşbakışı ve sokak ağı görüntüsü (Google Earth 2020)

➤ Rehberin Amacı

Bu rehber ile yapı dokusunun, sokakların ve diğer kamusal mekanların kalitesini yükseltmek ve San Francisco’yu daha yaşanabilir bir kent haline getirmek hedeflenmiştir. Ayrıca iç mekan faaliyetleri ve kamusal mekan arasındaki bağlantıyı güçlendiren binalarla, insanlara daha çok seçenek oluşturan bir kentsel yaşam deneyimi sunmak istenmektedir (Anonim 2018).

Şekil 3.60. San Francisco Kentsel Tasarım Rehberi (Anonim 2018).

➤ Diğer rehberlerle ilişkiler

Bu rehber, San Francisco kentini bir bütün şeklinde ele alarak, kamusal mekan olan sokaklar ve sokakların sınırlarını oluşturan binalar üzerinde durmuştur. Kentte daha önce Daha İyi Sokaklar Planı hazırlanmıştır. Bu plan, yaya güvenliği, sürdürülebilirlik, toplu taşıma araçlarının kullanımını ve insanlar için güzel yerlerin geliştirilmesini desteklemekte, kent mobilyası türleri, asfaltlama malzemeleri ve ağaçlandırma dahil olmak üzere belirli alanları kapsamaktadır. Bu plan ve rehber birbirini desteklemektedir (Anonim 2018).

➤ Hedef kitle

Kentin ılıman iklimi, güzel fiziki ortamı, doğa ile birlikteliği ve kamusal mekanları insanların San Francisco’da yaşamaları ve kenti sevmeleri için başlıca nedenler arasındadır. Kamusal mekan tasarımında birey ölçeğinden toplumsal boyuta kadar tüm kentlilerin gereksinimleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu rehber şehrin tarihi değeri bulunan bölgeleri hariç tüm bölgelerinde ve binalarında geçerlidir (Anonim 2018).

➤ Statüsü

Rehberdeki ilkeler San Francisco genel planının kentsel tasarım konusunda belirtilmiş politika, ilke ve değerlere dayanmaktadır. Rehber, bu alanda uygulanabilir tasarımları detaylandırmak için daha özel bir rehberlik anlayışıyla birlikte ilke ve politikaları ayrıntılı olarak ele almaktadır. Bununla birlikte bölge ve ilçe kolektif çalışmalarını destekleyerek güçlendirmektedir (Anonim 2018).

➤ Kapsamı

“Tasarlanarak inşa edilen çevre, kentin kültürel değerlerinin fiziksel bir sonucudur” düşüncesi ile rehber oluşturulmuştur. Rehber, ilkelerin amaçlarını ve uygulanmaları için izlenecek yolları tanımlamaktadır (Anonim 2018).

➤ Tasarıma ve uygulamaya yönelik kriterler

San Francisco'nun bu rehberin yönlendirmesiyle kentsel doku ritimleri oluşturarak çarpıcı ve bütüncül bir mimariye sahip olduğu eski binaların tüm yeni tasarımlara zengin bir karakter desteği sağladığı belirtilmektedir. Yeni projelerin mahallelerin ve kamusal mekanların fiziksel yapılarını güçlendirmesi ve geliştirmesi istenmektedir. Rehberdeki ilkeler, yerel dokuların saygıyla ele alınabileceği çağdaş tasarım ifadelerini amaçlamaktadır (Anonim 2018).

- Binalar ve sokaklar arasındaki ilişkiler

San Francisco'ya özgü mahalleler oluşturmak, kentsel kalıpları güçlendirmek ve zenginleştirmek için sokakların, kaldırımların, yolların, merdivenlerin ve diğer tüm açık alanların niteliğinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Sokaktaki rüzgâr etkilerini en aza indirmek için bina yüksekliklerinin iyi dengelenmesi ve yerleşim alanları ile alt yapıların parklar ve açık alanlar üzerindeki gölge etkilerinin en aza indirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Binalar ve sokak arasındaki bu oranları oluşturmada sokak genişliklerinin referans olarak kullanılması gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2018).

- Aktif sokaklar

Kamusal mekânı oluşturan sokak duvarları şehrin kimliğinin tanımlamasına ve ilginç yaya alanları oluşturulmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle rehberde duvarların tasarımında, mekânın kullanılma amacına uygun olarak güneş ve gökyüzü erişiminin düşünülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Sokaktaki binaların cephe ölçeklerinin ve tasarımının aktif, ilgi çekici ve yaya öncelikli bir tasarımı desteklemesi ve tüm kamuya açık bina cephelerinin sokakla doğrudan bağlantı kuracak şekilde tasarlanması gerektiği vurgulanmıştır. Güvenli bir kamusal mekân oluşturmak adına, cephede içe çekme ve dışa çıkmalar tasarlarken karanlık ve kavisli boşluklardan kaçınılması gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2018).

- Komşu binalar ve sokak sürekliliği

Yapı malzemeleri açısından San Francisco'nun açık renkli binalarının yarattığı yumuşak ve yayılmış ışık kalitesi ile körfezin koyu rengi kontrast oluşturmuştur. Rehber, mahalle genelinde mevcutta olan veya bu özellikleri tamamlayan çağdaş malzemelerin tercih edilmesini önermiştir. Sokak görünümünü oluşturan tüm yeni bina cephelerinde, eski binalar gibi insani ölçekli detaylandırma ile tasarım yapılması istenmiştir. Rehber dengeli sokak algısı için ortak bir çatı formu tasarlanmasını ve sokağa özgü zemin boyunca çatı hattı topoğrafya ile biçimlenmesini önermiştir (Anonim 2018).

- Yönlendiriciler

Tabela ve aydınlatmaların, birlikte tasarlandığında bilgi iletebilecek, insan ölçeğine erişebilecek ve kamusal mekanı iyileştirebileceği belirtilmektedir. Rehberin yönlendiricilik ilkesine göre aydınlatmaların temel özelliği kamuya katkıda bulunması ve aynı zamanda yaşayanları rahatsız etmemesidir. Yaya konforunu güçlendirmek için tasarlanan aydınlatmaların zemin seviyesinde kurgulanması ve aydınlatma donatısının etki alanının yaya ölçeğine göre ayarlanması gerektiği ifade edilmiştir. Böylece bina cephelerinin gereksinim dışında aydınlatılmamış ve üst katlar için rahatsız edici durumların önlenmiş olacağı belirtilmiştir (Anonim 2018).

- Cepheler

İç mekan kullanımları ile sokak arasında aktif ve şeffaf bir ara yüz sağlayan bina cephelerinin, refah ve güvenlik ortamı oluşturduğu ifade edilmiştir. Konut sınırları, çevre düzenlemeleri, mağazalar, lobiler ve balkonlu üst katlar ile çevrelenen sokak zeminlerinin; ilgi çekici, insancıl ve güvenli bir sokak deneyimi yarattığı belirtilmiştir. Rehber zemin kattaki geniş ve kör duvarlardan kaçınılmasını vurgulamıştır. Cephe tasarımlarını daha ilgi çekici kılmak için zemin duvarındaki ritmin ve zemin seviyesindeki ayrıntı seviyesinin yürüme hızına nasıl denk geldiğini incelenmesi istenmiştir (Anonim 2018).

Zemin katın ölçeğini ve açıklığını, parçası olduğu sokağın cadde ölçeğiyle ve işleviyle eşleştirmek gerektiği, özel ve kamusal mekan arasında ara yüz oluşturmak için üst katlarda balkonların uygulanabileceği bir tasarım olarak belirtilmiştir. Zemin kat ticari cephelerin şeffaflığının en üst düzeye çıkarılması, ancak tamamı cam kaplı cepheden kaçınılması, geleneksel vitrin öğelerinin kullanılması veya yorumlanması temel kriterler arasında sunulmuştur. İç ve dış arasındaki ilişkilerin gelişmesi için tabela aydınlatma, mobilya ve çevre düzenlemesi gibi destekleyicilerin kullanılması önerilmiştir (Anonim 2018).

San Francisco'nun kamusal mekanlarının parklardan, meydanlardan, kaldırımlardan, sokaklardan ve özel mülk açık alanlarından oluştuğu, kentin içinde yoğun ulaşım ağları barındıran, gün içerisinde yer değiştirmenin yüksek olduğu bir yapılaşmaya sahip olduğu belirtilmiştir. Bu sebeple tüm şehrin ve sokak ağının yürümeyi, bisiklete binmeyi ve toplu taşıma araçlarını kullanmayı teşvik edecek şekilde tasarlanmasının kent yoğunluğunu hafifleteceği ifade edilmiştir. Sokaklara kaldırımlara ve açık alanlara bitişik binaların canlı ve yürünebilir mahallelerin dokusunu güçlendirdiği, sokağa bakan cephelerin canlı ve davetkar yaya yolları oluşturarak kamusal mekanda kullanıcı memnuniyeti yönünden gereklidir (Anonim 2018).

- Sokak ağı

Açık alanın tasarımının ve kalitesi boyuttan daha önemli olduğu belirtilmiş, iç mekan kullanımlarını desteklemek için zemin seviyesinde ve kaldırıma bitişik açık alanlar sağlanmasına ve kamusal mekanlar kurgulanmasına önem verilmiştir. (Şekil 3.61.) Rehber, kamuya açık mekanları veya unsurları kişiselleştiren tasarımları negatif olarak tanımlamıştır. Mevcut veya planlanan açık mekan ağlarına bağlanmak için ortak açık mekanlar vurgulanmıştır. Bu mekanlar, hafta sonları da dahil olmak üzere tipik mahalle etkinlik saatleri boyunca açık ve aktif olan yerlerdir. Farklı kullanımları veya etkinlikleri teşvik etmek için daha büyük alanlarla daha küçük alanların ilişkili olmasının, insanların etkileşimi ile iç ve dış mekan kullanımları arasındaki bağlantıya daha fazla fırsat sağlamak amacıyla pencerelere, avlulara, toplanma alanlarına ve özellikle meydanlara rüzgar kırıcılar entegre edilmesinin sosyal etkileşim yönünden kritik önem taşıdığını ifade edilmiştir (Anonim 2018).

Şekil 3.61. Kaldırımın uzantısı olarak tasarlanmış açık alanlar (Anonim 2018).

- Kamusal konfor alanı

Rehber fiziksel rahatlığı en üst düzeye çıkarmak için halka açık mekanlar yönlendirilmesini ve tasarlanmasını gerekli kılmıştır. Güneş yönünün, mekanı gölgelendirmenin, gürültüyü sınırlandırmanın ve rüzgarı yönlendirmenin iklimsel konfor alanı oluşturmak açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Güneşli ve gölgeli yerlerde, sessiz ve aktif bölgelerde gündelik buluşmalar için oturma alanları tasarlanmasının kullanıcıların konforunu arttıracacağı ifade edilmiştir. Işığa, hava koşullarına karşı koruma sağlarken veya gölge için açık mekanlar tasarlarken mevsim değişikliğinin temel alınması istenmiştir. Boşlukları tanımlamak için peyzajın, yapıların ve binaların kullanılmasının güvenlik algısını oluşturacağı, açık mekanlara yaya ve bisiklet erişiminin kolaylaştırılması, otomobiller ile karşılaşmaların en aza indirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2018). (Şekil 3.62.3.63.)

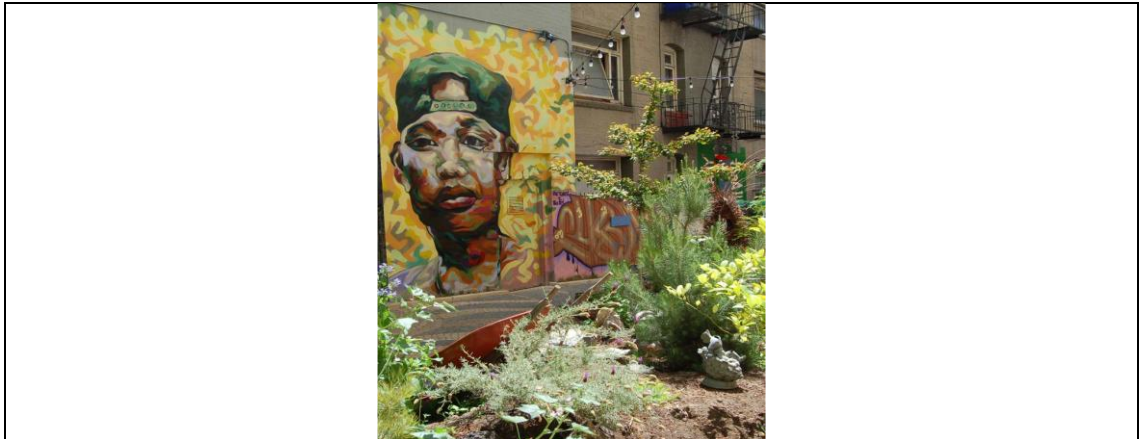
Şekil 3.62. Gölgeli oturma seçenekleri olan, oturma imkanı sunan ve rüzgardan korunaklı bir kamusal mekan örneği (Anonim 2018).

Şekil 3.63. Çeşitli oturma ve aktivite seçenekleri sunan bir kamusal mekan örneği.

- Mekan karakteri (Anonim 2018).

Farklı mahalle etkinliklerini destekleyen mekanların ve olanakların programlanması ve düzenlenmesi konusunda mahalle ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması istenmiştir. Topluluğun kültürünü veya tarihini ifade eden açık mekan ve peyzaj ilkeleri oluşturulmuştur. Çocuk oyunları için özel alanlar ve hayvanlar için ayrı alanlar sağlanmasını öneren rehber farklı kullanıcılar için tasarım faaliyetleri önermiştir. Rehber, kamusal eğitim fırsatlarına yönelik sanat, duvar resimleri ve yerel eserler kamusal mekanlarla birleştirerek yaşayan mekanlar fikrini desteklemektedir (Anonim 2018). (Şekil 3.64., 3.65.)

Şekil 3.64. Kamusal girişimlerin özgün örnekleri (Anonim 2018).

Şekil 3.65. Kamusal mekandaki mimari unsurlar, mahalle kültürünü ifade etmesi (Anonim 2018).

- Yaya ve bisiklet yolları

İyi tasarlanmış bir yaya ortamının; yürüyüşü, mekanın kalitesini, genel konforu ve güvenliği arttıracak ifade edilmiştir. Mobilyalar, aydınlatmalar, vitrinler ve tabelalar gibi yapı elemanlarının ilgi çekici kaldırımlar oluşturmak için koordine edilmesinin tasarımı güçlendireceği vurgulanmıştır. Bina girişlerinde ve açık mekanların yakınında bisiklet parkları ve oturma yerleri önerilmiştir. Rehber yönlendirmesi ile doğrudan ve sürekli bir seyahat yolu sağlamak için kaldırım hizası boyunca ağaçların ve diğer peyzaj elemanlarının tasarımda kullanılması istenmiştir. (Şekil 3.66.) Güvenli ve konforlu bir kamusal mekan için yaya aydınlatmasının mimari ve açık mekan tasarımına entegre edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Anonim 2018).

Şekil 3.66. Bisiklet şeridinin yayaları engellemeyecek şekilde konumlandırılmasına örnek (Anonim 2018).

- Kamusal mekan ve sosyal etkileşim

Rehberde, kullanımı en üst düzeye çıkarmak için her yaştan ve yetenekten insanlar için yerler tasarlanması gerektiği vurgulanmıştır. İnsanların izleyebileceği, sosyalleşebileceği ve dinlenebileceği mekanlar oluşturmak için çıkmalar ve alçak duvarlar önerilmiştir. İnsanların yalnız, çift, küçük veya büyük gruplar halinde oturması için çeşitli şekillerde tasarlanmış oturma donatılarının kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Şarj istasyonları, su fışkıyeleri gibi olanaklara sahip, yiyecek, içecek mekanları veya gazete bayileri ve büfeler gibi hizmet tesislerinin eklenmesinin kullanıcı memnuniyetini arttıracacağı belirtilmiştir (Anonim 2018). (Şekil 3.67.)

Şekil 3.67. Genişletilmiş kaldırımların farklı aktiviteler için olanak sağlaması (Anonim 2018).

3.6. Türkiye’de Kentsel Tasarım ve Kamusal Mekân Stratejileri

Bu bölümde Türkiye’de kentsel tasarımın yasal boyutu, kentleşme süreci, ilgili yasa ve yönetmelikler, araçlar ve aktörler üzerinden tartışılmıştır. Türkiye’de 1950li yıllarda batıdaki kentlere yapılan sanayi yatırımları nedeniyle kırsal alanlardan kentlere yoğun göçler yaşanmış ve kentlerde kısa sürede hızlı bir nüfus artışı gerçekleşmiştir. Artan nüfus, barınma, iş, eğitim ve sağlık hizmeti gibi ihtiyaçları da beraberinde getirmiş, kentler bu gereksinimler karşısında yetersiz kalmıştır. Göç eden insanlar kentlerde barınma ihtiyaçlarını karşılamak için gelişi güzel, kontrolsüz ve izinsiz bir şekilde yerleşmiş ve kamusal mekanlardan yoksun gecekondu alanlarını oluşturmuşlardır. Nitelsiz kentsel gelişme kent geneline nüfuz ederek, mevcut kentsel dokuda da

bozulmalara neden olmuştur. Bu çerçevede değişen yasalar ve yönetmelikler temel olarak mülkiyet ve barınma sorunlarının çözümüne odaklanmış, yapılar arasında kalan kamusal mekanlarla ilgili bir tanım getirmemiştir (Ataöv ve Osmay 2002).

Türkiye’de yapılı çevrenin tasarlanması ve üretilmesi 1985 yılında hazırlanan 3194 Sayılı İmar Kanunu’na dayalı bir şekilde uygulanmakta ve denetlenmektedir. İmar Kanunu’nda imar anlayışının temeli, uzun yıllar imar planları ile tanımlanmış niceliksel ölçülere dayanan tasarımlara, üretimlere ve parsel bazlı denetleme sistemine dayanmıştır. Parsellerin tümü için geçerli, kesin ve net olan, gelecekteki tasarım kurgusunun tamamlanmış bir durum olarak gösterildiği imar planları; yapıları tekil olarak ele almış ve kentsel dokuyla bütünlük oluşturmeyen çevresinden bağımsız mekanlar yaratmıştır (Ünlü 2006). Bu doğrultuda üretilmiş yapı kütleleri, ardında kurgusuz ve artık kamusal mekanlar oluşturmuş, kent içinde kamusal mekan ağında süreklilik sağlanamamıştır.

İmar Kanununda kamusal mekan diye bir tanım bulunmamakla birlikte, okul, yol, meydan, park, otopark, çocuk bahçesi, yeşil saha, ibadet yeri ve karakol gibi umumi hizmetlere ayrılmış alanlar için düzenleme ortaklık payı olarak yüzde kırk oranına kadar bedelsiz elde etme, daha fazla alan için belediyelere kamulaştırma yetkisi verilerek, kamusal mekanların oluşumuna dair niceliksel yönlendirmeler yapılmıştır. 1985 tarihli Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik ile sosyal altyapı olarak kamusal mekanların büyüklüklerinin nüfusa bağlı olarak hesaplanması gerektiği belirtilmiştir (Polat 2011). Bu noktada kamusal mekan kalitesinin sağlanmasında imar planlarının etkisiz bir araç olduğu görülmektedir.

Diğer yandan, planlama sürecindeki sınırlı katılım kamusal mekan geliştirme sürecini de olumsuz etkilemiştir. Yakın tarihe kadar kent planlamasında söz sahibi olan aktörler plancılar ve belediye meclisleri olmuştur. Planlama sürecinde katılımın bir aylık askı süresi ile sınırlı olması, sadece teknik bir şekilde işlemesi ve aktörlerin birbirlerinden ayrı yetki sınırlarının olması imar planlarını noktasal plan değişikliklerine açık bir hale getirmiştir. Plan değişiklikleriyle, zaten tanımsız olan kamusal mekanlar tamamen kentsel bağlamdan kopuk, parçacık alanlar haline gelmiştir.

2000li yıllara kadar kamusal mekanlar için tasarım, yenileme ve iyileştirme gibi konularda detaylı çalışmalar yapılmamıştır. Kamusal mekanlar ada ve parsellerde yükselen yapılardan geriye kalan boşluklar olarak görülmüştür. Plansız ve izinsiz yapılaşma sürecinde, niteliksiz konut alanlarının kentlerde yayılması, niteliksiz kamusal mekanları da beraberinde getirmiştir. Kat sayısının kontrolsüz artması, sokaklara doğru yapılan çıkmalar gibi biçimsel problemlere ek olarak merkezi ve yerel yönetimlerin sadece parsel bazlı bir imar politikası benimsemeleri kentsel dokunun plansız gelişmesine neden olmuştur. Kimliksiz, gerekli altyapı ve sosyal donatı imkanları bulunmayan kentsel alanlar ve tanımsız kamusal mekanlar ortaya çıkmıştır. Bu yıllara kadar ilgili yasa ve yönetmeliklerde ölçülebilir bir kamusal mekan kalitesinden söz edilmemiştir.

Ülke geneli için hazırlanan 5 yıllık kalkınma planlarında; şehircilik, mekânsal planlama, kentleşme, kentsel dönüşüm, kültürel ve doğal varlıkların korunması, bölgesel gelişmeler gibi başlıklar altında politikalar hazırlanırken kentsel planlama ve tasarıma destek verecek hükümlere de yer verilmiştir. Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Dönemi'nden itibaren niteliksiz ve kalitesiz gelişen kentsel mekanlar için kritik öneme sahip yeni yasalar ve kanun hükmünde kararnameler hazırlanmıştır. Kentleşme, yenileme, dönüştürme ve tasarlama süreçlerinde yasal dayanaklar kullanılmaya başlanmıştır.

2002 tarihli Kamu İhale Kanunu'nda ilgili belediyelerin kentsel tasarım projeleri için, jüri tarafından değerlendirilecek ödüllü veya ödüksüz yarışma yaptırabileceği ifadesi bulunmaktadır. Mimari tasarım yarışmaları ile kent dokusunda ilgili dönüşüm ve yeni oluşum bölgeleri için yenilikçi fikirlerin önü açılmıştır. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Kanunu'nda (2006) geçen “proje alan sınırlarındaki kentsel tasarım projeleri idare ve belediye tarafından yaptırılabilir” ibaresi tanımlanmıştır. Bazı durumlarda proje süreci ayrı değerlendirilerek ihale ve yarışma yapılmaksızın tasarım projelerinin yapılabilmesi anlamına gelen bu ibare belediye projelerinde farklılıklar oluşturulmaya başlanmıştır. Kamusal mekanlarda tasarıma önemli katkı sağlayan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu “sokak sağlıklılaştırma proje ve uygulaması” başlığı altında koruma ve sit alanlarını bu alanlardaki yenilemeleri, proje uygulamalarını ve detayları tanımlamaktadır. Kanunun sokak kavramını sağlıklılaştırma bağlamında yorumlaması, kaliteli kamusal mekanlar oluşturma projelerinde yasal bir dayanak oluşturmaktadır.

Ayrıca üniversitelerde kentsel tasarımın gelişmesi konusunda önemli katkılar sunmuştur. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinde yapılan Kentsel Tasarım Sempozyumları (KTUS), kentsel tasarımın güncel teorik ve uygulamaya dönük yönlerinin ele alındığı bir platform olarak oluşmuştur. Yerli ve yabancı akademisyenleri, meslek insanlarını ve siyasetçileri bir araya getirmiştir. Kentsel tasarım alanında kamusal mekanlardaki düzenlemeleri içeren çalışmaların tartışıldığı sempozyumlar yapılmıştır. 1. KTUS 1989'da "Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları", 6. KTUS 1995'te "Kentsel Tasarım ve Kentsel Mikro-ortam Tasarımı", 7. KTUS 1996'da "Temel Donatılar ve Kamusal Mekanların Tasarımı-Düzenlenmesinde Norm ve Standartlar" ve 16. KTUS 2005 yılında "Yenileşme Bağlamında Komşuluk Birimi, Sosyal ve Mekansal Boyutları" üzerine yapılmıştır. Bu sempozyumlar, sunulan bilimsel araştırmalar ve denemeler ile kentsel tasarımı genel çerçevesiyle değerlendirerek ülke platformuna taşınması ve tartışılması için bir model oluşturulmasını sağlamıştır. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Sonuç Bildirgelerinde "Kentlerde imar yönetmelikleri yerine tasarımı yönlendiren kentsel tasarım rehberleri" geliştirilmesine ve planlama sürecinin bir parçası olarak yer alması gerektiğine dikkat çekilmiştir (Özer 2015)

Türkiye'nin kent tasarımını ve gelişimini amaç edinmiş ilk uzun vadede geçerliliği bulunan stratejisi; kısa adı Kentsel Gelişme Stratejisi (KENTGES) olan 'Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı'dır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın sorumluluğunda, Cumhuriyetimizin 100. yılı olan 2023'ü ilk hedef alarak 2010 yılında hazırlanan strateji ve eylem planı kentlerin sağlıklı, güvenli ve eşitlikçi biçimlenmesine yönelik politikalar ve uygulamalar tanımlamaktadır. KENTGES'in hazırlanmasında 2009'da sonuçlanan Kentleşme Şurasının Komisyon Raporlarını ve Sonuç Bildirgesi, DPT'nin Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesinde yer alan Türkiye'de kentleşmeye ilişkin tespit ve değerlendirmeler, Dokuzuncu Kalkınma Planı Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, BM'nin Habitat, Mekânsal Planlama Rehberi, Gündem-21 ve ilgili strateji ve eylem planları, Avrupa Kentsel şartı belgeleri gibi pek çok ulusal ve uluslararası belge dikkate alınmıştır (Anonim 2010).

KENTGES’de kentlerin yaşam standardının yükseltilmesi düşüncesi temel alınmıştır. Esas amacı, kentlerimizin yaşanabilirlik seviyesinin, mekan ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi ile ekonomik, sosyal ve kültürel yapıların güçlendirilmesini sağlayan bir yol haritası oluşturulmasıdır. Mekânsal planlama sistemini yeniden yapılandırmak, yerleşmelerin yaşam ve mekan kalitesini arttırmak, yerleşmelerin ekonomik ve toplumsal yapılarını güçlendirmek KENTGES’in temel stratejileri arasında yer almaktadır (Anonim 2010).

Bu kapsamda KENTGES de, kamusal mekanda kalitenin sağlanmasına katkıda bulunabilecek başlıklar ve ilgili yetkili merciler (ilgili bakanlıklar, belediyeler, üniversiteler, meslek odaları, yerel halk) şu şekilde sıralanabilir (Anonim 2010).

- Kent merkezlerinin mekan kalitesini yükselten uygulamaların yapılması ve denetlenmesi,
- Kent içi ulaşımında yaya ulaşımı ve bisiklet kullanımını destekleyen tasarımlar doğrultusunda uygulamaların yapılması,
- Kamusal mekanlar açısından kritik öneme sahip kentsel donatı ve hizmetlerin kent, semt ve mahalle boyutlarında dengeli ve yeterli dağılımının sağlanması,
- Açık ve yeşil alanlarla yerleşmelerde yeterli ve bütüncül bir şekilde oluşturulması,
- Gerekli önlemler uygulanarak toplum ve mekan güvenliğinin sağlanması,
- Kente dair tarihsel ve doğal tüm öğelerin korunması, ortak kent kimliğini vurgulayan tasarım rehberlerinin oluşturulması ve denetlenmesi.

Böylece KENTGES ile, Türkiye’deki kamusal mekanların tasarım kriterlerine ilişkin yasal altyapı daha belirgin ve uygulanabilir seviyeye ulaşmıştır. 2014 yılında ise, İmar Kanunu’nun yeni yönetmeliği olarak yürürlüğe giren Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinde, ilk kez kentsel tasarım projesinin ve kentsel tasarım rehberinin tanımının yapıldığı, kentsel tasarım projelerine dair esasların belirtildiği görülmektedir. Bu yönetmelik kamusal mekan tasarımlarında kalite kriterlerinin uygulanması için kritik bir önem taşımaktadır (Anonim 2016).

Kurumsal boyutta ise, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kapsamında 2014 yılında Mekansal Düzenleme Genel Müdürlüğü'ne bağlı Kentsel Tasarım Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu birim kentlerin marka değerini arttıracak özel proje alanlarında, TOKİ tarafından gerçekleştirilecek uygulama alanlarında, riskli olduğu belirlenen binalarda ve alanlarda projelerin gerekliliklerini yerine getirmesinde rol almaktadır. Kentsel Tasarım Daire Başkanlığı ile planlanan proje ve uygulamalarda tasarım kriterlerine ilişkin bir çerçeve modeli üretilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçeve modeli üretecek çalışma grubunda disiplinler arası ilişki, kentsel tasarım projelerinin esasları ve beklentileri çerçevesinde uzmanlar belirlenmiştir (Çubuk 2015). Bu çalışma ile 2015 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın da desteğiyle Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi kentsel tasarım rehberleriyle ilgili bir proje hazırlamıştır. Türkiye'de kamusal mekanları kapsayan ve kalite ilkelerini belirleyici önemli bir adım olan bu çalışma amaç, hedef kitle, statü, içerik ve belirlediği ilkeler yönünden incelenmiştir (Anonim 2016).

Tasarım ve planlama süreçlerinin birlikte ilerlemesi gerektiğini öngören çalışma; farklı ölçeklerdeki planlama çalışmaları için uygun "kentsel tasarım araçlarının" belirlenmesine önem vermiştir. Ülkemizde kentsel kalitenin sağlanmasında yol gösterici bir araç olması beklenerek hazırlanan bu çalışmada, verilerin planlama ve kentsel tasarım ilişkisinin sağlam bir şekilde oluşturulmasında ve kentsel tasarım rehberlerinin uygulanabilir bir formda sunulmasında yararlı olması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, nitelikli kentsel tasarımın tanımının ve ilkelerinin açıklanması ve Türkiye'de kent, semt ve mahalle ölçeğinde uygulanabilecek kentsel tasarım araçları için kapsamlı bir çalışma ortaya konmuştur.

Tasarım rehberleri ile bölgeye ve döneme göre ulaşılabilecek hedeflerin bazılarının daha fazla önem kazandığını belirten çalışma; ekonomik canlılık, sosyal denge, kültürel miras gibi hedefleri öncelikle analiz etmektedir. Geniş kapsamlı bir hedef kitlesi olan bu çalışma; uygulama yapılacak bölgeye göre çeşitlilik göstererek yetkili makamlara, ilgili kamu kurumlarına, sivil toplum örgütlerine, topluluklara ve mekânsal tasarımla ilişkili her bireye yöneliktir.

Ülkemizde kentsel tasarım araçları çerçevesinde yapılmış bu kapsamlı çalışma sunduğu literatür dayanakları, detaylı rehber analizleri ve Türkiye için önerileriyle birlikte kritik bir öneme sahiptir. Çalışmanın Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi tarafından Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile yapılmış olması, ilgili hükümlere ve yasal altyapıya da yol gösterici olacağı niteliğindedir.

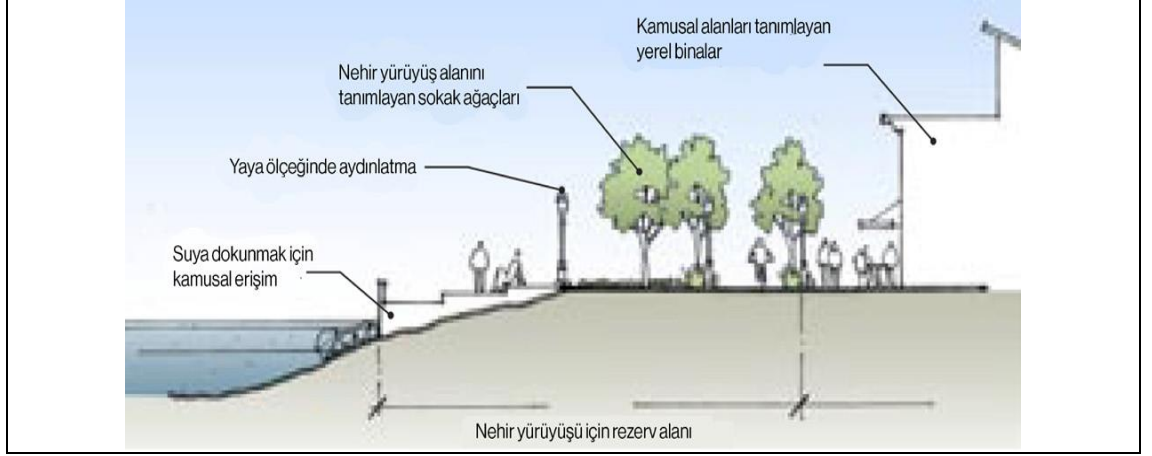
Çalışmanın hazırlanmasında literatür araştırması temel alınmıştır. Üç ciltten oluşan çalışmanın birinci cildinde, kentsel tasarım süreci, etkili faktörler ve gelişmiş ülkelerdeki çalışmalardan örneklerin detaylı analizi yer almaktadır. Ülke analizlerinde, yerel yönetimin kendi içerisinde farklı bölgelere göre farklı planlama politikalarına ihtiyaç duyduğu sonucu çıkmıştır. Bu amaçla, master planlar, kentsel tasarım özetleri, çerçeveleri, kodları ve rehberleri gibi araçlar tanımlanmıştır.

İkinci ciltte kentsel tasarım rehberlerinin sistemi irdelenmiş, içeriği ve ilkeleri tanımlanmıştır. Kamusal mekanların kalite kriterlerine yönelik kapsamlı ilkeler içeren bu bölümde kimlik ve kaliteyi kazandırmak, mekânın özgünlüğünü vurgulamak, mekân kalitesini bakımla sürdürmek, mekâna detaylarla değer kazandırmak ve mekânsal detaylar ile farklılığı hissettirmek ilk hedefler arasında sunulmuştur. Mekânsal kaliteyi oluşturduğu vurgulanan ara yüz ve bina tasarımına yönelik detaylar açıklanmıştır. Çalışmada dış mekan kalitesi; canlı ara yüzler, bina elemanları, zemin kaplamaları, bina boyutu ve ölçek ilişkileri, işlevsel çeşitlilik ve güvenlik duygusu başlıklarını içermektedir (Anonim 2016b).

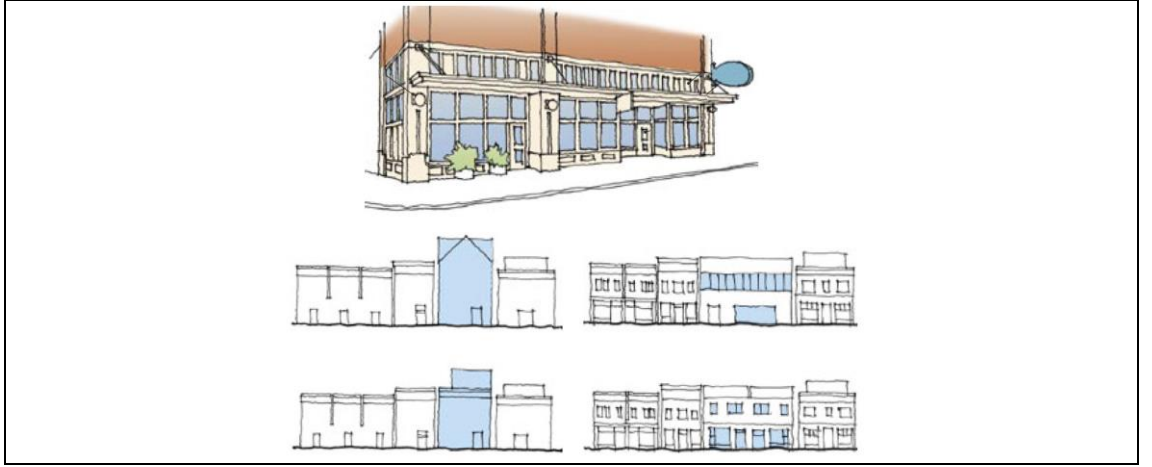
Çalışmaya göre bina kütlelerini geri çekmek ve aralarında geçişlere imkan verecek boşluklar tanımlamak sokak dinamiğini arttıracaktır. (Şekil 3.68.) Sokaklara kendilerine özgü işlev vermek, kimlik tanımlamak kullanıcılara ‘yer’ duygusunu hissettirecektir. Sokakları binaların cephe sınırları ile tanımlamak sokağı çekici kılacaktır. Kamusal mekanların kimliğini vurgulamak ve ritim oluşturmak, giriş kat seviyesinde ilgi çekici kullanımlara yer vermek canlılığı arttıracaktır.

Çalışmada bina ölçeği sokakla ve çevre yapılarla ilişkilendirilmiştir. Bina derinliklerinin doğal iklimlendirmeye uygun şekilde tasarlanması ve yüksekliğinin çevresi ile dengeli

olması önerilmiştir. (Şekil 3.69.) Köşe parsellerdeki kamusal mekanların daha fazla nitelik yükleneceği ve odak noktası görevi göreceğinden dikkatli detaylandırılması gerektiği belirtilmiştir.

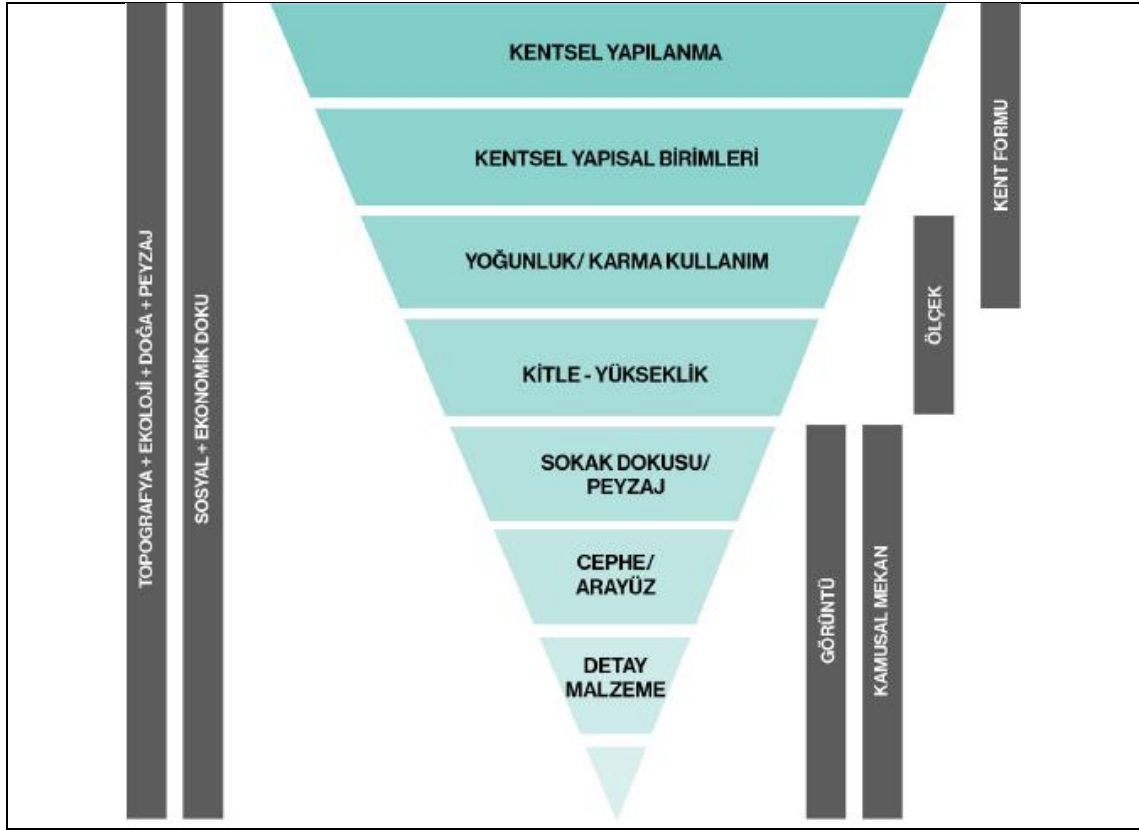
Şekil 3.68. Dış mekân çekiciliği için cephe, ölçek, odaklar ve kentsel donatılar çok boyutlu ele alınması (Anonim 2006d).

Şekil 3.69. Sokak aksı düşeyde orantılı tasarımlar ve binaların yan yana gelişinde çözümler sunulması (Anonim 2006d) (Metinde referans yok)

Çalışma, kamusal mekanları yaşanan yerler olarak gördüğü için zaman içerisinde fonksiyonel değişime nasıl yanıt vereceğinin belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Kamusal mekanların çok işlevli olduğunda dönüşümlerinin kolaylaşacağı ifade edilmiştir.

Bu ilkelerin uygulanabilirliği bağlamında, düzenlenmesi gereken kentsel tasarım öğeleri de açıklanmıştır. Şekil 3.54’te kamusal mekanın kapsamı ve içeriği tanımlanarak, tasarım sürecinde dikkat edilmesi gereken uygulamaların sokak dokusunda, cephelerde ve malzeme detaylarında olduğu gösterilmiştir.

Şekil 3.70. Kentsel Tasarım Öğeleri (Anonim 2011)

Çalışmada tasarım rehberleri mekan boyutunda analiz edilmiş ve kamusal mekanda olması gereken bazı kriterler ortaya çıkmıştır. Mekanları yaşayan insanların gereksinimlerine saygı duyarak tasarlamak, toplum kültürünün ve mirasının korunması amacıyla mekana kimlik kazandırmak öncelikler arasında tutulmuştur. Ulaşım imkanları arasında mutlaka bisiklete yer verilmesi ve yaya yolu bağlantıları sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Kamusal mekanın bağlantılı sokaklarla ve ilişkili binalarla uyumlu tasarlanması çevre ile bağlılığını göstermektedir. Kentsel donatıların çeşitliliği ve uygulanış şekli önem taşımaktadır. Tüm uygulama süreçlerinde mutlaka estetik tatmin de gerekli ilkeler arasında sayılmıştır.

Kamusal mekanları insan ölçeğinde değerlendiren çalışma, tasarım ilkelerini kullanıcıya yönelik konfor, canlılık, güven ve yürünebilirlik başlıkları altında toplamıştır. İnsanların çeşitli fiziksel aktiviteler (yürüme, oturma, ayakta durma vb.) gerçekleştirdiği, her yaştan insanın bulunduğu ve özgürce hareket edebildiği kamusal mekanlarda kendilerini konforlu hissedecekleri belirtilmiştir. Günün geniş saat dilimlerinde aktif olan, cazip ve kalabalık kamusal mekanların canlı olmaları sebebiyle tercih edileceği vurgulanmış, gece saatlerinde rahat kullanılan, çevre kirliliği olmayan, bisiklet yolları ve yürüme olanakları bulunan mekanlarda yoğun bir güven hissi olacağı ifade edilmiştir. Kamusal mekanların temelinde insan olduğu için yolların yaya öncelikli tasarlanması ve insan ölçeğinde yapılaşmaların olması gerektiği belirtilmiştir.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmanın üçüncü cildi ise, kentsel tasarım konusunda Türkiye’deki mevzuatı analiz ederek, ülkemizde kentsel tasarım mevzuatının ve araçlarının gelişmesi için öneriler sunmaktadır. Bu çalışma sonrasında yerel yönetimler için kentsel tasarım rehberi hazırlama el kitapları oluşturulmuştur. Yakın gelecekte belediyelerin kentsel tasarım rehberleri hazırlamak için çalışmalara başlayacağı düşünülmektedir.

Özetle, artık kentlerimizde yaşam kalitesini yükseltmek ve nitelikli kamusal mekânlar yaratmak ancak kentsel tasarım ile mümkündür. Planlama süreciyle kentsel tasarım bütünleştirildiğinde, yaşanabilir, canlı, güvenli ve insan ölçeğinde kamusal mekanlar gelişebilir. Bu bölümde anlatılanlar kapsamında “Türkiye’deki kamusal mekan kalitesinin artırılması için tasarım rehberlerine ihtiyaç vardır” hipotezi doğrulanmıştır.

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu bölümde Edinburgh, Bath, Blyth, Tonsley, Hong Kong, Cambridge ve San Francisco için geliştirilmiş kentsel tasarım araçlarında yer alan kamusal mekanlarla ilgili tasarım ilkelerinin, literatür araştırmasıyla ortaya koyulan kamusal mekan kalite bileşenleriyle ne kadar örtüştüğü incelenmiştir. Kuramsal kısımda kamusal mekan kalite kriterleri üzerine değerlendirmeler sonucunda kaliteli kamusal mekan oluşturmak için; iki başlıkta toplanmış sosyal ve fiziksel boyutlarının karşılanması gerekmektedir. Kentsel tasarım araçlarının analizinde elde edilen; kentlerin fiziki özellikleri ve kamusal mekanları tasarlama şekilleri bu boyutlar üzerinden değerlendirilmiştir. Rehberlerin kalite bileşenlerini uygulama alanları incelendiğinde, kamusal mekanda kaliteyi sağlamak için bileşenleri nasıl sonuçlandırdığı elde edilmiştir.

Kamusal mekan koşulları, sosyal ve fiziksel boyutlar ile irdelendiğinde mekan kalitesinin seviyesi analiz edilebilecektir. Bu doğrultuda rehberlerin kamusal mekanda fiziksel ve sosyal boyutları sağlama durumları analiz edilmiştir . Çizelge 4.1., 4.2.'de kamusal mekanın fiziksel boyutu, çizelge 4.3. ve 4.4. te kamusal mekanın sosyal boyutu analiz edilmiştir. Rehberlerin analizi sonucunda her rehberin farklı bileşenler üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Bu nedenle kamusal mekanı daha kaliteli hale getirecek ölçütler için kullanılan yöntemler farklılık göstermiştir. Uygulama alanlarında çeşitlilik olmasından dolayı, bu tablolarda bileşenlerin ne şekilde uygulandığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.1. Kentsel tasarım rehberlerinin fiziksel boyut analizi (1. Kısım)

FİZİKSEL BOYUT			REHBERLER						
ÖLÇÜTLER	BİLEŞENLER	UYGULAMA ALANI	EDİNBURGH	BATH	BLYTH	TONSLEY	HONG KONG	CAMBRIDGE	SAN FRANCISCO
Biyinsel çeşitlilik ve uygunluk	Devamlılık ve ritim	Cepheler	✓	✓	✓	✓	✓		✓
		Binalar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Düzen	Formlar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	Kapalılık			✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ekolojik verimlilik	Uygun arazi kullanımı	Binalar	✓		✓	✓	✓	✓	✓
		Dış mekanlar	✓		✓		✓		✓
	Doğal kaynak korunumu	Aydınlatma			✓		✓	✓	
		Ulaşım	✓	✓	✓				
	Enerji verimliliği	Bitkilendirmeler		✓		✓	✓	✓	
		Malzemeler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Geri dönüşüm	Kent mobilyaları			✓				✓
		Malzemeler		✓	✓	✓		✓	✓
Erişilebilirlik	Hareket kolaylığı ve devamlılığı	Aydınlatma		✓	✓	✓	✓	✓	
		Bitkilendirmeler	✓		✓			✓	✓
		Kent mobilyaları	✓	✓			✓	✓	
		Malzemeler	✓		✓	✓	✓		✓
	Mekan ve bağlantı sürekliliği	Sokaklar		✓		✓		✓	✓
		Dış mekanlar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Yaya-yaşıtlı ayrımı ve yaya önceliği	Dış mekanlar				✓	✓	✓	✓
		Sokaklar	✓	✓	✓		✓	✓	✓
		Kent mobilyaları		✓	✓	✓	✓		✓
Esneklik	Adapte olabirlik	Dış mekanlar		✓	✓				✓
	Çok amaçlı kullanım	Binalar	✓	✓	✓		✓	✓	
		Dış mekanlar	✓	✓		✓	✓	✓	✓
		Kent mobilyaları			✓				✓
	Zamansal kullanım çeşitliliği	Binalar	✓			✓	✓	✓	✓
		Dış mekanlar		✓				✓	
		Kent mobilyaları			✓			✓	

Çizelge 4.2. Kentsel tasarım rehberlerinin fiziksel boyut analizi (2. Kısım)

FİZİKSEL BOYUT			REHBERLER						
ÖLÇÜTLER	BİLEŞENLER	UYGULAMA ALANI	EDİNBURGH	BATH	BLYTH	TONSLEY	HONG KONG	CAMBRIDGE	SAN FRANCISCO
İşlevsel çeşitlilik ve uygunluk	Karma kullanım	Binalar			✓	✓	✓		✓
		Dış mekanlar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Zemin katlar	✓	✓		✓	✓		✓
	Kentsel bağlama uygunluk	Dış mekanlar			✓			✓	✓
		Binalar	✓	✓	✓		✓		
Konfor	Ergonomiklik	Cepheler		✓	✓				
		Malzemeler	✓	✓	✓		✓	✓	✓
		Kent mobilyaları	✓		✓		✓	✓	✓
	Geçirgenlik	Binalar			✓	✓			
		Bitkilendirme		✓	✓		✓	✓	✓
		Zemin katlar	✓				✓		✓
	Görsel uygunluk	Binalar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Kent mobilyaları			✓				✓
		Malzemeler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	İklimsel şartlara uygunluk	Dış mekanlar	✓		✓		✓	✓	✓
		Bitkilendirmeler	✓	✓		✓	✓		✓
		Su elemanları				✓	✓		✓
		Binalar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Kent mobilyaları		✓				✓	✓
		Malzemeler	✓		✓	✓	✓		✓
	Teknik yeterlilik	Dış mekanlar			✓	✓	✓	✓	
		Altyapı		✓			✓		✓
		Kent mobilyaları	✓	✓	✓		✓	✓	✓
		Cepheler	✓				✓	✓	✓
	Yoğunluk	Dış mekanlar	✓	✓	✓			✓	✓
		Aydınlatmalar		✓	✓			✓	✓
		Bitkilendirmeler	✓		✓	✓	✓		

Çizelge 4.3. Kentsel tasarım rehberlerinin sosyal boyut analizi (1. Kısım)

SOSYAL BOYUT			REHBERLER						
ÖLÇÜTLER	BİLEŞENLER	UYGULAMA ALANI	EDİNBURGH	BATH	BLYTH	TONSLEY	HONG KONG	CAMBRIDGE	SAN FRANCISCO
Algılanabilirlik	Estetik	Cepheler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Malzemeler	✓		✓	✓	✓	✓	
		Su elemanları ve bitkilendirmeler		✓		✓	✓	✓	✓
		Kent mobilyaları ve sanat eserleri	✓	✓	✓		✓		✓
		Aydınlatmalar		✓		✓	✓	✓	
	Ölçek	Binalar	✓	✓	✓		✓	✓	✓
		Bitkilendirmeler	✓			✓			
	Okunabilirlik	Aydınlatmalar		✓	✓	✓	✓		✓
		Kentsel imgeler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Tanımlı olma	Binalar	✓		✓	✓		✓	✓
		Dış mekanlar	✓	✓	✓			✓	✓
	Yönlendirme	Binalar	✓	✓					✓
		Bitkilendirmeler				✓		✓	✓
		Aydınlatmalar		✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Kent mobilyaları		✓	✓		✓		✓
Anlam	Yerel bağlam	Dış mekanlar	✓	✓		✓	✓		
		Bitkilendirmeler			✓	✓		✓	✓
		Cepheler	✓	✓	✓		✓	✓	✓
		Malzemeler ve detaylar	✓	✓	✓	✓	✓		
	Evrensellik	Dış mekanlar	✓	✓	✓	✓		✓	✓
		Aktivite türleri	✓	✓		✓		✓	✓
	İmaj	Dış mekanlar	✓		✓			✓	✓
		Zemin katlar					✓	✓	
		Malzemeler	✓	✓	✓	✓	✓		
	Kimlik	Binalar	✓	✓			✓	✓	✓
		Malzemeler	✓	✓	✓	✓		✓	
	Tarihsellik ve kalıcılık	Cepheler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Aktivite türleri	✓	✓	✓				✓
		Sokaklar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Sembolik değer	Binalar		✓	✓		✓		
		Dış mekanlar	✓					✓	✓

Çizelge 4.4. Kentsel tasarım rehberlerinin sosyal boyut analizi (2. Kısım)

SOSYAL BOYUT			REHBERLER							
ÖLÇÜTLER	BİLEŞENLER	UYGULAMA ALANI	EDİNBURGH	BATH	BLYTH	TONSLEY	HONG KONG	CAMBRIDGE	SAN FRANCISCO	
Deneyim	Aidiyet ve bağ kurma	Sanatsal öğeler			✓			✓	✓	
		Dış mekanlar	✓	✓			✓	✓	✓	
	Hissetme	Binalar	✓		✓					
		Bitkilendirmeler			✓	✓	✓	✓	✓	
	Hoşnuttuk	Dış mekanlar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	Merak ve keşfetme	Sanatsal öğeler				✓	✓	✓	✓	
		Dış mekanlar	✓	✓	✓	✓	✓			
		Kent mobilyaları		✓		✓		✓	✓	
	Aktif ve pasif etkileşim	Görsel süreklilik	Zemin katlar	✓				✓		
			Bitkilendirmeler		✓			✓	✓	
Binalar			✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Aydınlatmalar			✓	✓		✓			✓	
Aktivite çeşitliliği		Dış mekanlar		✓		✓	✓		✓	
		Bitkilendirmeler		✓	✓				✓	
		Zemin katlar	✓		✓		✓	✓	✓	
		Kent mobilyaları		✓	✓	✓	✓		✓	
		Malzemeler	✓		✓	✓		✓		
Kullanıcı çeşitliliği		Aktivite türleri	✓	✓		✓	✓		✓	
		Kullanım zamanları	✓	✓	✓			✓	✓	
		Dış mekanlar			✓	✓	✓		✓	
		Kent mobilyaları		✓			✓		✓	
Cazibe		Aktivite türleri				✓	✓	✓	✓	
		Kent mobilyaları		✓		✓	✓	✓	✓	
Kent manzaraları		Binalar	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
		Bitkilendirmeler		✓			✓	✓		

Çizelge 4.5. Kentsel tasarım rehberlerinin sosyal boyut analizi (3. Kısım)

SOSYAL BOYUT			REHBERLER						
ÖLÇÜTLER	BİLEŞENLER	UYGULAMA ALANI	EDİNBURGH	BATH	BLYTH	TONSLEY	HONG KONG	CAMBRIDGE	SAN FRANCISCO
Güvenlik	Suç ve kazalara karşı koruma	Dış mekanlar	✓	✓	✓	✓	✓		✓
		Binalar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Sokaklar			✓	✓	✓		✓
		Aydınlatmalar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
	Trafik denetimi	Malzemeler		✓	✓	✓		✓	✓
		Kent mobilyaları	✓			✓	✓	✓	✓
		Bitkilendirmeler		✓	✓	✓	✓	✓	
Kontrol	Kişiselleştirme	Kent mobilyaları		✓	✓	✓			
		Dış mekanlar	✓	✓			✓	✓	✓
	Kullanım alışkanlığı	Aktivite türleri					✓	✓	✓
		Zemin katlar	✓	✓		✓	✓		
	Sahiplenme	Binalar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Bitkilendirmeler			✓				✓
		Sanat eserleri	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Psikolojik konfor	Mahremiyet	Bitkilendirme		✓					✓
		Zemin katlar	✓		✓		✓		
		Kent mobilyaları		✓			✓		✓
	Güvende hissetme	Dış mekanlar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
		Binalar	✓		✓	✓			
	Dinlenme	Su elemanları ve bitkilendirme			✓		✓	✓	✓
		Kent mobilyaları	✓	✓	✓		✓		✓
		Malzemeler	✓			✓		✓	✓

Edinburgh Kentsel Tasarım Rehberinde kamusal mekan uygulamaları için verdiği tasarım fikirlerini kentin zengin tarihi dokusuna dayandırması kent karakterini destekleyici etkidir. Genellikle yapılacak değişikliklerin ve yenilemelerin kültürel mirasa saygılı olmasına önem veren tasarım fikirleri bulunmaktadır. Cephe tasarımları ile biçimsel uyum sağlayarak tarihi dokuyu ve yerel bağlama uygunluğu desteklemiş ve estetik görünüm oluşturmuştur. Binaların boyutları, bitkilendirme şekilleri ve yere özgü kentsel mobilyası seçimleriyle kent yapısını ve kullanıcı ihtiyaçlarını destekleyici yönlendirmeler yapmıştır.

Bath Kamusal Mekan Çerçevesi tasarımların insan hareketini temel alarak yapılması gerektiğini belirtmiştir. Yaya erişimi üzerine kurulu kamusal mekanlar beraberinde güçlü sokak ağını getireceği düşüncesiyle erişilebilirlik ölçütü öne çıkmıştır. Bina kütlelerinin ve sokakların oranını yapılı çevreye göre değerlendiren rehber, mevcut sokak mirasını korumuş ve yeni tasarımların da destekleyici nitelikte olması gerektiğini belirtmiştir. İnsan ölçeği üzerinden hazırlanan çerçeve ile kalite ilkelerinin yönlendirildiği görülmektedir. Kullanıcıların kamusal mekandan beklentilerini sağlayıcı tasarım hedefleri bulunmaktadır.

Blyth Kentsel Tasarım Rehberi ve Kamusal Mekan Stratejisi kentin fiziksel konumu ve insan ihtiyaçları üzerine tasarım kriterlerini biçimlendirmiştir. Erişilebilirliğe ve etkileşime yönelik Tarihi dokunun kamusal mekanda hissedilmesini ve yaşamasını amaçlayarak sokak peyzajını, kent silüetini, görsel sürekliliği koruyucu yönlendirmeler yapmaktadır. Erişilebilirlik ve kent silüeti üzerine

Tonsley, Adelaide Kentsel Tasarım Rehberi kamusal mekanın aktif ve canlı olması prensibine dayanmaktadır. En iyi kamusal mekan kalitesini oluşturmayı amaçlayan rehber, belirlenen ilkelerin ülke genelinde etkili olması için geniş kapsamda değerlendirmiştir. Tüm kullanıcılara, geniş zaman dilimlerinde farklı seçeneklerle kamusal mekanı deneyimleme imkanı sunmuştur. Rehber yönlendirmeleri ile kent mekanlarında kamusal mekan kalite kriterleri sağlanmaktadır.

Hong Kong Kentsel Tasarım Rehberi yaya erimi ve konforu, odak noktalar ve yönlendirici peyzaj tasarımları üzerinde durmuştur. Yaya hareketlerini temel olarak alan rehber bu bağlamda; açık alanları, bina konumlarını, sokak ağını, kentsel öğeleri ve peyzaj elemanlarını birlikte kurgulamıştır. Kullanıcı odaklı hareket ederek kamusal mekanda optimum kaliteyi sağlamıştır.

Cambridge Kentsel Tasarım Rehberi kamusal mekan kalitesini arttırmak ve yerel yönetim uygulamalarına destek vermek amacıyla hazırlanmıştır. Bu doğrultuda belirtilen tasarım ilkeleri kent genelinde yasal dayaağı sağlanarak uygulanabilecektir. Kamusal mekanda

insan ölçeğinin öneminin belirtildiği rehberde, tasarımlar sokak algısını koruyacak ve destekleyecek niteliktedir.

San Francisco Kentsel Tasarım Rehberi yüksek yoğunluklu ve karma kültüre sahip kamusal mekanlar için tasarım fikirleri vermektedir. Yüksek yoğunluklu kentte tasarımlar güvenlik kriterini temel almaktadır. Bina yerleşimleri, boyutları ve sokak üzerindeki etkisi ile detaylı ilgilenen rehber, güvenliği doğrudan sağlayan öneriler sunmuştur. Kamusal mekanın temelinde insan ve insan gereksinimleri olduğu düşüncesinden hareketle, kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik fikirler sunulmuştur. Mevcut politika ve mevzuatları dayanak alarak, öne sürdüğü kriterlerin geçerliliğini arttırmaktadır.

Tüm rehberlerde uygulama alanı farklılık gösterse de kamusal mekanda kalitenin sağlanması için öneriler ve yönlendiriciler bulunmaktadır. Böylece çalışma kapsamında yedi kentsel tasarım aracı örneği incelenerek kamusal mekan tasarımında dikkat edilen kriterler saptanmıştır. Araçların kamusal mekanları insan ölçeğinde ve kentsel bağlamla ilişkili yorumladıkları gözlenmiştir. Analiz sonucunda “kaliteli kamusal mekânlar oluşturmak için kentsel tasarım araçları kullanılmalıdır” hipotezi doğrulanmıştır.

5. SONUÇ

Kamusal mekanlar farklı noktalardan insanları bir araya toplayan, ihtiyaçlarını karşılayacak tüm imkanları sunan ve toplumsal bütünlüğü oluşturan kentsel mekanlardır. Kent kültürünü yaşatmak ve günlük aktiviteleri gerçekleştirmek için kamusal yaşamda büyük öneme sahiptir. Bu nedenle kent içerisinde dengeli ve nitelikli kamusal mekanlar tasarlanmalıdır.

Bu çalışmada, Türkiye’de kentsel tasarımla ilgili mevzuat ve uygulamalar henüz gelişme aşamasında olduğundan kamusal mekan kalitesinin sağlanmasında tasarım ve uygulama aşamasında yönlendirici olması için yurtdışındaki “Kentsel Tasarım Araçları” araştırılmıştır. Ülkemizde nasıl nitelikli bir kamusal mekan oluşturulacağına dair bir yol sunan bu çalışmada tanımlanan ilkeler farklı ölçeklerde ve konumlarda, farklı amaçlara yönelik kamusal mekanlar tasarlanırken referans değeri taşımaktadır. Bu çalışma, tüm katılımcılar için kamusal mekanın tasarım sürecinden uygulama ve denetleme süreçlerine kadar her aşamada kullanılabileceği ilkeler içermektedir. Çalışmada, yeni kamusal mekanların tasarımlarında veya mevcut kamusal mekanların yenilenmesinde, kalite ölçütleri kullanılarak mekandaki eksikliklerin ve gerekliliklerin belirlenmesi ve tasarımın hangi kriterler doğrultusunda hazırlanması gerektiği tanımlanmıştır.

Kamusal mekan üzerine yapılmış araştırmalar sonucunda kamusal mekanlarda kalitenin sağlanabilmesi için sosyal, fiziksel, ekonomik ve ekolojik boyutların geliştirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Çalışma mimarlık alanında olduğu için mekânsal kalitede fiziksel ve sosyal boyutlar üzerinden hangi ölçütlerin hangi bileşenlerle ve tasarım ilkeleriyle sağlanabileceği uygulama alanları üzerinden tanımlanmıştır. Aşağıdaki tablolarda kamusal mekanlarda kalitenin sağlanması için uygulanacak ilkeler yer almaktadır. (Çizelge 5.1.,5.2.,5.3.,5.4.,5.5.,5.6.,5.7.,5.8.)

Çizelge 5.1. Kamusal mekan kalitesi, fiziksel boyut (1. kısım)

KAMUSAL MEKANDA KALİTENİN FİZİKSEL BOYUTU			
Ölçütler	Bileşenler	Uygulama alanı	İlkeler
Bicimsel çeşitlilik ve uygunluk	Devamlılık ve ritim	Cepheler Binalar	Bina yüksekliklerini ve cephedeki boşlukları/hareketleri dengeli ve düzenli bir şekilde devam ettirmek
	Düzen	Formlar	Kamusal mekan sınırlarını belirgin bir şekilde tanımlamak
	Kapalılık		Bina kütleleri ve boşlukları arasında denge kurarak kullanıcıların mekanı daha iyi algılamasını sağlamak
Ekolojik verimlilik	Uygun arazi kullanımı	Binalar Dış mekanlar	Arazi topoğrafyasıyla uyumlu yapılaşma sayesinde doğal-yapılı çevre arasında denge sağlamak
	Doğal kaynak korunumu	Aydınlatma Ulaşım	Kamusal mekanlarda yenilebilir enerji sistemlerinden faydalanmak, CO2 salınımını azaltmak
	Enerji verimliliği	Bitkilendirmeler Malzemeler	Sert - yeşil zemin oranını dengeleyerek, iklimi uygun zemin ve cephe kaplamaları seçerek kamusal mekanda ısı adası oluşumunu engellemek
	Geri dönüşüm	Kent mobilyaları Malzemeler	Kamusal mekanda kullanıcıları geri dönüşüme teşvik edecek kent mobilyaları yerleştirmek Mekan tasarımında geri dönüşmüş/dönüştürülebilir malzemeler kullanmak
		Aydınlatma Bitkilendirmeler Kent mobilyaları Malzemeler	Sokak ağmı, hedef mekana doğru yapılan hareketi gösterecek şekilde aydınlatmak İnsanların hareketlerini zorlaştırmamak için sert-yumuşak zemin tasarımında hareket yönlerini ve eğilimlerini göz önünde bulundurmamak Çeşitli kent mobilyalarını (aydınlatmalar, bilgilendirici ve yönlendirici tabelalar, bankalar) amaçna uygun olarak; yayaların aktif biçimde kullandıkları ağlar üzerinde konumlandırmak Kullanıcıların yürüme konforuna uygun zemin malzemeleri kullanmak
Erişilebilirlik	Mekan ve bağlantı sürekliliği	Sokaklar Dış mekanlar	Hedef mekana ulaşmak için farklı yerlerden gelen ve kademeli olarak birleşen sokaklar kurgulamak Kullanımı arttırmak için kamusal mekanları birbirleri ile bağlantılı olarak yerleştirmek Kamusal mekanları kentsel işlevlerle ilişkili olarak ve hareket ağı üzerinde kurgulamak
		Dış mekanlar	Kamusal mekanları kent içinde yürünebilir mesafe aralıklarında kurgulamak
	Yaya-yaşıt ayrımı ve yaya önceliği	Sokaklar	Kullanıcı çeşitliliği düşündürek; bisiklet ve yaya yolları ile toplu taşımayı bir bütün olarak kurgulamak
		Kent mobilyaları	Yaya-taşıt ilişkisini düzenleyecek peyzaj tasarımı yapmak ve yaya önceliğini ifade edecek işaret levhaları kullanmak

Çizelge 5.2. Kamusal mekan kalitesi, fiziksel boyut (2. kısım)

KAMUSAL MEKANDA KALİTENİN FİZİKSEL BOYUTU				
Ölçütler	Bileşenler	Uygulama alanı	İlkeler	
Esneklik	Adapte olabilirlik	Dış mekanlar	Gelecekteki ihtiyaçlara uygun sağlayabilecek, değişebilir-dönüştürülebilir, gerektiğinde başka mekanlarla birleştirilebilir mekanlar tasarlamak	
	Çok amaçlı kullanım	Binalar	İşlevsel açıdan eskiyen binaları yeniden işlevlendirmek, binalara farklı zamanlarda aktif olarak kullanılabilecek işlevler tanımlamak	
		Dış mekanlar	Aynı anda farklı etkinliklerin düzenlenebileceği alt mekanlar kurgulamak	
		Kent mobilyaları	Etkinliklere göre düzenlenebilecek hareketli kent mobilyaları kullanmak	
	Zamansal kullanım çeşitliliği	Binalar	Günün farklı saatlerinde hizmet verebilecek işlevler tanımlamak	
		Dış mekanlar	Farklı saatlerde veya yılın farklı dönemlerinde yapılacak etkinliklere uygun esnek mekanlar tasarlamak	
		Kent mobilyaları	Farklı mevsimlerde ve günün tüm saatlerinde kullanılabilecek nitelikte kent mobilyaları seçmek	
		Binalar	Farklı işlevlere sahip binalar (ticaret, eğitim, idare, kültür vb) tanımlamak	
İşlevsel çeşitlilik ve uygunluk	Karma kullanım	Dış mekanlar	Farklı ihtiyaçlara aynı anda hizmet veren (eğlence, dinlenme, oyun, eğitim vb) mekanlar tasarlamak	
		Zemin katlar	Zemin katlarda yeme-içme mekanlarını ve zengin alışveriş imkanlarını bir arada kurgulamak	
	Kentsel bağlama uygunluk	Dış mekanlar	Bulunduğu yerin fiziksel ve sosyal özelliklerine uygun, yerel halkın yaşam biçimine ve ihtiyaçlarına uygun kamusal mekanlar tasarlamak	
		Binalar	Kamusal mekanda özgün kentsel dokuya uygun binalar tasarlamak	

Çizelge 5.3. Kamusal mekan kalitesi, fiziksel boyut (3. kısım)

KAMUSAL MEKANDA KALİTENİN FİZİKSEL BOYUTU				
Ölçütler	Bileşenler	Uygulama alanı	İlkeler	
Konfor	Ergonomiklik	Cephe		Kullanıcıları görsel olarak rahatsız edecek (parlak) cephe kaplama malzemelerini kullanmaktan kaçınmak
		Malzemeler		Yürüme konforu için kullanıcıyı yormayacak, kullanışlı ve dayanıklı zemin kaplamaları seçmek
				İklimsel koşullara uygun (aşırı ısınmayan, kaygan olmayan vb.) zemin kaplamaları seçmek
	Geçirgenlik	Kent mobilyaları		Faaliyetlerin türüne ve süresine uygun boyutta ve malzemedan üretilmiş kent mobilyaları seçmek
		Binalar		Bina yüksekliklerini görsel algıyı engellemeyecek şekilde dengelemek
		Bitkilendirme		Ağaç ve bitki yüksekliklerini görsel ilişkileri koparmayacak şekilde düzenlemek
		Zemin katlar		Saydam zemin kat cepheleeri, vitrin tasarımları ve dış mekana taşan kullanımlar ile kullanıcıların görsel algısını arttırmak
		Binalar		
	Görsel uygunluk	Kent mobilyaları		Kamusal mekanı oluşturan tüm binaları, mobilyaları ve malzemeleri bütüncül bir bakış açısıyla, görsel açıdan birbirini tanımlayacak şekilde tasarlamak
		Malzemeler		
İklimsel şartlara uygunluk	Konfor	Dış mekanlar		Olumsuz iklimsel koşullardan korunmak için mekanın boyutunu ve kapallılığını denge de tutmak
		Bitkilendirmeler		Ağaçlar, bitkiler ve su elemanları kullanarak mekanda optimum mikroiklim oluşturmak
		Su elemanları		
		Binalar		Güneşlenmeyi engellemek ve yeterli hava akışını sağlayabilecek boşluklar oluşturmak için bina-dış mekân dengesini sağlamak.
		Kent mobilyaları		Tenteler ve örtüler gibi mobilyalar ile güneş ve yağış etkisinden korunma sağlamak
	Tehlike	Malzemeler		Aşırı sıcak iklimlerde emiciliği ve yansıtıcılığı düşük, bol yağışlı ve soğuk iklimlerde pürüzlü yüzeye sahip zemin kaplamaları kullanmak
				Optimum mikroiklim yaratmak için cephe malzemelerinde ısıyı yansıtıcı malzemeler kullanmamak
		Dış mekanlar		Sokaklardaki kot farklarını hem merdiven, hem de rampa düzenlemeleriyle çözmek
		Altyapı		Kullanıcı yoğunluğu düşünülrerek gerekli i internet, elektrik, temiz ve pis su, yağmur suyu vb tesisat ve bağlantılarını kurmak
		Kent mobilyaları		Kullanıcı yoğunluğuna ve ihtiyacına uygun sayıda ve türde kent mobilyası kullanmak
Yönlülük	Yönlülük	Cephe		Yapı elemanlarını, malzeme ve detayları doğru uygulamak
		Dış mekanlar		Bina- dış mekân oranının dengeli olmasını sağlamak
		Aydınlatmalar		Ana caddeler ile alt sokaklarda aydınlatma farkı yaratarak kamusal mekânları kademelendirmek
		Bitkilendirmeler		Doğal- yapılı çevre oranının dengeli olmasını sağlamak

Çizelge 5.4. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (1. kısım)

KAMUSAL MEKANDA KALİTENİN SOSYAL BOYUTU			
Ölçütler	Bileşenler	Uygulama alanı	İlkeler
Algılanabilirlik	Estetik	Cepheler	Birbirine uyumlu, görsel olarak özgün cepheler tasarlamak
		Malzemeler	Cephede ve zeminde birbirine ve özgün dokuyla uyumlu malzemeler kullanmak, farklı işlev alanlarını farklı zemin ve cephe kaplamalarıyla göstermek
		Su elemanları ve bitkilendirmeler	Özgün dokuya ve iklime uygun peyzaj tasarımı yapmak
		Kent mobilyaları ve sanat eserleri	Özgün dokuya uygun kent mobilyaları kullanarak ortak bir tasarım dili yaratmak, kamusal sanat eserleriyle güzelliği duygusunu yükseltmek
		Aydınlatmalar	Özgün cepheleri ve sanat eserlerini aydınlatmak
	Ölçek	Binalar	Sokak boyunca binaların yüksekliklerini dengeleyerek insan ölçeğini korumak
		Bitkilendirmeler	Taşıt yollarını yaya ve bisiklet yollarından ayıran yeşil bantları görsel sürekliliği engellemeyecek yükseklikte seçmek
	Okunabilirlik	Aydınlatmalar	Gerekli bina cephelerini, zemin katlarını, yaya-taşıt izlerini, bitkileri, su elemanlarını ve sanat eserlerini aydınlatarak kamusal mekanda bütüncül etki yaratmak
		Kentsel imgeler	Bölgeleri, sınırları, yolları, işaret öğeleri, odak ve düğüm noktaları kolayca ayırt edilebilen ve bağlarla bütüncül ilişki kuran kamusal mekanlar tasarlamak
		Binalar	İnsan ölçeğinde, ezici etkisi olmayan bina yükseklikleri tanımlamak
Tanımlı olma	Tanımlı olma	Dış mekanlar	Mekanı sınırları, işlevi, cephesi, zemini ile tarif etmek
		Binalar	
	Yönlendirme	Bitkilendirmeler	Etkili bina, bitkilendirme ve kent mobilyaları (işaret levhaları vb) dizilimiyle ve peyzaj tasarımıyla kullanıcıların hareketlerini yönlendirmek
		Aydınlatmalar	
		Kent mobilyaları	

Çizelge 5.5. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (2. kısım)

KAMUSAL MEKANDA KALİTENİN SOSYAL BOYUTU			
Ölçütler	Bileşenler	Uygulama alanı	İlkeler
Anlam	Yerel bağlam	Dış mekanlar	Öncelikle yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayacak, kültürünü ve yaşam biçimini temsil edecek şekilde düzenlemek
		Bitkilendirmeler	Peyzaj tasarımında yerel bitkileri ve ağaçları kullanarak mekânı çevre ile bütünleştirmek
		Cepheler	Cephe tasarımında, kapı ve pencere gibi elemanlarda ve detay uygulamalarında özgün dokuyu devam ettirmek
		Malzemeler ve detaylar	Zemin ve cephe kaplamalarında yerel malzeme kullanmak
	Evrensellik	Dış mekanlar	Herkese hitap edecek, kamusalılık derecesi yüksek mekanlar tasarlamak
		Aktivite türleri	Herkese hitap edecek faaliyet olanakları sunmak
		Dış mekanlar	Akılda kalıcı, belirgin bir imaj oluşturmak
		Zemin katlar	Bütüncül bir şekilde kurgulanmış ticari mekanlar oluşturmak
	Kimlik	Malzemeler	Kamusal mekânı akılda kalıcı hale getirecek cephe ve zemin malzemeleri seçmek
		Binalar	Özgün binalar tasarlayarak her mekânın farklı bir kimliğe sahip olduğunu göstermek
		Malzemeler	Seçilen malzemeler ve peyzaj tasarımı üzerinden mekânın geçmişiyile ilişki kurmak
		Cepheler	Sokaklarda ve caddelerde geçmişten gelen tarihi izleri korumak ve yeni uygulamaları özgün dokuyu destekleyici bakış açısıyla tasarlamak
	Tarihsellik ve kalıcılık	Aktivite türleri	Kentin kültürel birikimi doğrultusunda yerel halkın düzenli olarak gerçekleştirdiği faaliyetlere uygun mekanlar tasarlamak
		Sokaklar	Tarihi ve mimari değere sahip yapıları ve doğal güzellikleri öne çıkaracak, saygılı ve destekleyici tasarımlar yapmak, yerin ruhunu korumak
		Binalar	Kenti için önemli binaların çevresindeki siltüeti düşük tutmak
		Dış mekanlar	Soyut ve somut kültürel değerleri temsil edecek öğeleri içeren mekanlar tasarlamak

Çizelge 5.6. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (3. kısım)

KAMUSAL MEKANDA KALİTENİN SOSYAL BOYUTU			
Ölçütler	Bileşenler	Uygulama alanı	İlkeler
Deneyim	Aidiyet ve bağ kurma	Sanatsal öğeler	Kamusal sanat ile kullanıcıların mekanda kendilerine ait izler/anılar oluşturmaları sağlamak
		Dış mekanlar	Mekanın özgün kimliğini koruyarak, kullanıcının mekanı yaşamasını, içselleştirmesini, kendisiyle özdeşleşmesini sağlamak
	Hissetme	Binalar	Özgün dokuyu bozmadan kullanıcıların yerin ruhunu hissetmesini sağlamak
		Bitkilendirmeler	Mekanda bitkilendirmelere yer vererek kullanıcıların doğayı deneyimlemesini sağlamak.
	Hoşnutluk	Dış mekanlar	Gürültü, koku, kalabalık gibi rahatsız edici durumları optimum seviyede tutmak
			Kullanıcıların ihtiyaçlarını huzur içinde karşılamalarını sağlamak
	Merak ve keşfetme	Sanatsal öğeler	Kamusal mekânlarda farklı sergiler düzenleyerek kullanıcıları çekmek
		Dış mekanlar	Farklı tip sokakların birleştiği, toplanmaya ve ayrılmaya imkan sağlayan odak noktaları oluşturmak
		Kent mobilyaları	Farklı amaçlarla (tırmanma duvarı gibi) kullanılan kent mobilyaları, kullanıcı etkili cephe tasarımları kullanmak
			Boşlukta olma hissi vermeyecek, dengeli büyük/üçte mekânlar tasarlamak
Güvenlik	Suç ve kazalara karşı koruma	Dış mekanlar	Aşırı kalabalık kamusal mekânlara boş ve tenha olabilecek sokakları bağlamak yerine, kullanıcı yoğunluğunun kademeli olarak azaldığı bir sokak ağı tasarlamak
		Binalar	Çevredeki binaları günün tüm saatlerinde kullanıma uygun olacak şekilde karma bir şekilde işlevlendirmek
		Sokaklar	Sokağa cephesi olan binalarda balkon ve geniş pencereler kullanılarak, zemin katlarda bulunan dükkanların geniş vitrinleri ile görsel denetim oluşturmak
			Teknoloji desteği ile sokaklarda kamera, sensörleri aydınlatma, çağrı butonları vb. ile denetim sağlamak
	Trafik denetimi	Aydınlatmalar	Sokakları yeterince aydınlatarak günün her saatinde güvenli kullanımını sağlamak
		Malzemeler	Yaya ve taşıt yolu ayrımını algılamayı kolaylaştırmak ve yaya geçişlerini belirginleştirmek için dikkat çekici, sınır belirtilici malzemeler (döşeme kaplaması, boyası vs.) kullanmak
		Kent mobilyaları	Yaya kullanımına açık sokaklarda taşıt hareketlerini kontrol etmek ve sürücülerini uyarmak için bilgilendirme ve yönlendirme tabelaları yerleştirmek
		Bitkilendirmeler	Yaya ve taşıt yolu ilişkisini kesmeyecek yükseklikte bitkilendirme yapmak

Çizelge 5.7. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (4. kısım)

KAMUSAL MEKANDA KALİTENİN SOSYAL BOYUTU			
Ölçütler	Bileşenler	Uygulama alanı	İlkeler
Kontrol	Kişiselleştirme	Kent mobilyaları	Mekanda kişilerin rahat hissedeceği ve mahremiyetini koruyacağı seçimler yapmasına imkan verecek işlevde ve tasarımda kent mobilyaları kullanmak
		Dış mekanlar	Kullanıcılara bireysel ve grup olarak kullanacak farklı alt mekanlar sunmak, kullanıcı gruplarının mekanı kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmelerine imkan verecek esneklikte tasarlamak
	Kullanım alışkanlığı	Aktivite türleri	Periyodik etkinlikler düzenleyerek kullanıcıları mekana çekmek
		Zemin katlar	Zemin katlara ticaret işlevi vererek, işletme sahipleri ile kullanıcıların iletişim kurmasını sağlamak
	Sahiplenme	Binalar	Kullanıcılar için önemli bellek öğelerini (mekanları, sanat eserlerini, ağaçları vb) yerinde koruyarak yaşatmak
Psikolojik konfor	Mahremiyet	Bitkilendirme	Oturma, yürüme, buluşma gibi aktivitelerde kullanıcıları diğerlerinden kısmen ayıran bitkilendirme yapmak
		Zemin katlar	İç-dış ilişkisini dengeli bir şekilde sağlayacak şeffaflıkta/opaklıkta zemin katlar tasarlamak
		Kent mobilyaları	Mobilyaları kullanıcıların aralarında yeterli mesafe kalacak şekilde yerleştirmek
	Güvende hissetme	Dış mekanlar	Kullanıcıya esnek ve rahat ortam sunan, ancak sınırları tanımlı mekanlar sunmak
		Binalar	Farklı aktiviteler arasında nitelikli boşluklar bırakarak kullanıcıya güvenli ortamı oluşturmak
		Su elemanları ve bitkilendirme	Cephe genişlikleri ve yükseklikleri çok fazla olan binalar insanda ezici bir etki oluşturduğundan bina tasarımında insan ölçeğini aşmamak
	Dinlenme	Kent mobilyaları	Su elemanları ve yeşil doku ile rahatlatıcı bir ortam yaratmak
		Malzemeler	Sokaktaki insan yoğunluğuna göre belirli mesafelerle oturma elemanları yerleştirmek
			Sert zemine ek olarak yumuşak zemin oluşturarak kullanıcıları yere oturma, dinlenme, uzanma olanakları sağlamak

Çizelge 5.8. Kamusal mekan kalitesi, sosyal boyut (5. kısım)

KAMUSAL MEKANDA KALİTENİN SOSYAL BOYUTU				
Ölçütler	Bileşenler	Uygulama alanı	İlkeler	
Aktif ve pasif etkileşim	Görsel süreklilik	Zemin katlar	Zemin katlarda saydam yüzeyler kullanarak iç-dış mekan birlikteliği oluşturmak	
		Bitkilendirmeler	Görsel sürekliliği bozmayacak ölçekte bitkilendirme yapmak	
		Binalar	Kent manzaralarını kapatmamak	
		Aydınlatmalar	Geniş saatlerde çeşitli aktivitelere olanak sağlayacak bütüncül aydınlatma yapmak	
	Aktivite çeşitliliği	Dış mekanlar	Farklı etkinliklerin yapıldığı kamusal mekanları kademeli bir şekilde birbirine bağlamak, işlevine uygun büyüklükte kamusal mekanlar tasarlamak	
		Bitkilendirmeler	Güneşlenme veya gölgede dinlenme olanaklarını bir arada sunacak bitkilendirme kullanmak	
		Zemin katlar	Zemin katlarda farklı ihtiyaçlara yönelik ticari mekanlar ve yeme-içme yerleri oluşturmak	
		Kent mobilyaları	Bekleme, yaslanma, oturma gibi eylemlere uygun mobilyalar seçmek	
		Malzemeler	Sert zemin- yumuşak zemin birlikteliğini dengeli kurgulamak	
	Kullanıcı çeşitliliği	Aktivite türleri	Farklı kullanıcı gruplarına yönelik aktiviteleri yakın mesafede konumlandırmak	
		Kullanım zamanları	Geniş saat dilimlerinde farklı kullanıcı gruplarını aktif olarak bir araya getirmek	
		Dış mekanlar	Duyusal iletişime olanak veren, optimum genişlikte mekan tasarımları yapmak	
		Kent mobilyaları	Kullanıcıların iletişimine olanak sağlayacak mesafede mobilyaları yerleştirmek	
	Cazibe	Aktivite türleri	Sergi, dans, söyleşi, dinleti gibi insanlar dahil eden aktiviteler düzenlemek	
		Kent mobilyaları	Çocuk oyun elemanları, konser platformları, sergi standları, oturma ve izleme elemanları gibi kent mobilyalarını bir arada kullanmak	
	Kent manzaraları	Binalar	Binaları konumlandırırken ve peyzaj tasarımı yaparken kentin sahip olduğu doğal ve yapıllı çevre manzaralarını kapatmamak, kamusal mekandan manzaranın hissedilmesini ve deneyimlenmesini sağlamak	
		Bitkilendirmeler		

Çalışmada görüldüğü gibi kamusal mekan kalitesinin sağlanmasında yurtdışında kullanılan kentsel tasarım araçlarında yer alan yönlendirmeler etkili sonuçlar vermektedir. Her tasarım yönlendirmesi, farklı ölçek ve kültürdeki kentlere, semtlere ve mahallelere uygulanabilir formdadır. Böylece kamusal mekanlarda tasarım yapılırken kapsama ve ihtiyaca yönelik seçilmiş kentsel tasarım aracı ile kaliteli kamusal mekanlar elde edilebilir. Ayrıca; kentsel tasarım araçlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında yasal altyapı ve yönetim desteği bulunmalıdır. Yasal olarak temellendirilmiş ve uygulanması teşvik edilmiş kentsel tasarım araçları, kamu kuruluşları ve sivil toplumlar tarafından yapılan tasarımlarda da yönlendirici olacak ve teşvik edecektir.

Türkiye’de kentsel tasarım konusunda henüz gelişmekte olan yasal altyapı ve sınırlı pratikler kamusal mekan kalitesinin sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla yurtdışındaki kentsel tasarım araçlarını uyarlayarak Türkiye’de kullanılabilecek tasarım araçları geliştirmek gerekmektedir. Tasarım araçları sayesinde mevcut kalitesiz kamusal mekanlar iyileştirilerek dönüştürülecek, yeni tasarımlar mekan kalitesi kavramını temel alarak hazırlandığı için doğru sonuçlar elde edilecektir. Bu amaçla, kentsel tasarım araçlarının kamusal mekandaki kaliteyi arttırıcı etkisi kabul edilmeli ve bu araçların ivedilikle geliştirilmesi için gereken adımlar bir an önce atılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akpınar, A. 2013.** Kentsel açık alanlar başarılı bir kentsel açık alan için gerekli olan kriterler nelerdir?. Peyzaj Mimarlığı 5.Kongre 14-17 Kasım 2013, Adana
- Anonim, 1992.** Council of Europe Avrupa Kentsel Şartı <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964> ,1992. (Erişim tarihi 27.07.2017)
- Anonim, 1995.** (Issues in Canadian Urban Design Occasional Paper No. 33 by Catherine Charette 1995 The Institute of Urban Studies)
- Anonim, 2000.** (DETR&CABE, 2000: 57). DETR &CABE, (2000). By Design, Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice. Thomas Telford Ltd, London.
- Anonim, 2003.** (First European Quality of Life Survey, 2003: 2 5). European Foundation for the Improvement of Living and Conditions, Dublin.
- Anonim, 2005** Urban Design guidelines for Victoria, 2005
- Anonim, 2006a.** Urban Design Toolkit Third Edition. (Published in February 2006 by the Ministry for the Environment Manatū Mō Te Taiao PO Box 10362, Wellington 6143, New Zealand)
- Anonim, 2006b.** Urban Design Toolkit Third Edition Mimarlık ve Yapılı Çevre Komisyonu (CABE). Tasarım Özeti: <http://www.cabe.org.uk/publications/acp-design-brief> .
- Anonim, 2006c.** Urban Design Toolkit Third Edition) Accessibility Planning, Department for Transport, United Kingdom: <http://www.dft.gov.uk/pgr/regional/ltf/accessibility/>.
- Anonim, 2006d.** City of Jamestown Urban Design Plan. Volume II-Desig Guidelines Jamestown: Goody Clancy, 2006.
- Anonim, 2006e.** Preparing Design Codes A Practice Manual London, 2006.
- Anonim, 2007a.** Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Yerleşme- Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/OzelIhtisasKomisyonuRaporlari.aspx> 2007, ANKARA ((Erişim tarihi 27.07.2017)
- Anonim, 2007b.** CABE, Piccadilly Gardens, <http://www.cabe.org.uk/casestudies.aspx>, 2007,
- Anonim, 2008.** Blyth Urban Design Guide And Public Realm Strategy Blyth Valley Borough Concil England
- Anonim, 2010.** (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Eylem Planı (KENTGES-2010-2023), Ankara
- Anonim, 2011.** (Creating Places For People, an Urban Desing Protocol for Australian Cties 2011).
- Anonim, 2013a.** (Daha İyi Yerler ve Mekanlar: Batı Avustralya'da Yapılı Çevre Politikaları 2013).
- Anonim, 2013b.** Urban Design Protocol Urban Form & Public Realm Government of South Avustralia tonsley.com.au (Erişim tarihi 18.12.2019)
- Anonim, 2014.** (Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> 2014, ANKARA (Erişim tarihi 27.07.2017)
- Anonim, 2015a.** (United Nations “Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development”
- Anonim, 2015b.** Creating The Canvas For Public Life In The Bath, Prepared for Bath and North East Somerset Council of Manchester 2015

- Anonim, 2015c.** Urban Design Guidelines Chapter 11 Hong Kong Planning Standards And Guidelines The Government Of The Hong Kong Special Administrative Region November 2015 Edition)
- Anonim, 2016a.** Kentsel Tasarım Rehberleri Cilt1, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve T.C. Çevre Şehircilik Bakanlığı, 2016, Ankara
- Anonim, 2016b.** Kentsel Tasarım Rehberleri Cilt2, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ve T.C. Çevre Şehircilik Bakanlığı, 2016, Ankara
- Anonim, 2017a.** (United Nations New Urban Agenda <http://habitat3.org/wp-content/uploads/New-Urban-Agenda-GA-Adopted-68th-Plenary-N1646655-E.pdf>, 2017 (Erişim tarihi 27.07.2017)
- Anonim, 2017b.** Edinburgh Design Guidance The City Of Edinburgh Council, 2017, Edinburgh.
- Anonim, 2018.** San Francisco Urban Design Guidelines. San Francisco Planning Department. 22.03 2018. San Francisco
- Ataöv A., Osmay S, 2007.** Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım METU JFA 2007/2 (24:’) 57-82
- Beardsley, M. C. 1970.** The Aesthetic Point of View, Contextualizing Aesthetics: From Plato to Lyotard, H. Gene Blocker and Jennifer M. Jeffers, ed., Wadsworth Publishing Company, California
- Carmona, M. 2017.** The Formal and Informal Tools of Design Governance. Journal of Urban Design, 22 (1): 1-36.
- Carmona, M. 2018.** Principles for public space design, planning to do better Matthew Carmona Published online: 21, London, 2018.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.M. 1992.** Public Space. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carter, P.H. 2013** Downtown Urban Design Guidelines Cambridge, Ontario December, 2013
- Crosby, P.B. 1996.** Quality is Still Free, Mc Graw Hill, Newyork
- Çubuk, M. 1991.** Kamu Mekânları ve Kentsel Tasarım. Kamu Mekânları Tasarımı ve Mobilyaları Sempozyumu 15-16 Mayıs 1991. MSÜ. İstanbul, s.15-17.
- Çubuk, M. 2015** Geçmişin Yerleşme Sanatından Kentsel Tasarım’a (Bursa -Uludağ Üniversitesi -Mimarlık Bölümü Öğrencilerine yapılan Kentsel Tasarım konusunda bir konuşma 13.03.2015 Bursa
- Demir Kahraman, M. 2014** İnsan İhtiyaçları ve Mekansal Elverişlilik Kavramları Perspektifinde Yaşanılabilirlik Olgusu ve Mekansal Kalite 2014;24(2):74-84 doi: 10.5505/planlama.2014.29591
- Erdönmez, M.E. 2006.** Kent ve Toplum İlişkisi; Açık Kamusal Mekânlar. Mimarist Dosya: Kamusal Alan. 2006/4. İstanbul, s. 67-72.
- Garau P. ve ark 2015.** Global Public Space Toolkit From Global Principles to Local Policies and Practice United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat) Kenya 2015.
- Gehl, J. 2001.** Life Between Buildings (5th Edition), Danish Architectural Press, Copenhagen.
- Greene S., 1992.** Cityshape: Communicating and Evaluating Community Design, American Planning Association. Journal of the American Planning Association; Spring 1992; 58, 2; Academic Research Library, p. 177-189.
- Gülersoy, N. Z., Özsoy, A., Tezer, A., Yiğiter, G. R. ve Günay, Z. 2005.** Mevcut Kentsel Dokuda Çevresel Kalitenin İyileştirilmesi, İTÜ, İstanbul.

- Gürallar, N. 2009.** Kamusal Alan Kamu – Kamusal Alan – Kamu Yapıları – Kamusal Mekan: Modernite Öncesi ve Sonrası için Bir Terminoloji Tartışması, Mimarlık, 350, Kasım-Aralık 2009,
- Karaman, A. 2008.** Kentsel Tasarım: Kuramlar, İlkeler, Roller. Mimarist: Dosya: Kentsel Tasarım Kuramı-Dün, Bugün, Yarın. 2008/3. İstanbul, s. 34-42.
- Kostoff, S. 1999,** The City Assembled, Thames and Hudson, London
- Kumar, S. 2002.** Canadian Urban Design Practice: A Review Of Urban Design Regulations Canadian Journal of Urban Research, Vol. 11, No. 2 (Winter 2002), pp. 239-263 Published by: Institute of Urban Studies, University of Winnipeg Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44320719> (Erişim tarihi 04.02.2020)
- Lang, J. 1987.** Creating Architectural Theory, The Role of Behavioral Sciences in Enviromental Design, Van Nostrand Reinhold, New York, , pp 86-110. /28- Juran, J.M., (1974), Quality Control Handbook, McGraw- Hill, New York, Third Edition
- Lynch, K. 1984.** Good City Form. Cambridge. MIT Press Massachusetts
- Madanipour, A. 1996.** Design of Urban Space, Wiley, New York.
- Madanipour, A. 1999.** ‘Why are the design and development of public spaces significant for ities’, Environment and Planning B: Planning and Design, 26(6), 879-891.
- Maslow A. 1943.** A theory of human motivation Psychological Review, Volume 50, Issue 4, July 1943, Pages 370– 396.
- Meiss Von, P. 1990.** Elements of Architecture: from Form to Place, Van Nostrand Reinhold Pub.: New York.
- Oktay, D. 1999.** “Kentsel Ortak Mekanların Niteliği ve Kent Yaşantısındaki Rolü”, Yapı Dergisi, (207):54-61, İstanbul.
- Özer, M. 2015.** Seksen Sonrası Mekan Ve Planlama Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 2015 Ankara
- Özer, M. 2017.** Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu. Bartın Üniversitesi, 2017. Bartın Üniversitesi Yayınları No: 30 Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları No:1 Bartın
- Polat, S. 2011.** Kamusal Dış Mekanlarda Mimari Kimliği Değerlendirmek İçin Bir Yöntem Önerisi: Bursa-Cumhuriyet Alanı Örneği Sibel Polat Doktora Tezi 2011 Bursa
- Polat, S. 2013.** Kamusal Dış Mekanlarda Mimari Kimliği Değerlendirmek İçin Bir Yöntem Önerisi: Bursa-Cumhuriyet Alanı Örneği, Nilüfer Belediyesi Yayınları
- Punter, J. 1999.** Aesthetic Control/Design Control in the United Kingdom. Urban Design International, vol. 4, pp: 67-75.
- Rapoport, A. 1977.** Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design, Pergamon Press,1st Edition, Oxford; Newyork,1977.
- Rapoport, A. 1982.** The meaning of the built environment: A nonverbal communication. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Rogerson, R. J., 1997.** Quality of Life In Britain, Department of Geography University of Strathclyde, Glasgow.
- Salihoğlu, T. 2012.** Kentsel Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri. Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (Derleyen Ersoy M.), İstanbul, s. 266-269.
- Shookner, M. 1998.** A Quality of Life Index for Ontario, Conference on the State of Living Standards and the Quality of Life in Canada, Ontario Social Development Council, Canada. <http://www.csls.ca/events/oct98/shook.pdf>
- Svarre, B. 2015.** Associate, Gehl Architects University of Washington, Seattle September 2015, Copenhagen

- Şala, D. 2013.** Kentsel Kimlik Bağlamında Kentsel Tasarım Rehberlerinin İrdelenmesi (İzmir-Kemeraltı Tarihi Kent Merkezi Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, MSGS Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tekeli, İ. vd. 2004.** Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi. TUBA Raporları, No:6, Ankara.
- Topçu, E. Ü. 2004.** İstanbul'un Değişik Mahallelerinde Kullanıcı Hoşnutluğunun Karşılaştırılması, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uzungören G., Erdönmez M.Y. 2017.** Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi ve Kentsel Mekan Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme-MEGARON 2017.
- Ünlü, T. 2006.** Kentsel Mekânda Değişimin Yönetilmesi. METU JFA 2006/2. Ankara, s. 63-92.
- Voort, V. 2005.** Van der Voort, T.J.M., Van Wegen, H.B.R., 2005:
- Whyte, W.H. 1980.** *The Social Life of Small Urban Spaces*. Project for Public Places, New York, 125 s.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Sabiha Nur YENER METİN
Doğum Yeri ve Tarihi : 12.03.1993 / SAMSUN
Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : (2007-2011) Ankara Milli Piyango Anadolu Lisesi
Lisans : (2012-2016) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
Yüksek Lisans : (2017-2020) Bursa Uludağ Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bina Bilgisi Ana Bilim Dalı

Çalıştığı Kurum/Kurumlar : (2016) Mimar Sinan Mimarlık Mühendislik/ Mimar- Ankara
: (2017) Şenerler İnşaat/ Mimar- Bursa
: (2018) Haktan Yapı/ Dizayn Ofis Mimar- Bursa Şehir Hastanesi Şantiyesi
: (2019) Tuğra Yapı/ Dizayn Ofis Mimar- Ankara Yargıtay Hizmet Binası Şantiyesi

İletişim (e-posta) : nuryenerr@gmail.com